

İttibâ Tevhîdi

Ebu Muaz el-Çubukâbâdî

Giriş

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez.

Şahadet ederim ki, Allah'tan başka hak ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûludur.

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak Müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadınlar türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra,

Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bidattir ve her bidat sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.

Tevhid açıklanırken; Rububiyet tevhidi, ulûhiyet tevhidi, isim ve sıfatlar tevhidi şeklinde taksim edilmektedir. Bu, “La ilahe illallah” şehadetinin gereğidir. Maalesef Muhammedun rasulullah şehadetinin gereği olan ittiba tevhidinde önem verilmemektedir.

İttibâ tevhidi, selefin menhecini beyân eden ilim ehlinin önemle üzerinde durdukları bir konudur. Haşa bunu biz uydurmuş değiliz. İlim ehlinden bazıları, bu kısmı ulûhiyet tevhidi kapsamında gördüklerinden, ismini ayrıca zikretmeseler de mana olarak mutlaka buna dikkat çekmişlerdir. Aşağıda ilim ehlinin ittibâ tevhidi – diğer adıyla: mutabaât tevhidi – hakkında sözlerini naklediyorum ki, öküz altında buzağı arayanlar utansın ve tevbe etsinler!

Âlimlerin İttiba Tevhidine Dair Sözleri

İbn Hazm rahimehullah diyor ki: “Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Hakkında ihtilâf ettiğiniz şeyin hükmü Allah’a aittir. İşte benim rabbim Allah budur, O’na tevekkül ettim ve dönüşüm de O’nadır.”** (Şura 10) Allah Teâlâ’nın bizi Nebisi sallallahu aleyhi ve sellem’in sözüne döndürdüğünü görüyoruz. Nitekim az önce de geçmişti. Tevhidi ikrar etmiş bir Müslümanın çekişme anında Kur’an ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den gelen bir haberden başka bir şeye müracaat edeceği ve bu ikisinde bulunmayan bir şey getireceği işitilmemiştir. Eğer hüccet ikamesinden sonra bunu yaparsa o fâsıktır. Fakat kitap ve sünnetin emirlerinin dışına çıkıp bu ikisinden başkasına itaat edilebileceğini helal sayarsa o bir kâfirdir. Bize göre bunda hiçbir şüphe yoktur.

Nitekim Muhammed b. Nasr el-Mervezî’den şöyle dediğini zikretmiştik: İshâk b. Rahuye şöyle derdi: “Kendisine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den bir haber ulaşp da onun sahih olduğunu kabul eden, sonra takiyye yapmadan onu reddeden kimse bir kâfirdir.” Bu konuda İshâk’ın sözüyle hüccet getirmedik. Ancak bunu câhilin bizleri bu görüşte tek kalan kimseler olarak zannetmemesi için zikrettik. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den sahih olarak geldiğini kabul ettiği bir rivâyetin aksine göre hareketi helâl sayanı tekfir etmemizde hüccet getirdiğimiz delil, Allah Teâlâ’nın Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e hitaben şu ayetidir: **“Fakat hayır; Rabbine yeminler olsun ki onlar, aralarında çekiştikleri şeyler hakkında seni hakem yapıp, sonra da verdiği hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyet göstermedikçe îmân etmiş olmazlar”** (Nisa 65)

Ebû Muhammed b. Hazm der ki: akı olana, sakınana, Allah’a ve âhîret gününe iman edene; bu ahdin Rabbi Teâlâ tarafından kendisinden alınmış bir ahit olduğuna ve Allah Azze ve Celle’nin kendisine tavsiyesi olduğuna kesin olarak inanması için yeterlidir. İnsan nefsinin kontrol etsin, eğer nefsinde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den kendisine sahih olarak ulaşan, O’nun hüküm verdiği her habere karşı sıkıntı duyuyorsa ya da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den gelenlere karşı nefsi teslim olmamışsa, nefsi falan ve filanın

sözüne veya kıyasına ya da istihsânına meylediyorsa veya çekiştiği konularda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den başka birine muhakeme oluyorsa bilsin ki Allah Teâlâ yemin ederek söylemiştir - ki O'nun sözü haktır – o mü'min değildir. Allah Teâlâ doğruyu söyleyendir. Bu kimse mü'min olmadığına göre, o bir kâfirdir. Üçüncü bir kısma yol yoktur.

Taklid eden veya Mâlik'e, Ebû Hanîfe'ye, Şâfii'ye, Sufyân'a, el-Evzâi'ye, Ahmed (b. Hanbel)'e, Dâvûd (ez-Zâhiri)'ye – Allah onlardan razı olsun – tâbî olan herkes bilsin ki, bu imamlar dünyada, ahirette ve şahitliklerin yapılacağı günde kendisinden berîdirler.

Allah'ım! Sen biliyorsun ki, aramızda geçen hiçbir şeyde, çekiştığımız hiçbir konuda, hükmünde ihtilâf ettiğimiz hiçbir hususta Senin kelâmın ve peygamberinin – aleyhi's-salâtu ves-selâm - kelimandan başkasına muhakeme olmayız. Yeryüzündeki herkes bize öfkelenirse de, bize muhâlefet etseler, gruplaşarak harp etseler de Peygamberinin hükmettiği hiçbir şeyde nefislerimizde sıkıntı duymayız. Bizler buna gönülden teslim olanlarız. Tereddüt etmeden o hükme koşarız. Buna muhalefet eden herkes isyânkârlardır. Bunun senin katında hata olduğuna kesinlikle iman ederiz. Ben senin katındaki doğruya isabet edenim. Allah'ım! Bizi bunda sabit kıl, buna muhalif kılma! Allah'ım! Senden çocuklarımızla beraber bizi ve Müslüman kardeşlerimizi de karşılık yurduna ulaşmamıza kadar bu yola sıkı sarılanlardan kılmanı dilerim. Âmin ey merhametlilerin en merhametlisi!"¹

Buna göre bizim Allah'tan başkasına ibadet etmemiz caiz olmadığı gibi Allah'a Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinden başkasıyla ibadet etmemiz de caiz değildir. Allah'ı ibadette birlediğimiz gibi aynı şekilde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i de tâbî olmada birlememiz gerekir. Zira teşrî'de O'ndan başkasına tâbî olunamaz. Ne bir imâma, ne bir mezhebe, ne bir görüşe ya da kıyasa veya bunun benzerlerine tabi olup da Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in sözünü terk edemeyiz. Ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namaz kıldığı gibi namaz kılar, orucumuzu O'nun tuttuğu gibi tutar, zekâtımızı O'nun verdiği gibi verir, haccımızı O'nun yaptığı gibi

---

¹ el-lhkâm (1/89)

yaparız. Dini akıllardan, görüşlerden ve fikirlerden almayız. İbadette Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnet kılmadığı hiçbir şeyi istihsânda bulunmayız (güzel görmeyiz) Şafii şöyle der: "Kim istihsânda bulunursa din koymuş olur"

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in usul, fûru, zahir, batın, ilim, amel gibi dinin tamamını beyan ettiğine inanmak, İslam'da bilinmesi zorunlu olan meselelerden biridir.²

İttibâda Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetin tek kabul edilmesi ve onun dışındaki sözlerin, görüşlerin terk edilmesi tevhidin türlerinden bir türdür.

Maalesef – İbn Hazm'ı ve akidesini eleştiren – bazı kimseler tevhid akidesinin yarısını teşkil eden bu esastan gafil kalıyor ve Müslümanları isim ve sıfat meselelerine vb. dalmakla meşgul ediyorlar... İttibâ tevhidini ise ihmal ediyorlar!

Allah'tan hidayet dileriz.

Şeyh Racihî'ye ittibâ tevhidi hakkında sorulan bir soru ve cevabı şu şekilde:

Soru: Tevhidin kısımlarından dördüncü bir kısım olarak ittibâ tevhidini söyleyenin hükmü nedir?"

Cevap: İstilah olarak bu inkâr edilemez. Taksime değil, ancak manaya itibar edilir. İttibâ tevhidi ibadet tevhididir. Dördüncü bir kısım değildir. Bu ancak ibadet tevhididir. Lakin bunu dördüncü bir kısım olarak zikreden kimse bilmiyorum."³

Bu fetvasında Şeyh Racihî ittiba tevhidinin mana olarak inkâr edilemeyeceğini söylemiş, dördüncü bir kısım olarak zikredilmesiyle karşılaşmadığından kendi ilmine göre belirtmiştir. Ancak hakikat şu ki,

---

² Bkz.: Mearicu'l-Vusul (s.2) Muvaafakatu Sahihu'l-Menkul li Sarihi'l-Makul (1/13)

³ ed-Durûs Fi'l-Akide (15/22)

önceki ve sonraki tevhid ehli âlimler bunu müstakil bir kısım olarak zikretmişlerdir.

İbnu'l-Kayyım rahimehullah şöyle demiştir: “(Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem)e karşı edebin başı şunlardır: Tam anlamıyla ona teslim olmak, emrine boyun eğmek, aklî denilen bâtil hayallerle itiraz etmeksizin verdiği haberi kabul ve tasdik ederek karşılamak, bu haberler hakkında şüphe ve kuşkuya düşmemek, kişilerin görüşlerini ve zihinlerin süprüntülerini onun önüne geçirmemek, nasıl ki O’nu gönderen Allah Subhanehu Teâlâ; ibadet, huşu, zillet, tevbe ve tevekkülde birleniyorsa, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i de hükmü kabul etmede, teslimiyette, boyun eğmede ve itaatte birlemektir. İşte bu iki tevhiddir. Kulun Allah’ın azabından kurtulması ancak bu ikisiyle mümkündür. Birisi rasulü gönderenin tevhidi/birlenmesi, diğeri de rasule uyma tevhididir.”⁴

Şeyh Salih b. Abdilaziz Alu’s-Şeyh, şöyle demiştir: “İlim ehlinden bir gruba göre tevhid dört kısma ayrılır. Onlar dördüncü kısım olarak mutabaât tevhidini yani Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e ittibâyı zikretmişlerdir. Onlar bu taksim ile iki şehadet kelimesinin delalet ettiği manayı kastederler. Zira Allah’ın birlenmesi dediklerinde bunu üç kısma ayırırlar. Allah’a izafe edilmeksizin mutlak olarak tevhid zikredildiğinde ise dört kısma ayırırlar. Bunlardan üç kısmı Allah’a hastır. Dördüncüsü olan mutabaât tevhidi ise Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e hastır. Çünkü teşrî’de Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem’den başkasına tabi olunamaz.”⁵

Yine başka bir yerde şöyle der: “Tevhidu’l-Mutabaât tabirini İbn Kayyım, Tahâviyye şarihi ve ilim ehlinden bir topluluk kullanmışlardır.”⁶

---

⁴ Medâricu’s-Sâlikîn (2/387).

⁵ İthâfu’s-Sâil adlı Tahâviyye şerhi (s.20)

⁶ Salih Alu’s-Şeyh, Tahaviye şerhi (s.14) Bkz.: Nasır el-Akl, Tahaviye şerhi (s.2) Hazimi, Şerhu’l-Usulî’s-Selâse (s.20)

Şeyh Hâzimî, Kitabu't-Tevhid şerhinde kendisine sorulan soruya şöyle cevap vermiştir:

Soru: “Burada mutabaât tevhidi denilen dördüncü bir tevhid türü var mıdır? Selefin menhecinde yöneticilere itaat ve onlara karşı ayaklanmamak bu kısma dâhil midir?

Cevap: Evet. Tevhidu'l-Mutabaâtı zikreden, bu türü kastetmez. Ancak Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e tâbî olmayı kasteder. Bu yüzden İbn Kayyım rahimehullah bu cümleyi Medâricu's-Sâlikîn'de şöyle sunar: “Tevhidul mutabaât; tâbî olunanın birlenmesidir.”

Şemsuddin el-Efgânî, şöyle demiştir: “Tevhidin ikinci kısmına gelince, o mutabaât tevhididir. Yine bu, bu tür tevhidin konumunu bilen Hanefi âlimleri indinde çok önemlidir. Nitekim onlar bu tür tevhidi ihlal eden kimsenin âlimleri ve rahipleri Allah'ın dışında rabler edindiklerini, şeyhlere ve imamlara ibadet ettiklerini, Allah Teâlâ'ya şirk koştuklarını, böyle bir kimsenin kâfir bir müşrik olduğunu, tevbe etmezlerse öldürüleceklerini açıklamışlardır. Nitekim şeyhleri ve imamları taklide aşırılık yapanların hali de budur. Derim ki: bu Hanefi âlimleri doğru söylemişlerdir. Zira bazı donuk, aşırı taklitçiler imamları, sanki onlar rasul veya peygamberlermiş gibi mertebelerinin üzerinde görüyorlar...”⁷

Dr. Abdulaziz b. Muhammed b. Ali b. Abdillatif Nevâkizu'l-İman kitabında şöyle der (2/48): “Tevhidu'l-ittibâ ki bununla kastedilen, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e tabi olmanın gerçekleştirilmesidir. İttibâ tevhidi; muhakeme olma ve teslim olmada rasulün birlenmesidir. (Bkz.: Şerhu Akidetü't-Tahaviye 1/228) Durum böyle olduğuna göre Allah'ın indirdiği ile hükmetmek ittibâ tevhididir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Fakat hayır; Rabbine yeminler olsun ki onlar, aralarında çekiştikleri şeyler hakkında seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir

---

⁷ Cuhûdu'l-Ulemâi'l-Hanefiyye (1/106)

teslimiyet göstermedikçe îman etmiş olmazlar.” (Nisa 65) İbn Kesir⁸ bu ayet hakkında şöyle demiştir: “Allah Teâlâ kerim ve mukaddes zatına yemin ederek kimsenin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e bütün meselelerinde muhakeme olmadıkça iman etmiş olmaz. O’nun hükmü zahiren ve batinen boyun eğilmesi gereken haktır.”⁹

Şeyh Ali el-Hudayr, şöyle der: “İttibâ tevhidi; Allah’a Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den gelenlerden başkasıyla ibadet etmemektir.”¹⁰

Muhammed b. Huseyn el-Ciyzânî, şöyle demektedir: “Allah Teâlâ’ya meşru kılınanlarla yakınlaşmak bu dinin temel esaslarından büyük bir esastır. Hatta bu Alah’ı birlemenin ve O’na imanın gereğidir. Bu; ittibâ tevhididir. Aynı zamanda bu amellerin sâlih olması ve kabulü için iki şart olan: ihlas ve ittiba şartlarından birisidir.”¹¹

Muhammed Abdullah Ebi Bekr, şöyle der: “Nebevi sünnetin Kur’an-ı Kerim ile alakası, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in risaletine şahitliğin, Allah Azze ve Celle’nin tevhidinde şahitlikle olan alakası gibidir. zira birinci şehadete Allah Azze ve Celle’nin uluhiyetinde, rububiyetinde ve isim ve sıfatlarında tevhidi denilirken, ikinci şehadete: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e ittibada tevhid denilir.”¹²

Üstad Nasır el-Kıfari, şöyle demiştir: “Dini zaruretlardan biri de, itikadın sadece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den alınacağını bilmektir. Bu nedenle Ehl-i Sünnetin yolu, sahih nistan dönmemek, akla aykırılık iddiasıyla ve birilerinin sözü ile nassa muhalefet etmemektir. Buhari rahimehullah şöyle dedi: “Humeydî’nin şöyle dediğini işittim: “Şafîî rahimehullah’ın yanındaydık. Adamın biri gelip bir mesele sordu. İmam: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle

---

⁸ Tefsir (3/211)

⁹ Usulu’d-Din İnde Eimmeti’l-Erbea Vahide (s.25 vd.)

¹⁰ el-Vicâze Şerhu Usuli’s-Selâse (s.84)

¹¹ El-Kavâid Fi Marifeti’l-Bid’a (s.18)

¹² es-Sunnetu’n-Nebeviyeti’l-Masdari’s-Sâni (s.42)

hüküm verdi” dedi. Adam: “Peki sen ne dersin?” deyince Şafiî kızarak: “Subhanallah! Beni kilisede mi görüyorsun? Beni havrada mı görüyorsun? Beni zünnar takanların arasında mı görüyorsun? Ben sana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem hüküm verdi diyorum, sen: “Sen ne dersin?” diyorsun” dedi.¹³

Seleften buna benzer birçok söz gelmiştir. Çünkü bu tavır, ibadeti Allah’a has kılmanın bir gereğidir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurdu: **“Allah ve rasulü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah’a ve rasulüne karşı gelirse apaçık sapıklığa düşmüş olur”** (Ahzab 36)

İmam Şafii şöyle der: “Kendisine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sünneti açıklanan kişinin, bir başkasının sözüne uymasının caiz olmadığı konusunda âlimler icma etmişlerdir.”¹⁴

Yine el-Kıfari şöyle diyor: “İmamlar bid’at yoluna değil, ittiba yoluna tabî oldular. Onlar kendilerine örnek ve lider olarak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i seçtiler. Bir kul Allah’ın azabından ancak şu iki şey ile kurtulabilir: Allah’ı birlemek ve gönderdiği elçiye uymak.

Müslüman, Allah ve rasulünün hükmünden başka hüküm kabul etmez. Allah ve rasulünün emir ve haberlerini uygulamak ve tasdik etmek için şeyhinden, imamından veya büyük kabul ettiği kimselerden izin almaya gerek görmez. Şeyhinin veya imamının sözlerine uymayan nasları te’vil ve tahrif etmeye kalkışmaz. Kulun, rabbinin huzuruna – şirk hariç – tüm günahlarla gitmesi, böyle bir şeyle gitmesinden hayırlıdır. Müslümana düşen, sahih bir hadis duyar duymaz, onu sanki Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in dilinden dinliyormuş gibi hemen gereğini yerine getirmektir. Yoksa başkalarının görüşlerine uygun düşmüyor diye bu nasları tevîl etmek değil! Bilakis başkalarının sözleri naslara uymadığı zaman reddedilmelidir. Makul (akla uygun)

---

¹³ Hilyetu’l-Evliya (9/106) Beyhaki Menakıbu’s-Şafii (1/474) Siyeru A’lam (10/34)

¹⁴ Er-Risale (539, 541, 598) İlamu’l-Muvakkiin (2/282) el-İkaz (83) Fethu’l-Mecid (555)

denilen bir hayal için Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sözü terk edilemez. O'nun sallallahu aleyhi ve sellem sözleri, kim olursa olsun, hiç kimsenin tasdiğine tâbi tutulamaz. Vacip olan, haber verdiği şeyleri tasdik ederek, emrettiklerine uyarak, yasaklarından sakınarak ve Allah'a O'nun gibi ibadet ederek tam anlamıyla Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e teslim olmaktır.¹⁵ Nasıl ki la ilahe illallah şهادetinin gereği Allah'ı rububiyeti, uluhiyeti, isim ve sıfatlarında birlemek ise, Muhammedun Rasulullah şهادetinin gereği de budur.

İşte Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e ittiba ve teslim olmanın en mükemmel şekli budur. Ki kendilerine uyulan İslam imamlarının O'na (sallallahu aleyhi ve sellem) uymadaki halleri böyle idi. Allah'ın onlara ikram ettiği en büyük nimetlerden birisi de Kitap ve sünnete sarılmalarıdır. Sahabe ve ihsan üzere onlara tabi olanların üzerinde ittifak ettikleri temel usulden biri de re'y, zevk, akli gerekçeler, kıyas vs. hangi nedenle olursa olsun, Kur'ân'a ve sünnete aykırı hiçbir görüşü kabul etmemektir. Onlar kesin deliller ve kat'i ayetlerle yakinen biliyorlardı ki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem hak din ve hidayet ile gelmiştir. Kur'ân en doğru yola iletmektedir.¹⁶

İmamların usulü ve temel ölçüleri budur. Onlar, dindeki imamet derecesine seyyidulmurselin sallallahu aleyhi ve sellem'in çizgisini takip ederek nail oldular. Bu nedenledir ki:

İmam el-Lalekaî, Şerhu Usuli İtikadi Ehli's-Sunne isimli değerli eserine koyduğu ilk başlık şudur: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sonra sünnet, davet ve istikamet çizgisinde yürüyen imamlar" Müellif bu başlık altında sahabe ve onlardan sonra değişik İslam ülkelerinde, değişik zamanlarda yaşamış bir grup imamın isimlerini zikretmiştir ki bunların tamamı, hakka tabi, hak üzere müttefik ve toplanmış imamlardır. Zaten dindeki imamlık derecesine de bu özellikleri sayesinde nail olmuşlardır."¹⁷

---

¹⁵ Bkz.: Şerhu't-Tahaviye (1/228-229)

¹⁶ El-Fetâvâ (13/28)

¹⁷ Usulu'd-Din İnde Eimmeti'l-Erbea Vahide (s.30-31)

İttiba'yı Emreden Ayetler

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "...Rahmetim ise her şeyi kuşatır. Onu, sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım. Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır." (A'raf 156-157)

"Öyle ise Allah'a ve ümmî Peygamber olan Resûlüne -ki o, Allah'a ve onun sözlerine inanır iman edin ve O'na uyun ki doğru yolu bulasınız." (Araf 158)

"(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Al-i İmran 31)

"Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve Resûlüne uyun" (Enfal 24)

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının." (Haşr 7)

"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti." (En'am 153)

"Onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar."(Nur 63)

"Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve Resûl'e götürün (onların

talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir."(Nisa 59)

İmam Şafii rahimehullah, **"Allah'a ve rasule götürün"** kavli hakkında; "Yani Allah'ın ve Rasulün sözlerine götürün demektir" dedi.¹⁸

Bu konuda başka ayetler de vardır. Allah'tan Bir Nur ve Kitab-ı Mubîn adlı Sünnet Mudafaasına dair kitabımda bu ayetleri ve ilgili rivayetleri topladım.

---

¹⁸ Şafii er-Risale (264) Beyhaki Medhal (197) el-Bais Ala İnkari'l-Bid'a ve'l-Havadis (s.8)

İttiba'yı Emreden Ve Bidatlerden Yasaklayan Hadisler

İbni Mesud radiyallahu anh'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize bir çizgi çizdi ve buyurdu ki;

"İşte Allah'ın yolu" sonra bu çizginin sağına ve soluna da çizgiler çizerek buyurdu ki;

"İşte bu yollardan her birinin üzerinde şeytan vardır ve kendisine çağırır." Sonra şu ayeti okudu; **"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti."** (En'am 153)¹⁹

İrbaz radiyallahu anh dedi ki; "Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem bize sabah namazını kıldırdı. Sonra bize döndü ve gözleri yaşartan, kalpleri ürperten etkili bir vaaz etti. Birisi dedi ki;

"Ey Allah'ın Rasulü! Sanki bu vaaz, veda eden bir kimsenin öğütleridir. Bizlere ne ahdediyorsunuz.?" Buyurdu ki;

"Size Allah'tan korkmanızı, Habeşi bir köle olsa dahi (idarecinizi) dinleyip itaat etmenizi vasiyet ederim. Sizden kim Benden sonra yaşarsa birçok ihtilaflar görecektir. Bu yüzden sünnetime ve hidayete erdirilmiş raşid halifelerin sünnetine sarılmanız gereklidir. Ona azı dişlerinizle ısırır gibi sarılıp, bırakmayın, sizleri sonradan ortaya çıkmış işlerden sakındırırım.

---

¹⁹ **Sahihtir.** Tayalisi (238) Lalkai el-İtikad(1/80-81) Muhammed b. Nasr; es-Sunne(s.5) Tirmizi (2378) Ahmed (1/435, 465) İbn Ebi Asım es-Sunne(1/13) Nesai Sünenu'l-Kübra(Tuhfetul-Eşraf-7/25, 49) İbn Batta el-İbane (132) Taberi Camiu'l-Beyan (8/88) Acurri eş-Şeria (s.10, 11) Hakim (7/375) Darimi (1/230) Elbani Zılalul Cenne (1/13) İbn Hibban (1/13) İbn Vaddah el-Bid'a (s.31) Bezzar (Keşful Estar 3/49) Ebu Nuaym Ahbaru Esbehan (2/66)

Şüphesiz her sonradan icad edilmiş şey bid'attir. Her bid'at de sapıklıktır."²⁰ Bunu Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etmiştir.

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Sizi bıraktığımda beni rahat bırakın. Zira sizden öncekiler çok soru sormaları ve peygamberlerine çok muhalefet etmeleri yüzünden helak oldu. Size bir şey yasakladığımda ondan uzak durun ve bir şey emrettiğimde de gücünüz yettiğinde onu yapın"²¹ Bu muttefakun aleyh'tir. (Yani Buhari ve Muslim rivayet etmiştir.)

Bilal Bin Haris radiyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona;

"Bil" buyurunca,

"Neyi bileyim ey Allah'ın Rasülü?" dedi. Rasulullah;

"Bil ya Bilal!" buyurdu. O da;

---

²⁰ **Sahihtir.** Ahmed (4/126, 127) Ebu Davud (4607) Tirmizi (2815, 2816) İbni Mace (42,44) İbni Ebi Asım es-Sünne (1/29-30) İbni Hibban (1/104) İbni Abdilberr el-Cami (2/222, 224) Hakim (1/65, 96, 97) Taberani (18/537-602, 617, 625) Taberani Mucemu'l-Evsat (no: 66) Beyhaki (10/114) Ebu Nuaym Hilyetu'l-Evliya (5/220, 10/114) Taberi (10/212) Lalkai (1/74) İbn Asakir Tarihu Dimeşk (11/265) Herevi Zemu'l-Kelam (69) İbn Vaddah el-Bid'a (s.23) Ziyaul-Makdisi İttibaus Sünen (v.79) Cem'ül Fevaid (127) Darimi (95) Tahavi Müşkil (1/85-87) Teyalisi (2615-16) Muhammed b. Nasr es-Sunne (s.21, 22) Haris b. Ebi Usame (Buğyetul Bahis- 19) Acurri eş-Şeria (s.46, 47)

²¹ **Sahih.** Buhari (7288) Müslim (1337) Ebu Davud (4596) Nesai (5/110) Tirmizi (2133) Ahmed (2/247, 312, 313, 517) Beyhaki (1/388, 4/253, 7/103) İbnu Huzeyme (2508) Humeydi (98) İbni Mace (2) Deylemi (3137) Beyhaki Marife (1/101) Ebu Ya'la (5/3121) Tahavi Müşkil (2/202) Elbani İrvaul Galil (1/183, 4/149) Şevkani Katrul Veli (s.132) Cem'ül Fevaid (271, 7669) Camiüs Sağır (4325) Heysemi Maksadul Ali (1154) Mecmauz Zevaid (7/202) Metalibul Aliye (2923) İbni Kayyim Tuhfetul Mevdud (s.226) Zadul Mead (2/50) İbnul Cevzi Zadul Mesir (9/197) İbni Kesir (4/360, 402) Taberi (1/243, 304) Suyuti Esbabu Vurud (92-93) Şerhus Sunne (1/199) Keşful Hafa (1333)

"Bileyim ey Allah'ın Rasulü!" dedi. "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Benden sonra sünnetimden kaldırılan bir sünneti kim ihya edip ortaya çıkarırsa ona o sünnetle amel edenler kadar sevap vardır. Amel edenlerin sevapları da hiç eksiltilmez ve her kim de, Allah ve Rasûlünün razı olmadığı sonradan çıkan bidat denilen bir sapıklığı ortaya çıkarırsa o kimseye o bidatle amel edenlerin günahları da birlikte yazılır ve onların günahlarından da hiçbir şey eksiltilmez."²²
Tirmizi rivayet etmiştir.

---

²² **Zayıftır.** Tirmizi (2677) İbn Mace (209, 210) İbn Vaddah el-Bid'a (s.38) Begavi Şerhu's-Sünne (1/232) İbn Ebi Asım es-Sunne (1/23) İbn Vehb Müsned (8/166) İshak b. İsmail er-Ramlî; Hadisu Adem b. Ebi İyas (2/2) Daifu İbn Mace(37) Elbani; zayıf dedi. Begavi ve Tirmizi: "Hasen" dediler. İsnadında bulunan Kesir b. Abdillâh b. Amr b. Avf metruktur. Lakin hadisin şahitleri vardır.

Sünnet Ve Cemaate Sarılma Emri Ve Fırkalaşmadan Yasaklama

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; **"Onlar kendilerine ilim geldikten sonra, sadece aralarındaki çekememezlik yüzünden ayrılığa düştüler."**(Şura 14)

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan; Ömer radiyallahu anh Cabiye'de hitap ederken şöyle dedi;

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem aramızda şöyle hutbe verdi;

"Sizden her kim cennetin ortasını istiyorsa cemaate sarılsın. Şüphesiz şeytan tek kişi ile beraberdir ve o, iki kişiden daha uzaktır."²³ Tirmizi rivayet etmiş ve sahih demiştir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; **"Allah'ın eli cemaat ile beraberdir. Şeytan ise Cemaat'e muhalefet edenlerle birlikte dir."** Buyurmuştur.²⁴

İmam Tirmizi (4/467) bu hadislerde geçen "cemaat" kelimesini; fıkıh, ilim ve hadis ehlinin cemaati şeklinde açıklamıştır. İbn Kayyım da İğasetu'l-Lehfan'da (1/69) şöyle der: "Cemaate sarılmayı emreden hadiste kastedilen hakka sarılmak ve ona temessük edenler az, muhalifleri çok olsa bile ona tabi olmaya devam etmektir. Zira hak; ilk

---

²³ **Sahihtir.** Tirmizi (2091) Ahmed (1/18, 26) Ebu Ya'la (1/131-133) Lalkai (1/106) Humeydi (1/19-20) Tayalisi (s.7) İbn Mace (363) Abd b. Humeyd (23) Şafii er-Risale (1315) Şafii Müsned (1836) Buhari Tarihu'l-Kebir (1/102) Tarihu's-Sagir (1/97) Acurri Şeriat (s.7-8) Hatib (2/187, 4/319, 6/57) Taberani Evsat (3/441) Ma'mer Cami (11/341) Deylemi (222) İbn Ebi Hatem İlel (2/355, 371) Hakim (1/376) İbn Hibban (19/156) Ziya el-Muhtare (96) Elbani es-Sahiha (430)

²⁴ **Sahihtir.** Nesai (7/92-93 no: 3954) Taberani (17/145) Hatib; el-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/162) Beyhaki Şuab (7253) İbn Hibban (19/158) İbnu'l-Cevzi; Telbisu İblis (s.6) Camius Sağır (5934) Elbani; sahih demiştir.

cemaat olan Peygamber (Sallallahu aleyhi ve sellem)'in zamanında üzerinde bulunulan şeydir. Bidat ehlinin ve sonrakilerin çok oluşuna bakılmaz."

Ebu Şureyk radiyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken işittim; **"Allah'ın eli Cemaat üzeredir. Birisi ondan ayrılırsa, tıpkı kurdun sürüden ayrılan koyunu kapması gibi şeytan o kimseyi kapar."**²⁵

Muaz radiyallahu anh'den; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; **"Koyunun kurdu olduğu gibi, şeytan da insanın kurdudur. Sürüden ayrılanı kapar. Sizleri gruplardan sakındırırım. Size cemaati, tüm halkı ve mescidleri tavsiye ederim."**²⁶

Abdullah b. Amr İbni'l-As radiyallahu anhüma anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdu ki:

"İsrailoğullarının başına gelen şeyler, aynıyla ümmetimin üzerine de gelecektir. Hatta onlardan aleni olarak annesine gelen olmuştusa, ümmetimden de bu çirkin işi mutlaka yapan olacaktır. Nitekim İsrailoğulları yetmiş iki millete (dine, fırkaya) bölünmüştü. Benim ümmetim de yetmiş üç millete bölünecektir. Bunlardan bir tanesi hariç hepsi ateştedir."

---

²⁵ **Şahitleriyle sahihtir.** Taberani (1/206) İbn Ebi Asım es-Sünne (1/40) Lalkai (1/99) İbn Kani Mu'cem (1/3) İbnu'l-Cevzi Telbisu İblis (s.6) Ebu Nuaym Marifetus Sahabe (2/375) Mekasıdul Hasene (s.96) Mecma (5/218) isnadında Abdula'la bin Ebil Musavir vardır. O zayıf bir ravidir. Lakin hadis şahidleriyle sahihtir.

²⁶ **Hasen ligayrihi.** Ahmed (5/232, 243) Taberani (20/164-165) Abd b. Humeyd (114) Haris (Buğyetu'l-Bahis -606) Lalkai (1/107) el-İbane (138) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.7) Mecma (2/23, 5/219) Daifu Tergib (206) ravileri güvenilirdir ancak Ala Bin Ziyad Muaz radiyallahu anh'den işitmemiştir. Ahmed'in rivayetinden birinde A'la b. Ziyad: "Güvenilir" dediği fakat ismini vermediği bir ravi yoluyla nakletmiştir. Abd b. Humeyd ise Şehr b. Havşeb – Muaz radiyallahu anh yoluyla rivayet etmiştir. Hadis hasen ligayrihidir. Şuayb el-Arnaut ve Ali Nayif Şuhud hasen demişlerdir. Bkz.: el-Hulasa Fi Esbabı'l-İhtilafi'l-Fukaha (2/106)

"Bu fırka hangisidir?" diye soruldu.

"Benim ve ashabımın üzerinde bulunduğumuz yolda olanlardır!" buyurdular." Bunu Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etti.²⁷

---

²⁷ **Hasendir.** Tirmizi (2643) Hakim (1/128) Acurri Şeriat (s.15) Deylemi (5347) el-Asbahani el-Hucce (v.9) İbn Vaddah el-Bid'a (s.85) Begavi Şerhu's-Sünne (1/213) Mervezi es-Sunne (s.46) Elbani Sahiha (1348) Sahihul Cami (5343) Hadis Ebu Davud'un Sünen'inde mevcut değildir. Müellif yanılmıştır.

Selef-i Salihin'in Tâbî Olmayı Emretmeleri

Muaviye Bin Ebi Sufyan radiyallahu anhuma insanlara hutbe okumak için kalktı ve dedi ki; "Dikkat edin! Sizden önceki kitap ehli (Yahudi ve Hristiyanlar) yetmiş iki millete ayrıldı. Şüphesiz bu ümmet de yetmiş üç millete ayrılacaktır. Bunlardan yetmiş ikisi ateştedir. Biri cennettedir ki o da cemaattir."²⁸

Abdullah Bin Mesud radiyallahu anh'den; "Sünnette orta yollu olmak, bidatle çok amel etmekten hayırlıdır."²⁹

Ubey Bin Ka'b radiyallahu anh'den; "Sizlere yolu ve sünneti tavsiye ederim. Zira yol ve sünnet üzere olan hiçbir kul yoktur ki, Rahman'ı hatırlayıp Allah korkusuyla gözleri yaşarsa, ona asla ateş dokunmaz. Şüphesiz yol ve sünnet üzere orta yollu olmak, yol ve sünnete muhalif şeylerde çok amel etmekten hayırlıdır."³⁰

"Ebul Aliye rahimehullah dedi ki; "Size fırkalara bölünmeden önceki ilk durumu tavsiye ederim."³¹

---

²⁸ Bunu Muaviye radiyallahu anh'nin kendi sözü olarak bulamadım. Fakat Muaviye radiyallahu anh bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den merfu olarak rivayet etmiştir ve hadis **sahih**tir. Bkz.: Ahmed (4/102) Ebu Davud (4597) Hakim (1/128) İbn Ebi Asım es-Sünne (1/7)

²⁹ **Sahih**tir. Beyhaki (3/19) Darimi (223) İbn Batta el-İbane (1/174) İbn Abdilberr el-Cami (2/330) Taberani (10/257) Hakim (1/344) Ahmed Zühed (2/408) Mervezi es-Sunne (s.75) Lalkai İtikad (1/31, 123) Elbani Sahihu't-Tergib (41)

³⁰ **Hasen mevkuf**. İbn Ebi Şeybe (8/297) İbn Batta el-İbane (1/265) Fesevi Marife (3/372) Ebu Nuaym Hilye (1/253) Nuaym b. Hammad Zevaiduz Zühed (87) Ebu Davud Zühed (1/203) Ahmed Zühed (1102) İbnul Mubarek Zühed (1698) Lalkai İtikad (1/54) İbnul-Cevzi Telbis (s.8) el-Asbahani el-Hucce (1/121) Kadı İyaz eş-Şifa (2/14)

³¹ **Sahih maktu**. İbn Asakir Tarihu Dimeşk (18/171) İbnul-Cevzi Telbis (s.8) Ma'mer el-Cami (11/367) Lalkai (1/56, 127) İbn Vaddah el-Bid'a (s.32-33) Acurri Şeriat (s.13) İbn Batta el-İbane (1/21) İbnul Adiyim Buğyetut Taleb (4/9) Şatıbi el-İtisam (1/108)

"el-Evzaî rahimehullah dedi ki; "Sünnet üzere nefesine karşı sabret. Kavmin (sahabe ve tabiinin) durduğu yerde dur, konuştukları yerde konuş. Onların sustuğu konularda açıklama yapmaya kalkma! Salih selefinin (önceki Salih kimselerin) yolunu tut. Şüphesiz onlara geniş gelen sana da geniş gelir."³²

Süfyan (es-Sevrî) rahimehullah dedi ki: "Söz ve amel ancak sünnete uygun olmakla dosdoğru olur"³³

(Süfyan es-Sevrî) Yusuf b. Esbat('a) dedi ki: "Doğuda bir kimsenin sünnet ehlinde olduğunu öğrenirsen ona selam gönder ve ehl-i sünnet olduğunu söyle."³⁴

Eyyub (es-Sahtıyanî) dedi ki; "Şüphesiz ben, sünnet ehli birinin ölümünü haber alınca bir organımı kaybetmiş gibi hissediyorum."³⁵

Yine dedi ki; "Allah'ın Arap olmayan bir delikanlıyı, sünnet ehlinde bir âlim ile karşılaştırması, onun saadetindendir."³⁶

İbn Şevzebe dedi ki; "İbadete yöneldiği vakit sünnet sahibi bir kimseye rastlama tevfiğine mazhar olması Allah'ın genç kimseye nimetlerindendir."³⁷

---

³² **Sahih maktu.** İbn Batta El-İbane (3/240) Acurri eş-Şeria (s.335) Lalkai İtikad (1/307, 4/409) el-Esbahani el-Hucce (7/b, 8/a) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.8-9) İbn Abdilberr el-Cami (2/144) Hatib Şerafu Ashabi'l-Hadis (s.7) Beyhaki el-Medhal (233) Ebu Nuaym Hilye(3/22, 475)

³³ **Hasen maktu.** Ebu Nuaym Hilye (7/32) Zehebi; Mizanu'l-İtidal (1/90) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.9)

³⁴ **Hasen maktu.** Ahmed el-Vera (s.194) Lalkai (1/64) Ebu Nuaym Hilye (7/34) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.9)

³⁵ Ebu Nuaym, el-Hilye (3/9) el-Lâlekâî (1/46, rivayet no: 25) İbn Adiy el-Kamil (1/62) Zehebi Tarih (2/488) Hatib Şerafu Ashabi'l-Hadis (s.61) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.9)

³⁶ el-Lâlekâî, Şerh-u Usul-i İtikad-i Ehl-i Süne (1/47, rivayet no: 26) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.9)

Süfyan es-Sevrî dedi ki; "Ehl-i sünnet için hayır tavsiye ediniz. Zira onlar gariplerdir."³⁸

Ebu Bekr Bin Ayyaş dedi ki; "İslam'da sünnet, İslam'ı diğer dinlerden üstün kılar."³⁹

İmam Şafiî rahimehullah dedi ki; "Hadis ashabından birini gördüğümde, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından birini görmüş gibi hissediyorum."⁴⁰

El-Cuneyd dedi ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in eserlerine tutunanlar haricinde herkese yollar kapalıdır. O'nun sünnetine ve yoluna uyanlara ise bütün iyilik yolları açıktır."⁴¹

Allah Azze ve Celle'nin buyurduğu gibi; **"Sizin için Allah Rasulünde en güzel örnek vardır."**(Ahzab 21)

---

³⁷ eş-Şerhu ve'l-İbâne (s. 133) el-İbâne (1/205) Lalkai (1/48) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.9-10)

³⁸ el-Lâlekâî, Şerhu İtikad-i Ehli's-Sünne (1/64) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.10) Zehebi Siyeru A'lami'n-Nubela (7/273)

³⁹ Hatib Camiul Ahlakır Ravi (1529) el-Lâlekâî (1/70 no:49) İbn Adiy el-Kamil (4/29) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.10)

⁴⁰ Hatib el-Bağdadi Şerafu Ashabil Hadis (s.104) Beyhaki el-Medhal (2/82) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.10, 329) Mekasıdul Hasene (s.215) Ebu Nuaym Hilye (9/109) İbn Hacer; Tevali'u't-Te'sis (s.110) Kasımi Kavaidu't-Tahdis (s.49) Keşful Hafa (2/243) İbn Muflih Adab (1/286)

⁴¹ Hatib el-Bağdadi el-Fakih vel-Mutefekkih (1/451) Sülemi Tabakatus Sufiye (s.56) Kuşeyri (s.18) Hilye (10/257) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.10) Ebu Said Muhammed Hadîmi Berikatu Mahmudiye (1/192) Şatıbi el-İtisam (1/121)

İttiba Tevhidinin Gerçekleştirilmesi

Rasûlüllâh ﷺ risâletine inanmak iman esaslarının en büyüklerindendir. Kim buna inanmazsa imanı geçerli olmaz. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Kim Allah'a ve rasûlüne (Muhammed'e) inanmazsa, muhakkak ki biz kâfirler için ateşi çokça alevli bir Cehennem hazırladık.'* (Fetih, 48/13)

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: **'Ben insanlarla Allah'tan başka hakkı ile gerektiği gibi ibadet edilecek bir ilah olmadığına ve Benim (yani: Rasûlüllâh ﷺ'in) Allah'ın (kullarına gönderdiği) elçisi olduğuma şahadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum.'**⁴²

Rasûlüllâh ﷺ'e şu hususlarda iman edilmedikçe gerçekten iman edilmiş olmaz:

Birincisi: Rasûlüllâh ﷺ tam olarak tanınması gerekir. O'nun kim olduğu ve siyreti (hayat yaşantısı) iyice bilinmelidir. O, Haşim oğlu Abdulmuttalib oğlu Abdullah ve onun oğlu Muhammed'dir. Haşim, Kureyş kabilesindendir. Kureyş kabilesi ise Araplardandır ve bu kabile İbrâhim aleyhi's-selâm'ın oğlu İsmail aleyhi's-selâm'ın soyundandır. Rasûlüllâh ﷺ atmış üç yıl yaşamıştır. O'nun kırk yılı nübüvvet gelmeden önce yirmi üç yılı ise nübüvvet geldikten sonradır.

İkincisi: Rasûlüllâh ﷺ'in her haber verdiği doğrulanmalı, her yasakladığı şeyden kaçınmalı ve her emrettiği ise yerine getirilmelidir. Allah'a onun gösterdiğinden başka bir şeyle ibadet edilmemelidir.

Üçüncüsü: O'nun insanlar ve cinlere rasûl olarak gönderildiğine kimsenin ona tâbî olmaktan başka bir yolu olmadığına inanmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'(Ey Muhammed!) De ki: Ey insanlar! Ben sizin hepinize gönderilen Allah'ın Rasûlüyüm.'* (A'râf, 7/158)

---

⁴² Buhârî, (25); Müslim (22) ve Beyhakî, *Şu'ab*, (1/39).

Dördüncüsü: Getirmiş olduğu dine inanmaktır. O en son Nebî ve Nebîlerin de en üstün olanıdır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Fakat (O) Allah'ın Rasûlüdür ve nebîlerin sonuncusudur.'* (Ahzâb, 33/40)

Rasûlüllâh ﷺ Rahmân olan Allah'ın insanlar içinden seçtiği dostudur. Bütün Âdemoğlunun efendisidir. En büyük şefaatin ve kıyamet günü insanların su içecekleri havuzun sahibidir. O'nun ümmeti en hayırlı ümmettir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Siz insanlar(ın iyiliği) için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.'* (Âl-i 'İmrân, 110)

Cennet ehlinin çoğunluğu Rasûlüllâh ﷺ'in ümmetinden olacaktır. Ve onun getirdiği din, önceki dinleri iptal etmiş ve hükümlerini kaldırmıştır.

Beşincisi: Allah onu en büyük mucize ile kuvvetlendirmiş ve desteklemiştir. O mucizesi, bozulma ve değiştirilmeden korunmuş, Allah'ın kelamı Kur'ân'dır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'(Ey Muhammed!) De ki: İnsanlar ve cinler bu Kur'ân'ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler, (bu konuda) birbirlerine yardım da etseler gene de O'nun bir benzerini getiremezler.'* (İsrâ, 17/88) Ve şöyle buyurmuştur:

'Muhakkak ki zikri (Kur'ân ve Sünnet'i) biz indirdik ve onu koruyacak olan da biziz.' (Hicr, 15/9)

Altıncısı: Rasûlüllâh ﷺ'in dini tebliğ ettiğine, Allah'ın ona emanet olarak verdiği dini, sahibi olan insanlığa ulaştırdığına, ümmete nasihatte bulunduğu, nerde bir hayır varsa, ümmetini ona doğru yönlendirdiğine ve nerede bir şer varsa o şerden de ümmetini sakındırdığına inanmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'(Ey Müminler!) Size kendi içinizden, sıkıntıya düşmeniz kendisine ağır gelen, size düşkün, müminlere karşı çokça müşfik ve merhametli bir Rasûl gelmiştir.'* (Tevbe, 9/128)

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: **'Benden önce herhangi bir ümmete gönderilen hiçbir nebî yoktur ki ümmetini onlar için hayır**

bildiği her şeye yöneltmesin, ona delalet etmesin ve onlar için şer bildiği şeylerden de sakındırmasin.⁴³

Yedincisi: Kul onun sevgisini kendi nefsinden vd. bütün mahlukattan daha üstün tutmalıdır. Ona saygı ve hürmet göstermek, kadrini yüceltmek ve emirlerini yerine getirmek gerekir. Bu Allah'ın Kitâb'ında zikrettiği rasûlün insanlar üzerindeki hakkıdır. Rasûlüllâh ﷺ'i sevmek Allah'ı sevmek gibidir. O'na itaat etmek Allah'a itaat etmek gibidir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Deki: Eğer Siz Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah'ta Sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça mağfiret ve rahmet edendir.'* (Âl-i 'İmrân, 3/31)

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: **'Ben içinizden birine, çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça, gerçekten iman etmiş olamaz.'**⁴⁴

Sekizincisi: Ona çokça salât ve selâm getirmek gereklidir. Gerçekten cimri olan kişi onun ismi anıldığında salât selâm getiremeyendir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Allah ve melekleri Nebî'sini överler ve onun için dua ederler. (salât ve selâm getirirler). Ey iman edenler! Sizde onun için dua edin (salât ve selâm getirin).'*' (Ahzâb, 33/56)

Ve Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: **'Kim bana bir kere salâvat getirirse Allah'ta ona on defa salavat getirir (adını rahmetle anar ve övgü ile bahseder).'**⁴⁵

Kulun bazı yerlerde salavat getirmesi daha gerekli olur. Namazda teşehhüde oturduğunda, kunut duasında, cenaze namazında, Cuma hutbesinde, ezandan sonra, mescide giriş ve çıkış esnasında ve Rasûlüllâh ﷺ'in adı zikredildiğinde salât ve selâm getirmek gerekir.

---

⁴³ Müslim, (1844); Ahmed (2/191); Nesâî (4191); İbn Hazm, *Muhallâ*, (2/778).

⁴⁴ Buhârî, (15); Müslim, (44).

⁴⁵ Müslim, (408); İbn Huzeyme, (1/218); İbn Hibbân, (4/588); Ziyâ, *Muhtare*, (4/397); Ebû Dâvud, (523); Nesâî, (2/25) ve Ahmed, (2/168).

Dokuzuncusu: Rasûlüllâh ﷺ vd. nebîler, Allah'ın katında diridirler. Fakat onların hayatı, bizim şu hayatımıza benzemez. Onların bu hayatları, ölü olma sıfatını üzerlerinden kaldıracı değildir. Biz Onların hayatlarının keyfiyetini bilemeyiz.

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: **‘Allah yeryüzüne, (toprağa) Nebîlerin cesetlerini yemeyi yasak etmiştir.’**⁴⁶ Ve şöyle buyurmuştur: **‘Hangi Müslüman bana selâm gönderirse, muhakkak ki Allah onun selâmına karşılık vermem için ruhumu bana geri verir.’**⁴⁷

Onuncusu: Rasûlüllâh ﷺ saygıdan dolayı yanında ses yükseltilmediği gibi ona kabrinde selâm verirken de ses yükseltilmez. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *‘Ey iman edenler! Seslerinizi Nebî'nin sesi üzerine yükseltmeyin. Farkına varmadan amellerinizin boşa gitmemesi için, birbirinize karşı bağıarak konuştuğunuz gibi Nebî'ye karşı da bağıarak konuşmayın.’* (Hucurat, 49/2)

On birincisi: Onun dostlarını, aile efradını ve hanımlarını sevmemiz bir kusur göstermeyip haklarını korumamız, onlara küfür etmekten, sövmekten, haklarında küçük düşürücü konuşmaktan ve taan (eleştiri ve tenkit) etmekten kaçınmalı uzak durmalıyız. Çünkü Allah onlardan razı olmuştur. Onları Rasûlüllâh ﷺ'e dost ve arkadaş kılmış ve ümmetine de onları dost edinmeyi vacip kılmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *‘Muhacirler'den ve Ensâr'dan (İslâm yolunda) yarışanların öncüleri ile onlara güzellikle tâbî olanlardan Allah hoşnut olmuştur. Onlarda Allah'tan hoşnut olmuşturlar.’* (Tevbe, 9/100)

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: *‘Benim arkadaşlarıma ve dostlarıma sövmeyin. İçinizden biriniz Uhud Dağı kadar altın infak etse*

---

⁴⁶ Ebû Dâvud, (1531); İbn Mâce, (1085); Darimî, (1/445); Nesâî, (3/75); Bezzâr, (8/411); İbn Ebî Şeybe, (2/253); Taberânî, (1/216); Ahmed, (4/8); Hâkim, (1/278); İbn Hibbân, (2/132); İbn Huzeyme, (3/118) ve *Sahihu'l-Camî'* (2212). Hadis **sahih** tir.

⁴⁷ Ebû Dâvud, (2041); Ahmed, (2/527); Beyhakî, (5/245) ve *Şuabu'l-İmân*, (2/217, 3/491); Taberânî, *Evsat*, (3/262, 9/130); Heysemî, *Mecmâ'u'z-Zevâ'id*, (10/162) ve Elbânî, *Sahîha*, (2266). Hadis **hasen** dir.

bile bu infakınız onların bir avuç ya da yarısı kadar infakına ulaşmaz (ecir yönü ile eşdeğerde olmaz).⁴⁸

Allah ﷻ, sahâbelerin ölümünden sonra gelen Müslümanları, onlar hakkında dua ve istiğfar etmeye teşvik etmiş ve onlar hakkında kalplerinde haset oluşmaması için Allah'a niyazda (dua etmede) bulunmalarını istemiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'Onlardan sonra gelenler de derler ki Rabbimiz, bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla, iman edenlere karşı kalplerimizde bir hasetlik yaratma. Rabbimiz şüphe yoktur ki sen çok merhametlisin ve çok şefkatlisin.'* (Haşr, 59/10)

On ikincisi: Rasûlüllâh ﷺ hakkında aşırıya gitmemektir. Çünkü bu ona yapılacak en büyük eziyettir. O, ümmetini kendisini övmeye methetmede aşırıya gitmemeleri, Allah'ın O'na bahşettiği şeylerin dışında, Allah'a ait sıfatların ona verilmemesi için uyarmıştır.

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur. **'Muhakkak ki ben sadece bir kulum. Bana Allah'ın kulu ve elçisi deyin ve beni hakkım olan yerden daha yükseklere çıkarmayın.'**⁴⁹ Ve şöyle buyurmuştur: **'Beni Hıristiyanların İbn Meryem'i ('İsâ aleyhi's-selâm') övmekle aşırıya gittikleri gibi methetmekte aşırıya gitmeyin.'**⁵⁰

Rasûlüllâh ﷺ'e dua edip ondan hacetlerini talep etmek, yardım istemek, onun için adak adamak, kurban kesmek ve kabrinin çevresinde tavaf etmek caiz değildir. Bunların hepsi şirkidir. Yüce Allah bu ibadetlerin kendisinden başkası için yapılmasını yasaklamıştır. Öyle de Rasûlüllâh ﷺ'e saygısızlıkta bulunmak, derecesini hafife almak, hakkında kötü konuşmak ve dalga geçmek küfürdür, dinden çıkmaktır ve Allah'ı inkâr etmek demektir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *'(Ey Muhammed!) De ki: Siz Allah ile ayetleri ile ve Rasûlü ile mi dalga*

⁴⁸ Buhârî, (3673); Müslim, (2540); İbn Hibbân, (15/455); Beyhakî, *Medhal*, (1/113).

⁴⁹ Ahmed, (3/153); Taberânî, (3/128); Hâkim, (3/196) ve Ziyâ'u'l-Makdisî, *Muhtare*, (6/96). Hadis **hasendir**.

⁵⁰ Buhârî, (3445); Darimî, (2/412); Bezzâr, (1/300); Humeydî, (1/16) ve Beyhakî, *Şu'ayb*, (2/183).

geçiyordunuz. Kendiniz için bir özür aramayın. Artık iman ettikten sonra küfre girdiniz.’ (Tevbe, 9/65-66)

Rasûlüllâh ﷺ’e duyulacak gerçek sevgi; ona gerçek manada tabi olmak, onu tam bir şekilde örnek almak ile belli olur. Bu sevgi kişiyi onun getirdiğine aykırı şeyleri terk etmeye sevk eder. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *“De ki: ‘Eğer siz Allah’ı seviyorsanız. Bana tabi olun ki Allah’ta sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça mağfiret eden ve rahmet edendir.”* (Âl-i ‘İmrân, 3/31)

Rasûlüllâh ﷺ’i yüceltmede aşırıya gidilmez ya da onda kusurlar aranarak derecesi düşürülmeye çalışılmaz, ona ilahlık özelliklerinden herhangi birisi verilmez ve saygıda kusur edilmez. Bunların hiçbirisi caiz değildir. Onu sevmek ancak O’nun getirdiğine tam manası ile tabi olup, yaşamakla ve gittiği yoldan gitmek, onun şahsiyetini örnek almakla olur.

On üçüncüsü: Rasûlüllâh ﷺ’e imân ancak onu doğrulayıp ve getirdiği ile amel etmek ile gerçekleşir. O’na itaat eden Allah’a itaat etmiş gibidir, O’na isyan eden de Allah’a isyan etmiş gibi olur. Onu doğrulayıp ancak O’na ittiba etmekle hakiki iman gerçekleşmiş olur.

İttiba Tevhidinin Gerekleri

1- Delil İle Amel Etme Zorunluluğu

Allah Azze ve Celle delil ile hareket etmeyi farz kılmıştır: **“Helak olacak kişi apaçık bir delille helak olsun, yaşayacak olan kişi de keza apaçık bir delille yaşasın...”** (Enfal 42)

“İnsanlar arasında adaletle hükmet; hevana tabi olma; aksi halde Allah'ın yolundan seni saptırır. Allah'ın yolundan sapanlara ise, hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azâb vardır.” (Sad 26)

Allah Azze ve Celle insanlar arasında hükmetmeyi de iki kısma ayırıyor. Ya kitap ve sünnetin getirdiği hak ve adaletle hükmetmek, ya da kitap ve sünnete zıt düşen heva ile hükmetmek. İkincisinin sapıklık olduğu ve bunun hesap gününü unutmaktan kaynaklandığı bildiriliyor.

“Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Halbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir.” (Necm 23)

“Halbuki onların bu hususta hiç bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.” (Necm 28)

“Ve dediler ki: Rahman dileyseydi biz onlara tapmazdık. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Onlar sadece yalan söylüyorlar. Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı tutunuyorlar? Hayır! "Sadece, biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izinde gidiyoruz" derler. Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıkları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız, derlerdi. Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din) den

daha doğrusunu getirmişsem (yine mi bana uymazsınız)? deyince, dediler ki: Doğrusu biz sizinle gönderilen şeyi inkar ediyoruz.” (Zuhruf 20-24)

“Onlara (müşriklere): Allah’ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar, "Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız" dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiysele?” (Bakara 170)

“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün: Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e de itaat etseydik! derler. Ey Rabbimiz! Biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar, derler” (Ahzab 66-67)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Ümmetimden Ehl-i Kitab’dan bir cemaat ve Ehl-i Liben helak olacak!” Bunların kimler olduğu sorulduğunda şöyle buyurmuştur:

“Ehli Kitab; Allah’ın Kitabını öğrenip onu Allah’ın indirdiğinden başkasıyla tevîl ederek Müslümanların alimleri ile mücadele edecek, Ehli Liben(avam halk) ise şehvetlerine uyup cemaati terk edecek ve bedevileşeceklerdir.”⁵¹

Hatib el-Bağdadi, isnadıyla Ebu Said el-Hudrî radiyallahu anh’dan rivayet ediyor:

---

⁵¹ Elbani Sahiha (2778) Taberani (17/297) Hakim (2/374) Ahmed (4/155) Ebu Ya’la (1746) Mecmauz Zevaid (2/194) Maksadul-Ali (372) Buhari Halku Ef’alil İbad (615) Herevi Zemmü'l-Kelam (2/28) İbni Abdilberr Cami (2/193) Kenz (29137) Deylemi (6999) Fesevi Ma'rife (2/97) İbni Abdilhakem Futuhul Mısır (s.293) Riyazu's-Salihin(169) İbni Kesir (3/135) Kasimi Mehasinut Te'vil (1/168)

“Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem, vefat ettiği hastalığında yanımıza çıkageldi. Biz sabah namazında idik ve Ebu Bekir radiyallahu anh geri çekilmek istedi. Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem ona yerinde kalmasını işaret etti ve insanlarla beraber namazı kıldı. Namaz bitince hamd-u sena ederek şöyle buyurdu:

“Ey insanlar! Size iki ağırlık bıraktım; Allah’ın kitabı ve sünnetim. Kur’anı sünnetimle konuşturunuz, bu hususta sapmayınız! Zira bu ikisine tutunduğunuz sürece gözleriniz kör olmaz, ayaklarını kaymaz ve elleriniz aciz kalmaz.”⁵²

Ebu Hureyre, Enes, Amr b. Avf el-Muzenî, Urve ve ayrıca İbni Abbas r.anhum'den gelen rivayetlerde Allah rasulü Sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur;

“Ey insanlar! Size, onlara yapıştığınız takdirde asla sapıtmayacağınız iki şey bırakıyorum; Allah’ın Kitabı ve Sünnet’im. Bu ikisi (kıyamette) havza kadar ayrılmadan beraberce geleceklerdir.”⁵³

Allah rasulu sallallahu aleyhi ve sellem de İmam Buharinin rivayet etmiş olduğu bir hadiste: **“Allah ilmi insanlardan çekip almaz. Lakin ilmin alınması, alimlerin alınmasıyla olur. Bir alim kalmayınca insanlar cahil önderler edinirler, onlara sorarlar, onlar da ilimsiz**

---

⁵² Hatib el-Bağdadi; el-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/306 no:272)

⁵³ Sahihtir. Darekutni (4/245) Lalekai İtikad (1/80) Hakim (1/93) İbni Hazm İhkam (6/809-810) Beyhaki (10/114) Beyhaki el-İtikad (206) Beyhaki Delail (6/54-56) Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1/405 no: 311) Tarihu İsbehan (1/56) Şeceri Emali (1/126) Mervezi es-Sunne (54) Acurri eş-Şeria (1657) İbn Abdilberr Camiu Beyani'l-İlm (870) Ebu's-Şeyh Tabakat (4/187) Hatib el-Fakih (1/94) Camiüs Sagir (3282, 3923) mürsel olarak: Malik (1395)

olarak fetva verirler, hem kendileri sapar hem de halkı saptırırlar” buyuruyor.⁵⁴

İmam Evzai diyor ki: “İlim ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellemden ve sahabelerden gelendir” Demek ki insanların cahil önder edinip onların ilimsiz olarak hükmetmeleri; Allah ve rasulünden gelen, sahabelerinden gelen bir ilme sahip olmadan fetva vermeleri, onların bu ilme sahip olmamaları sebebiyle cahil önder olmaları ve bu şekilde saptırmaları beyan ediliyor. Bu hadise göre; bu kimselere delili değil de kendi görüşlerini soranlar da sapmaktan paylarını alırlar.

“(Ey Muhammed!) Sonra sana dinden yeni bir şeriat verdik. Ona uy. Bilmeyenlerin heveslerine uyma. Zira onlar, Allah’tan gelecek bir şeyi senden asla savamazlar. Zâlimler birbirlerinin dostudurlar; Allah ise, sakınanların dostudur.” (Casiye 18, 19)

İnsanda asıl olan cehalet ve zülümdür. İnsan pek zalim ve cahil yaratılmıştır. Allah Azze ve Celle insanın emaneti yüklenmesini zikrederken (Ahzap 72) bunu bildirmiştir. İnsanın tabiatında zalimlik ve cahillik vardır. Allah Azze ve Celle’den gelen hidayet ve hak ile vahye tabi olması oranında insan cahilliğini azaltır, ilmini artırır, zulmünü terk eder ve adalete yönelir. İşte Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem’e hitaben Allah Azze ve Celle: “Sana dinden bir şeriat verdik buna uy, eğer uymazsan bilmeyenlerin heveslerine uymuş olursun.” Buyuruyor. Yani insanlar vahye uymazlarsa asılları olan tabiatlerine dönerler. “Zalimler birbirlerinin dostudurlar.” Allah Azze ve Celle burada Kitap ve sünnete uymamanın iki sonucunu zikrediyor: “Bilmeyenler yani cahil olmak ve zalimler olmak.” Takva sahiplerinin özelliği ise vahye tabi olmalarıdır.

“Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Halbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir.”

---

⁵⁴ Buhari (100) Muslim (2673)

(Necm 23) İnsan vahye uymazsa zanna ve nefislerinin arzusuna uymuş olur.

“Halbuki onların bu hususta hiç bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez.” (Necm 28) Bu ayetlerden anlıyoruz ki Allah Azze ve Celle'nin insana bildirdikleri dışında insanın hakikatte bir bilgisi yoktur. O halde delil karşısında hiç kimse görüşüyle veya başka bir şey ile muhalefet edemez. Bilakis herkes delile tabi olmak, her meselesini, her kaidesini delil üzere bina etmek zorundadır.

Allah Azze ve Celle, delile tabi olmayan ve taklid edenlerin durumlarını şöyle bildiriyor:

“Ve dediler ki: Rahman dileyseydi biz onlara tapmazdık. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Onlar sadece yalan söylüyorlar. Yoksa bundan önce onlara bir kitap verdik de ona mı tutunuyorlar? Hayır! "Sadece, biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izinde gidiyoruz" derler. Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıkları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine uyarız, derlerdi. Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz (din) den daha doğrusunu getirmişsem (yine mi bana uymazsınız)? deyince, dediler ki: Doğrusu biz sizinle gönderilen şeyi inkar ediyoruz.” (Zuhruf 20-24)

Kendilerine Allah Azze ve Celle'den uyarıcı gelen kavimlerin ileri gelenleri, varlıkları, dünyaya temerkün etmiş olan ve menfaatleri sebebiyle bulundukları batıl üzerinde devam eden kimseler; haktan yüzçevrime hususunda da öne çıkanlardır. Burada insana düşen görev; hak geldiği, delil apaçık ortaya çıktığı zaman bir takım menfaatleri geriye atıp hakka tabi olmasıdır. Bunun yanı sıra ataların, babalarının, üstatlarının dinine, Allah Azze ve Celle'nin vahyi karşısında hiç bir kıymet vermemesi gerekir. Bugün bazı insanlar, üzerinde bulundukları

yolun yanlışlığını gösteren deliller kendilerine ulaştığında; “O zaman şimdiye kadar bunca insan yanlış mı yaptı!” diyorlar. Evet, ayet açıkça şunu söylüyor: “Ben onların yolundan daha doğrusunu getirsem de mi?” Onlar, Allah Azze ve Celle’nin kitap ve sünnet ile gönderdiğinden daha mı kıymetli? Bugün insanlar şunu araştırır olmuşlardır; falanca alim o zaman neden böyle dedi? Şu ayete şu hadise neden aykırı konuştu? Onlar bunu bilmiyorlar mıydı?” Bu gibi vesveseler hakka tabi olmak isteyenlere bir engel teşkil etmemelidir. Biz hata edenlerin hatalarını araştırmakla mükellef değiliz. Biz isabet edenlerin isabetini araştırmakla mükellefiz. Aksi halde bizden önceki kavimlerin kınandığı hasletleri işlemiş oluruz:

“Onlara (müşriklere): Allah’ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar, “Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız” dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiysele?” (Bakara 170)

“Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün: Eyvah bize! Keşke Allah’a itaat etseydik, Peygamber’e de itaat etseydik! derler. Ey Rabbimiz! Biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar, derler” (Ahzab 66-67)

Ayetin akışından anlaşıldığı üzere bu kimseler cehennemde olan kimselerdir. Yani üstatları, efendi edindikleri kimseler, “büyüklerimiz” dedikleri kimseler cehenneme gitmiş, onlara tabi olanlar da: “Biz de bunlara uyduk” diyorlar. Yani onlara uymuş olmaları kendilerini ateşten kurtarmadı. Belki de onlar kurtuldu, bunlar ateşte! Olur ya ilim ehlinde büyük zatlar, efendi olarak kabul edilen kimseler, bir meselede bir fetva verir. Kişi, bu fetvaya uymaya başlar. O kimse ya içtiğinden dolayı ecir alır, hatası mazur görülür, onun bu hatasına uyanlar da azaba düşer olurlar. Yahut alim, hatasından tövbe eder fakat bazı insanlar onun hatalı görüşüne uymaya devam ederler.

Allah Azze ve Celle bizleri ister itikadî olsun, ister amelî olsun, ister ahlakî olsun, ister edebî olsun her alanda ayaklarımızın kaymasından, her türlü sapıklıklardan muhafaza buyursun. Şimdi düşünün bu ümmet içerisinde son dönemlerde Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in uyguladığı metotların pek çok konuda terk edildiğini görüyoruz. İnsan, küçük görmesi sebebiyle bazı meselelerde daha büyük sıkıntılara düşer. Mesela Abdullah b. Mesud radiyallahu anh zamanında insanlar mescidde halka kurmuş ve taşlarla Allah'ı zikrediyorlardı. Normalde mescitlerde halkalar, ilim için kurulurdu. Bu kimseler bu meclisleri Allah'ı zikir için kurmaya başlamışlar ve başlarında bir idareci, ellerinde taşlar, Allahı zikrediyorlar. İbn Mesud radiyallahu anh bu tabloyu görünce:

"Ne de çabuk sapıttınız? Vallahi ya siz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiğinden daha hayırlı birşey getirdiniz ki bu imkânsız. Ya da sapıklık başlatmaktasınız" diyor ve onları mescidden kovuyor. Normalde bu kimselerin yaptığı şeyler, günümüzde gördüğümüz bidatlere nazaran çok küçük bir şey olarak görünür. Ama düşünün ki o kimseler yaptıkları şeyi savunmaya kalktılar:

"Biz hayrı diledik, başka bir şey değil" dediler. Yani hayrı amaçlamış olmalarını yaptıkları bidate mazeret göstermeye çalıştılar. İbn Mesud radiyallahu anh onları kovduğunda demek ki bunlar arasında bu konuda ısrar edenleri vardı ki, olayın ravisi Amr b. Seleme diyor ki:

"Ben İbn Mesud radiyallahu anh'ın o kovduğu kimseleri, Nehrevan savaşında Haricilerin safında bize karşı savaşırken gördüm."⁵⁵

Akidede tamamen Haricîliği benimsemelerine sebep olan şey, onların ameldeki bidati önemsememeleri, buna vahye dayalı olmayıp,

---

⁵⁵ Hasen. Darimi (1/68) Taberani bunu hasen bir isnad ile rivayet etmiştir. Bkz.: Taberâni (9/125) Mecmau'z-Zevâ'id, (1/181).

akla ve hevaya dayalı gerekçeler sunmaları olmuştur. Bu yüzden ne kadar haklı gibi görünen gerekçeleri olsa da, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ortaya koyduklarının dışında kalan, ona aykırı düşen hiçbir şeyi sahiplenmemek lazım.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in hemen vefatından sonra Abdullah b. Ömer radiyallahu anhuma kapıda birisinin "Salah! Salah! / Namaza! Namaza!" diye seslendiğini görüyor. Bunun üzerine: "Bu bir bidattir" diyor⁵⁶. Adamın söylediği şey namaza çağırmak, hatta buna şöyle bir gerekçe sunulabilir: Ayette: "**Sen hatırlat, muhakkak ki hatırlatmak fayda verir**" (Zariyat 55) buyrulmuştur. Fakat ümmetin selefi bu ayeti böyle anlamamış ve buna karşı çıkmışlardır. Namazı hatırlatmak için ezan yeterlidir.

Sahabeler, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ortaya koyduklarını değiştirmekte son derece hassas idiler. Enes b. Malik radiyallahu anh senelerce Allah resulüne hizmet etmiş bir sahabelidir. İbni Sirin rahimehullah anlatıyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Enes radiyallahu anh'de bulunan bardağında demir bir halka vardı. Enes radiyallahu anh onu altın veya gümüş bir halka ile değiştirmek istedi. Ebu Talha radiyallahu anh dedi ki; "Sakın Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in yaptığı nesneyi değiştirme!" bunun üzerine Enes radiyallahu anh bundan vazgeçti.⁵⁷ Sahabeler bir yanılsa düşeriz korkusuyla bu kadar hassas davranıyorlardı. İşte bizi de ahir zamanın fitnelerinden koruyacak şey seleften devraldığımız yolu aynısıyla devam ettirmek, bunu muhafaza etmek, her bir hareketimizi, hal ve davranışımızı delile dayandırmaktır. Şayet bize delil ile karşı çıkılırsa, ona karşı asla kibirlenmeyip, tabi olmak teslim olmak gerekir. Eğer böyle yapmaz isek Allah Azze ve Celle'nin şu ayetinde zikrettiği kimselerden oluruz:

---

⁵⁶ Hasen. Ebu Davud (538)

⁵⁷ Sahih. Buhari (eşribe 30, humus 5) Bkz.: Kastalani Mevahibu Ledüniye (1/535)

“Onlara, "Allah'tan sakının" denildiği zaman, kibirleri, onları daha da günaha götürür. Böylelerine cehennem yeterlidir. Orası gerçekten ne kötü bir yataktır.” (Bakara 206)

“Size bu kadar açık deliller geldikten sonra, yine de hak yoldan saparsanız, bilin ki Allah, Azîz'dir, Hakîm'dir” (Bakara 209)

Evet, delil, Allah'ın kitabı ve rasulünün sünnetidir. Ebu Hureyre, Enes, Amr b. Avf el-Muzenî, Urve ve ayrıca İbni Abbas radiyallahu anhum'den gelen rivayetlerde Allah rasulü Sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur;

“Ey insanlar! Size, onlara yapıştığınız takdirde asla sapıtmayacağınız iki şey bırakıyorum; Allah'ın Kitabı ve Sünnet'im. Bu ikisi (kıyamette) havza kadar ayrılmadan beraberce geleceklerdir.”⁵⁸

Bu Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem'in başka şey değil, iki şey bıraktığını onun da Kitap ve sünnet olduğunu ortaya koyuyor. Allah Azze ve Cellenin ayetine baktığımızda da aynı şeyi buluruz:

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Rasule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve âhiret gününe inandığınız takdirde, onu, Allah'a ve rasule arz edin. Bu, netice itibariyle daha hayırlı ve daha güzeldir” (Nisa 59)

---

⁵⁸ Sahih. Darekutni (4/245) Lalekai İtikad (1/80) Hâkim (1/93) İbni Hazm İhkam (6/809-810) Beyhaki (10/114) Beyhaki el-İtikad (206) Beyhaki Delail (6/54-56) Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1/405 no: 311) Tarihu İsbehan (1/56) Şeceri Emali (1/126) Mervezi es-Sunne (54) Acurri eş-Şeria (1657) İbn Abdilberr Camiu Beyani'l-İlm (870) Ebu's-Şeyh Tabakat (4/187) Hatib el-Fakih (1/94) Camiüs Sagir (3282, 3923) mürsel olarak: Malik (1395)

Burada Allah Azze ve Celle "**Allah'a itaat edin, rasule itaat edin ve sizden olan ulu'lemre (yetki sahiplerine) de**" buyururken kendisine ve rasulüne itaati mutlak olarak emrediyor. Yani kayıtsız ve şartsız bir itaattir bu. Bu yüzden itaat emrini kendisi hakkında zikrettiği gibi, rasulü hakkında da zikrediyor. Yetki sahiplerine gelince, itaat emrini mutlak zikretmeyip, kendisine ve rasulüne itaate uygun olması halinde itaat edilmesini emrediyor. Yetki sahipleriyle kast edilene: Yöneticiler, âlimler ve yetki sahibi olan herkes dâhildir. Ev içerisinde aile reisi, kadına karşı kocası, çocuğa karşı babası, iş yerinde patronu, bunların hepsi bu ulu'l-emr kapsamındadır. İşte bu ulu'l-emr olan, yetki sahibi kimselere itaat; Allah'a ve rasule itaate uygun ise yapılır.

Nitekim hadiste: "**Halık'a isyan olan hususta mahlûka itaat yoktur**" buyrulmuştur. Ayetin devamında ise: "**Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûl'e götürün (onların talimatına göre halledin)**" buyruluyor. Bakın burada alimler veya diğer yetki sahipleri devreden çıkıyor, sadece iki delil kalıyor: kitap ve sünnet! O halde alimlere ve yetki sahiplerine itaat mutlak değildir. Ulü'l-emre itaat müstakil değil mukayyedir, Allah ve resulüne itaatle kayıtlıdır. Yani alimlere bizlerin tabi olması, onun sözünün Allah ve resulünün sözlerine uygun olmasına bağlıdır. Yani Allah ve rasulünden bir delili olmadıkça veya alimin bu konudaki delilini bilmedikçe ona tabi olmamız söz konusu olamaz. Çünkü ayetin devamında ihtilaf ettiğinizde Allah ve rasulüne döndürün buyrulurken, ulü'lemre döndürmek emredilmemiştir. Zaten çoğunlukla ihtilaf, ulu'l-emr kapsamında olan alimlerin görüşlerinden kaynaklanmaktadır.

Demek ki hükmün ve meselelerin dayandığı asıl sadece kitap ve sünnettir. Kim buna üçüncüsünü eklerse, Allaha da, Resulüne de muhalefet etmiştir. Kitaba da, Sünnete de muhalefet etmiştir.

Müslümanların önce gelenleri yani selef-i salihin de, sonradan gelenleri de Allah Azze ve Celle'nin kitabına ve rasulunun sünnetine

dönmenin bütün Müslümanlara vacip olduğunda icma etmişlerdir. Yani âlim de Kitap ve sünnete dönmek zorundadır, cahil de kitap ve sünnete dönmek zorundadır. Kim bu ikisinden başkasına müracaat ederse o Allah Azze ve Celle ile rasulu sallallahu aleyhi ve sellem'e âsî, aziz kitaba ve sunneti seniyeeye muhalefet eden bir kimse olmuştur.

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Nebi sallallahu aleyhi ve sellem kaideyi gerektiren nassı beyan etmiş, lakin bazı âlimlere bazı hükümlerde o kaidede başkalarıyla muvafık oluncaya kadar nas gizli kalmıştır. Kendilerine nas ulaşmayan konularda ihtilaf etmişlerdir. Mesela mudarabe⁵⁹ konusunda ittifak etmişler, fakat nas ile sabit olan musakat⁶⁰ ve muzaraa⁶¹ konularında ihtilaf etmişlerdir. Halbuki mudarebe konusunda nas bulunmayıp, sahabelerin amelidir. Bu yüzden hadis fakihleri asıllarını/esaslarını nas ile koymuşlar, fer'leri⁶² ona göre ayırmışlardır. Nas ile belirlenmiş bir esasta ihtilaf etmemişler, hakkında nas olan konuda ittifak etmişlerdir.”⁶³

Allame Reşid Rıza şöyle demiştir: “Şeriat sahibinin sözü dışında dinde kimsenin sözü hüccet değildir. Dinin delillerinin desteklemediği her sözün reddedilmesi gerekir. Bunun delili üzerinde ittifak edilen şu hadistir: “Kim dinde emrimiz olmayan bir şey ortaya koyarsa reddedilir”

---

⁵⁹ Mudarabe: Bir taraftan sermaye, diğer taraftan işletme olmak üzere oluşturulan emek-sermaye ortaklığını ifade eder. Sermaye sahibine "rabbü'l-mâl", işletmeciye ise "mudarib" denir.

⁶⁰ Müsakat (sulama): Müsâkat; meyveden belli bir miktar almak üzere bağ veya hurma ağaçlarını sulayıp, hizmet etmek için bir işçiye vermek üzere yapılan akitir.

⁶¹ Muzaraa: Bir taraftan arazi, diğer taraftan çalışma, emek konulmak suretiyle çıkacak ürünün belirli nisbet dâhilinde paylaşılması şartı ile yapılan bir ortaklık anlaşmasıdır

⁶² Asıl ve Fer': Asıl bir ağacın gövdesi, fer' ise dallarıdır. Fer' (çoğulu: fûru') bir asla (çoğulu: usul) bağlı olan ayrıntılardır. Mesela namaz asıldır, kıyam, kıraat, rûkû, secdeler namazın fer'leridir. Akide asıldır, ameller bunun fer'leridir.

⁶³ Mecmuu'l-Fetava'da (30/269)

yani reddedilmiştir. Nitekim meşhur âlimler bunu böyle açıklamışlardır.”⁶⁴

Allah ona rahmet etsin, o, kendisine “Alimlerin delilsiz sözlerini reddetmenin hükmü” hakkında sorulan bir soruya şöyle cevap vermiştir: “Şüphesiz o hakka tabi olmuş, Kur’an ile hidayet bulmuş, salih selevin ve razı olunmuş imamların yolunda yürümüşür.”

Allah bana da sana da rahmet etsin, buna dikkat et! İnsanların delilsiz sözleriyle fitneye düşme! Delilsiz olmalarına rağmen kalabalık oluşlarına aldırma! İki gözünün arasına sadece delil, hücceti, beyyine ve burhanı dik!

Bir kuruntu sahibi şöyle diyor: “Eğer sen Ebu Hanife’nin görüşüne uyarsan kurtulursun, ama doğrudan hadisle amel edersen kurtulamazsın, ya Haricî olursun, ya da Mürcie olursun” Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem: **“Hâkim içtihat eder de isabet ederse iki ecir, hata ederse bir edir alır”** buyurmuştur.

Hâkim herhangi bir meselede hükmeden herkeştir. İctihat; bir meselenin Kitap ve sünnetteki hükmünü tespit için yapılan çaba ve gayretlerdir. Dolayısıyla bir meselenin Kur’an ve sünnetteki hükmünü araştırarak içtihatla bulunan kimse, hata etse dahi bir ecir alır. Kitap ve sünnetle amel etmesi sebebiyle Allah onun hatasını affeder. Peki, Kitap ve sünnetin yasakladığı taklide uyarak, delilden yüzçeviren nasıl kurtulabilir? Şüphesiz böyle bir kimse delilini bilmeden taklid ettiği amelinde isabet etse dahi taklidinden dolayı günah kazanır. Kitap ve sünnete tabi olmak zorunda olan kimseler Kitap ve sünnetin önüne geçirilmektedir. Bundan daha büyük zalimlik olabilir mi? Demek ki insan vahiyden uzaklaşınca aslı olan zulüm ve cehalette dönüyor. Bundan Allaha sığınırız.

---

⁶⁴ Reşid Rıza, Fetava (2/503)

2- Uyulacak Delilin Sahih Olması Şartı

Şüphesiz sahih hadisler ilim (kesin bilgi) ifade ederken, zayıf hadisler zan dahi ifade etmez. Allah Azze ve Celle zanna tabi olmayı yasaklamıştır:

“Onlar sadece zanna tabi olurlar ve onlar sadece yalan söylerler” (En’am 116)

“Şüphesiz zan haktan hiçbir şey ifade etmez” (Yunus 36)

“Halbuki onların bu hususta hiçbir bilgileri (delilleri) yoktur. Onlar sadece zanna tabi oluyorlar.” (Necm 28)

“Bilmediğin bir şeyin ardına düşme” (İsra 36)

Bir kimse, herhangi bir meselede zayıf hadise dayanıyorsa, o kimse aslında bilmediği bir şeye dayanıyor demektir. Çünkü zayıf hadis ilim ifade etmez. Zayıf hadis isnadında veya metninde bir problemden dolayı Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem’e nispet edilmesi çok düşük bir ihtimal olan hadistir. Yani bu kesin ilim değildir, zayıftır. O yüzden Allah Azze ve Celle’nin: “Bilmediğin bir şeyin ardına düşme, çünkü göz kulak bunlardan hep mesuldür.” Ayetiyle muhataptır. İnsan bunlardan sorgulanacaktır. Şüphesiz ki zayıf hadisle amel eden, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e ait olduğunu bilemedeği şeyin ardına düşmektedir.

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel dedi ki: “Babama; içinde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den, sahabeden ve tabiinden rivayetler bulunan bir kitabı, sahihini zayıfını ayırt edemeyecek kimsenin okuyup dilediğini seçmesi, onunla amel etmesi ve fetva vermesi caiz midir?” diye sordum.

“İlim ehlinden sahih olanını sormadıkça amel edemez” dedi.⁶⁵

İmam Muslim, şöyle demiştir: “Allah sana rahmet etsin, bil ki, hadis sanatı ve sebebini bilmek, sahihini sahih olmayandan ayırmak hadis ehline özeldir. Zira onlar insanların rivayetlerini ezberlemiş olup, onu başkalarından daha iyi tanırlar. Zira dinlerini dayandırdıkları asıl; Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in zamanından bu asra gelinceye kadar asırdan asıra nakledilen sünnetler ve eserlerdir.”⁶⁶

İbn Receb, şöyle demiştir: “İmamlar ve hadis ehlinin fakihleri, nerede olursa olsun sahih hadise tabi olurlar.”⁶⁷

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Şeriatta sahih ve hasen olmayan zayıf hadislere dayanmak caiz değildir.”⁶⁸

El-Herevî’nin şu rivayeti en güzel rivayetlerdendir: “Abdullah b. Mubarek yolculuklarından birinde yolda kayboldu. Ona “zorda kalanın yahut yolunu kaybedenin korktuğu zaman: “Ey Allah’ın kulları! Bana yardım edin” diye seslenirse yardım görür” haberi ulaşmıştı. Bunun üzerine bu rivayetin isnadına bakmak için bu rivayetin yazılı olduğu cüzü aramaya başladı.” El-Herevî dedi ki: “İsnadını görmeden böyle bir dua yapmayı caiz görmemişti”⁶⁹

Şeyh Elbani bunu naklettikten sonra şöyle der: “İttiba’nın işte böyle olması gerekir.”⁷⁰ Bu kıssa, hadis ehlinin, işittikleri rivayetin sıhhatini bilmedikçe amel etmediklerini göstermektedir.

---

⁶⁵ İ’lamu’l-Muvakkiin (4/179)

⁶⁶ Muslim, et-Temyiz (s.218)

⁶⁷ Fadlu İlimi’s-Selef (s.57)

⁶⁸ Mecmuu’l-Fetava (1/250)

⁶⁹ Herevî Zemmu’l-Kelam (4/68)

⁷⁰ Silsiletu’l-Ahadisi’d-Daife (655)

İbn Hacer⁷¹ şöyle demiştir: “Hadisin hükümler veya faziletler hakkında olması arasında fark yoktur.”

Yine Hafız İbn Hacer, şöyle demiştir: “Bunun anlamını Üstad İbn Abdisselam ve başkaları, kişinin, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: **“Kim benim adıma yalan olarak söylenmiş olduğunu bildiği bir hadisi beni söylemiş gibi anlatırsa, o da yalancılardan biridir”** hadisinin kapsamına girmesinden sakındırılması olarak açıklamışlardır. Rivayeti hakkında böyle iken, bu hadisle amel etmek nasıl mümkün olabilir? Hadisin hükümler hakkında olmasıyla faziletler hakkında olması arasında fark yoktur. Zira bunların her biri dindir.”⁷²

Nafile bir amel zayıf hadisle sabit olmaz. Mesela sahih hadislerde “evvabin namazı” ismi kuşluk namazı hakkında kullanılmıştır. Evvabin çokça Allaha yönelen, tövbe edenler demektir. Bu ise Sahihu Müslim’de Zeyd b. Erkam radiyallahu anh’dan gelen rivayete göre, develerin yavrularının ayaklarının kumdan kızıştığı, kumun sıcağından yandığı zamanda kılınan işrak namazı, kuşuk veya duha namazıdır.

İnsanlar arasında ise yaygın olan akşam ile yatsı arasındaki altı rekatlık evvabin namazı uygulaması ise Tirmizi ve İbni Mace’nin sünenlerinde gelen zayıf bir rivayete dayanmaktadır. Bir kimse bu zayıf hadise dayanarak bu nafile ameli işlerse dinin aslından olmayan bir ibadeti dine eklemiş olur. Yine yatsı namazından önce dört rekat sünnet namazı kılınmasına dair sahih bir rivayet yoktur.

Aslı sabit olan Teravih namazının yirmi rekat olarak kılınması da zayıf rivayete dayanmaktadır ve Aişe radiyallahu anha’dan gelen sahih rivayet aykırıdır. Bidatlerin çoğu da zayıf hadisle amel kapısının açılmasından dolayı yaygınlaşmıştır.

---

⁷¹ İbn Hacer el-Askalani, Tebyinu’l-Aceb Fima Verade Fi Fadli Receb (22)

⁷² Tebyinu’l-Aceb (s.3-4)

Ancak bazı alimler, fazileti sahih delillerle sabit bir amelin fazileti hakkında zayıf hadisin rivayetini caiz görmüşlerdir. Yani ilim ehlinde amellerin faziletleri konusunda zayıf hadisin rivayeti caizdir şeklindeki sözü şu şekilde anlamamız gerekir:

Zayıf hadisle amel için alimler şu şartları koşmuşlardır:

1.) Kitap ve Sahih sünnete aykırı olmayacak

2.) Rivayet edilen zayıf hadis, hükümler hakkında olmayacak, amellerin faziletleri hakkında olabilir.

Mesela teravih namazını örnek verdik. Teravih namazının aslı sabit ama 20 rekat kılınacağına dair rivayet zayıftır. Bununla da amel edilemez. Çünkü bu namazın 20 rekat kılınması bir hükümdür. O halde bu gibi hüküm bildiren zayıf hadisle amel edilemez.

Peki, amellerin faziletlerinde zayıf hadis ile amel etmek nasıl anlaşılmalıdır?

Mesela Kuşluk/duha namazı sabit bir namazdır. Fazileti sahih hadisler ile sabit olmuştur. Kuşluk namazı hakkında rivayet edilecek olan zayıf hadis, sahih rivayetlerde gelen rekat sayısından farklı bir rekat sayısı belirlememelidir. Rekat sayısı belirlerse hükümler hakkında demektir ve o zayıf hadisle amel hiçbir ilim ehline göre caiz olmaz. Ama Kuşluk namazı kılanların kavuşacağı karşılıklardan bahseden bir zayıf hadisin rivayetine, onun zayıf bir hadis olduğunu belirtmek şartıyla cevaz veren alimler olmuştur. Çünkü burada sabit naslara aykırılık ve hüküm beyanı olmadığı gibi, sabit naslarda gelen bir amele teşvik vardır. Ama rekat sayısı bildirmesi, hüküm bildirmesi, o ameli terk edene tehdit içermesi gibi unsurlar, o zayıf hadisle amele engeldir. Tergib ve Terhib kitapları yani korkutma, sakındırma ve teşvik hadisleri içeren kitaplarda bu türden hadisler çoktur.

3.) Rivayet edilen hadisin sahih olmadığı açıklanacak. Bu tıpkı bir mal alışverişinde malın kusurunun söylenmesinin zorunlu olması gibidir. Dünya malı hususunda böyle iken din hususunda zayıf olduğunu bildiğin bir hadisin zayıf olduğunu söylemeden aktarmak nasıl olur?.

En doğrusu ise zayıf hadislerle hiç amel edilmemesidir. Zira tertemiz dinin hem zayıf hadislere ihtiyacı yoktur, hem de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e söylemediği bir sözün ya da yapmadığı bir fiilin nispet edilmesi tehlikesi vardır.

El-Muallimi,⁷³ şöyle demiştir: “Hadisi işiten imamlar, onun sahih ya da sahihe yakın (hasen) olduğu ortaya çıkıncaya kadar rivayet etmezdi. Yahut sahih olması mümkün olanı, onu destekleyen rivayet bulduğu zaman rivayet ederdi. Eğer bu durumda olmazsa asla rivayet etmezdi. Onlardan kimisi zayıflığı şiddetli olmayıp, hüküm veya bir sünnet içermeyen, ancak üzerinde ittifak edilen; beş vakit namaza devam etmek v.b. gibi bir amelin fazileti hakkında bir hadis bulduğunda, onu rivayet etmekten çekinmezdi. Muhaddislerin ibarelerindeki tesahül (gevşeklik) ile kastedilen de budur.”

---

⁷³ El-Muallimî, Envaru'l-Kaşife (s.87)

3- Delili Anlamada Salih Selefin Anlayışına Tabi Olmak

Salih selef; sahabeler, tabiin ve tebeu't-tabiin ile onlara en güzel şekilde uyan imamlardır.

Bir kimse: “Neden başkalarına değil de selefin menhecine uymamız gerekiyor? Onlar da diğerleri gibi insan değil midir? Uymanın gerekliliği konusunda neden onları tahsis ediyoruz? Diyebilir.

Nitekim bugünkü yazarların çoğu “Onlar da rical, biz de ricaliz” diyorlar.

Deriz ki: Şüphesiz salih selef, bu ümmette başkalarında olmayan özellikleri kendilerinde bulundurmakla ayrıcalıklıdır. Onlar Kitap ve sünnette gelen doğru anlayışın ve amelî uygulamanın örnekleridir.

Pek çok açıdan şer’î deliller Kitap ve sünnet naslarında selefin anlayışına müracaat etmenin gerekli olduğuna delalet etmektedir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

1- Allah Azze ve Celle onların yoluna ve menhecine muhalefet edenleri can yakıcı azapla tehdit etmiştir:

“Her kim, kendisi için doğru yol apaçık belli olduktan sonra, Peygambere muhalefet eder ve mü'minlerin yolundan başka bir yola tâbi olursa, onu girdiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir yerdir.” (Nisa 115) Müminlerin yoluna aykırı bir anlayış yolunu tutan kimseyi Allah can yakıcı şekilde cezalandırmakla tehdit etmiştir. “Müminlerin yolu” ifadesinin kapsamına girenlerin ilkleri, Kur'an nassıyla ilk müminlerdir. Allah onlardan razı olsun:

“Muhacirlerden ve Ensardan (İslam yolunda) yarışanların öncüleriyle, onlara güzellekle tâbi olanlardan Allah hoşnud olmuş,

onlar da Allah'tan hoşnud olmuşlardır. Allah onlara, içinde dâimi kalacakları, (ağaçları) altından ırmaklar akan cennetler va'detmiştir. İşte bu, en büyük kurtuluştur.” (Tevbe 100)

Allah Azze ve Celle sahabelere hitaben şöyle buyurmuştur: **“Eğer onlar da sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse, şüphesiz hidayete ererler.”** (Bakara 137) Bu ayette hidayet, sahabelerin iman ettikleri gibi iman etmeye bağlanmıştır. Her hâlükârda sahabeler kendilerinden sonrakilere bir hüccet kılınmıştır. Daha önce ihtilaf edilen meselelerin kitap ve sünnete arz edilmesi gerektiğini zikretmiştik. Ama anlayıştaki ihtilaf zaten Kitap ve Sünnetin bir nassı üzerinde ise, o zaman selefin anlayışı esastır.

Ömer b. Abdilaziz rahimehullah şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sünnetler koydu. Ondaki sonraki idareciler de sünnetler koydular. Bunlara tutunmak, Allah'ın kitabına tabi olmaktır, Allah'a itaati mükemmelleştirmektir, Allah'ın dininde kuvvettir. İnsanlardan hiçbiri onu bozamaz, değiştiremez ve ona aykırı bir görüşte bulunamaz. Onun yolunda giden hidayet bulmuştur. Ona yardım isteyen yardım görür. Kim de onu terk ederek müminlerin yolundan başkasına uyarsa Allah onu döndüğü yerde bırakır ve cehenemme sokar. O ne kötü bir dönüş yeridir.”⁷⁴

2- Nebi sallallahu aleyhi ve sellem onlara tabi olmayı ve onların menhecinde gitmeyi şu hadisinde emretmiştir: **“Size sünnetimi ve hidayete erdirilmiş raşid halifelerimin sünnetini tavsiye ederim. Ona azı dişlerle sarılın.”**⁷⁵

İbnu'l-Kayyim rahimehullah şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ashabının sünnetini kendi sünnetine bağlamış ve

---

⁷⁴ Hilyetu'l-Evliya (6/324)

⁷⁵ Tirmizi (2600) Ebu Davud (3991) el-Elbani Sahihu'l-Cami'de (4314) sahih demıştır.

kendisinin sünnetine tabi olmayı emrettiği gibi her ikisine birlikte uymayı da emretmiştir. Bu emri öyle mübalagalı bir ifadeyle söylemiştir ki azı dişlerle sarılmayı emretmiştir.”⁷⁶

Huzeyfe radiyallahu anh şöyle demiştir: “Ey kurrâlar topluluğu, Allah’tan korkun! Sizden öncekilerin yoluna tutunun. Yemin ederim ki onlara tabi olursanız oldukça öne geçersiniz. Şayet terk ederek sağa ve sola ayrılırsanız uzak bir sapıklığa düşersiniz.”⁷⁷

3- Şüphesiz salih selef, ilim ve amel bakımından bu ümmetin en faziletli ve en hayırlılarıdır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“İnsanların en hayırlısı benim asırdakiler, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenlerdir”** buyurmuştur.⁷⁸

İbn Teymiyye rahimehullah şöyle demiştir: “Kitabı, sünneti ve bütün gruplar içinde Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ın üzerinde ittifak ettikleri esasları düşünen kimse zorunlu olarak bilir ki; ameller, görüşler, akideler ve diğer konulardaki bütün faziletlerde bu ümmetin çağlarının en üstünü ilk asırdakilerdir. Sonra onlardan sonra gelenler ve sonra onlardan da sonra gelenlerdir. Nitekim bu husus Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den birçok yönden sabit olmuştur. Şüphesiz onlar, ilim, amel, iman, akıl, dindarlık, açıklama ve ibadet bakımlarından sonrakilerden üstündürler. Onlar karşılaşılan her sorunu açıklamada önceliklidirler. Bu gerçeği ancak islam dininde zorunlu olarak bilinen hususlara karşı büyüklenen ve Allah'ın bir ilim üzere saptırdığı bir kimse reddeder. Eş-Şafîî Risale'sinde ne güzel söylemiş: “Onlar (selef) her ilimde, akılda, dindarlıkta, fazilette, ilme ulaştıran veya hidayete yetiştiren her

---

⁷⁶ İ'lamu'l-Muvakki'in (4/140)

⁷⁷ İbn Abdilberr, Camiu Beyani'l-İlm ve Fadlih (3/184)

⁷⁸ Sahih. Buhari (6429) Muslim (2535)

vasıtada bizden üstündürler. Onların görüşü, bize kendi görüşümüzden daha hayırlıdır.”⁷⁹

4 – Fitnelerin, ihtilafların ve fırkalaşmaların meydana geldiği zamanda onların üzerinde bulundukları şeye sarılmak kurtuluş sebebidir. Abdullah b. Amr radiyallahu anhuma’dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“Şüphesiz İsrail oğulları yetmiş iki fırkaya bölündüler. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacak, biri dışında hepsi de ateşte olacaktır.”** Dediler ki: “O (kurtulan) hangisidir ey Allah’ın rasulü?” Şöyle buyurdu: **“Bugün benim ve ashabımın üzerinde bulunduğumuz yolda olanlar”**⁸⁰

Bu hadis, hak ile batıl arasındaki ayırıcı çizginin sahabenin üzerinde oldukları yola tabi olmak olduğunu gösteriyor.

5- Onlar Allah Teâla’nın muradını ve rasulünün muradını başkalarından iyi bilirler. Bu onların, menheçlerini öncelikli kılan en önemli ayrıcalıklarıdır.

Allah Teâla onları zihin uyanıklık, dildeki fesahat, ilimde kapsamlılık, ilim almada kolaylık, güzel anlayışta hızlılık, güzel niyet ve rab teala’dan sakınma hasletleriyle özel kılmıştır.

Arapçanın tabiatı, mizacı ve doğru anlamları onların fitratlarında ve akıllarında yerleşmişti. Onların isnada, ravilerin durumlarına, hadis illetlerine, cerh ve ta’dile, usulcülerin koydukları kaidelere bakmaya ihtiyaçları yoktu. Onlar bütün bunlara muhtaç değildiler. Onlar için sadece iki durum söz konusu idi:

---

⁷⁹ Mecmuu’l-Fetava (4/157)

⁸⁰ Tirmizi (2641) el-Elbani Sahihu’l-Cami’de (9474) hasen olduğunu söylemiştir.

Birincisi: Allah Teâla şöyle buyurdu, rasulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu.

İkincisi: Bunun anlamı şu ve şudur.

Onlar bu iki girişte insanların en mutluları ve bu ümmetten en nasiplileri idiler. Bu iki konuda birleşmeleri onları kuvvetlendirmişti.”⁸¹

Onlar nasları ve delalet ettiği anlamları anlamaya başkalarından daha yakındırlar. Zira Kur’an onların üzerine, onların diliyle inmiştir.⁸² Nebi sallallahu aleyhi ve sellem onların arasında kendilerine indirileni açıklıyordu. Onlara anlaşılması zor gelen konuları ve çeşitli din meselelerini anlatıyordu.

Nitekim onlar, İbn Teymiyye rahimehullah’ın da dediği gibi, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den Kur’an’ın hem lafzını hem de anlamını öğrenmişlerdi.⁸³

Kur’an’ı metni, anlamları, kaideleri ve kayıtları ile öğreniyorlardı. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem onları yerleşmiş sağlam bir din, hiçbir gizliliği ve karışıklığı olmayan apaçık bir hüccet üzerinde bırakmıştı. **“Sizleri gecesı gündüzü gibi aydınlık olan bir yolda bıraktım. Benden sonra bundan ancak helak olan kimse sapar.”**⁸⁴ Gizli, zor

---

⁸¹ İ’lamu’l-Muvakkiin (4/149)

⁸² Bu hususu İbn Mesud radiyallahu anh’dan gelen şu söz pekiştirmektedir: “Kendisinden başka ilah olmayana yemin ederim ki, Allah’ın kitabındaki her surenin ne hakkında nazil olduğunu muhakkak bilirim. Her bir ayetin hangi konuda indiğini bilirim. Şayet bir kimsenin Allah’ın kitabını benden daha iyi bildiğini bilsem, bineğime biner ve onu bulurdum.” Muslim Sahih’inde (2463) rivayet etmiştir. İbn İshak, Mucahid’den şöyle dediğini rivayet eder: “Kur’an’ı İbn Abbas radiyallahu anhuma’ya üç defa arz ettim. Her ayette durdum ve ona ne hakkında ve nasıl nazil olduğunu sordum.” Siyeru A’lami’n-Nubela (4/450)

⁸³ Mecmuu’l-Fetava (13/384)

⁸⁴ İbn Mace (43) el-Elbanî Sahihu’l-Cami’de (7818) sahih demiştir.

ve karışık gelen herşeyin açıklaması ve aydınlığı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabelerinin ilminde mevcut idi.

Ömer b. El-Hattab radiyallahu anh, İbn Abbas radiyallahu anhuma'ya şöyle demiştir: “Bu ümmet peygamberleri ve kıbleleri bir olduğu halde nasıl ihtilaf ederler?” İbn Abbas radiyallahu anhuma dedi ki: “Ey Müminlerin emiri! Kur'an ancak bizim üzerimize indi ve biz onu okuduk. İnən ayetleri öğrendik. Şüphesiz bizden sonra Kur'an'ı okuyan ve hangi konuda indirildiğini bilmeyen kimseler olacaktır. Bunun üzerine onlar bu konuda görüş bildirecekler. Görüş bildirdikleri zaman da ihtilaf edecekler ve ihtilaf ettikleri zaman birbirleriyle savaşıacaklardır...”⁸⁵

Şatıbî rahimehullah şöyle demiştir: “Bu yüzden şer'î delile bakan herkesin öncekilerin anlayışını ve onların üzerinde bulundukları uygulamayı gözetmesi gerekir. İlim ve amel bakımından en doğruya ulaştıranı ve en sağlamı budur.”⁸⁶

Hafız İbn Receb el-Hanbelî rahimehullah şöyle demiştir: “Bütün bu ilimlerden faydalı olanı; kitap ve sünnet naslarını ve bunların anlamlarını anlamayı, sahabe, tabiin ve onlara tabi olanlardan rivayet edilen Kur'an ve hadis anlamlarıyla, helal, haram, zühd, incelikler, bilgiler ve diğer meselelerde onlardan gelen sözlerle kayıtlamaktır.”⁸⁷

Hafız İbn Abdilhadi rahimehullah şöyle demiştir: “Bir ayet veya bir hadis hakkında, selef zamanında bulunmayan, onların bilmedikleri ve ümmete açıklamadıkları bir yorum ortaya koymak caiz değildir. Zira bu,

---

⁸⁵ El-Kasım b. Sellam, Fadailu'l-Kur'an (103)

⁸⁶ El-Muvafakat (3/77)

⁸⁷ Fadlu İlmî's-Selef (6)

onları hakkı bilmemekle ve ondan sapmakla itham etmeyi, sonradan gelen bu itirazcının da daha doğru yolda olduğu iddiasını içerir.”⁸⁸

İbn Teymiyye rahimehullah şöyle demiştir: “Her kim Kur’anı veya hadisi sahabe ve tabiin tarafından bilinmeyen bir şekilde açıklarsa o kimse Allah’a iftira etmiş, Allah’ın ayetleri konusunda haktan yüz çevirmiş ve sözü yerinden çıkarmıştır. Bu zındıklık ve ilhad kapısını açmaktır. Bunun da batıl olduğu İslam dininde zorunlu olarak bilinir.”⁸⁹

“Selef de masum olmayan insanlardır, nasıl olur da onlara tabi olmamız bağlayıcı kılınır?” sözüne gelince,

Cevap: Masumluk/korunmuşluk fertler hakkında değil, menhec hakkındadır. Fertler ise masum değildirler. Onların üzerinde yürüdükleri menhec ise, eksiklik ve kusurun dahil olamayacağı şekilde masumdur. Zira ümmet sapıklık üzerinde birleşmez. Onların menhecinin özü; kitap ve sünnete kişilerin görüşleriyle itiraz etmeksizin tabi olmak ve bu iki aslın anlaşılmasında arap diline dayanmaktır.

İbn Ebi Zeyd el-Kayravani⁹⁰, şöyle demiştir: “Sünnetlere teslim olunur. Ona görüşle karşı çıkılmaz, kıyas ile uzaklaştırılmaz. Salih selefin tevil ettiklerini, onlar gibi tevil ederiz, amel ettikleriyle onlar gibi amel ederiz, terk ettiklerini terk ederiz, onların sustukları konuda susarız, açıkladıklarına tabi oluruz. Rivayet ettikleri hadislerden delil getirdiklerine uyarız. İhtilaf ettikleri ya da tevil ettikleri konuda onların cemaatinden ayrılmayız. Bütün bu anlattıklarımız Ehl-i sünnetin, fıkıh ve hadiste insanların imamlarının görüşüdür.”

Şimdi, bir ayeti veya bir hadisi anlamada sahabenin ihtilaf ettiklerini düşünelim. Mesela sahabelerden bazıları, Muhammed

---

⁸⁸ Es-Sarimu'l-Menkî (1/497)

⁸⁹ Mecmuu'l-Fetava (13/243)

⁹⁰ Kayravani, el-Cami' (s.117)

sallallahu aleyhi ve sellem'in rabbini görüp görmediği meselesinde ihtilaf etmişlerdir. İki görüş de naslara dayandırılmıştır. Burada birisi üçüncü bir görüş ortaya atarsa, onların ihtilafının da dışına çıkarak onların cemaatinden de ayrılmış olur.

Bu meseledeki ihtilafın giderilmesi ise şu şekildedir:

İbn Abbas radiyallahu anhuma şöyle demiştir:“Halilliğin İbrahim’e, kelamın Musa’ya ve rü’yetin de Muhammed’e (aleyhimussalavatu vetteslimat) has kılınmasına şaşıyor musunuz?”⁹¹

Yine İbn Abbas radiyallahu anhuma'nın rivayet ettiği hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Rabbim Tebarek ve Teâla'yı gördüm”⁹² buyurmuştur. Bu rivayette görme mutlak zikredilmiştir. Lakin bundan daha sahih olan diğer tarikinde İbn Abbas radiyallahu anhuma bunu “Kalbiyle gördü” diye kayıtlamıştır.⁹³ Mutlak olan, mukayyed olana hamledilerek bu ihtilaf giderilir.

Görüşlerin ihtilaf etmesi halinde de sahabelerin ihtilafının dışına çıkmamak gerekir. Sahabenin görüşlerinden delile uyanını tercih etmek zorunludur. İmam Ahmed b. Hanbel'den nakledilen: “Bir konuda imamın yoksa o görüşü terk et” sözü de bu anlamdadır. İmam Ahmed'in bu sözünün hadisle amel edenlerin aleyhine kullanılması ise basit bir cürüm değildir. Şüphesiz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisi tek başına delildir. İddia sahipleri ise bir hadisle amel etmek için mutlaka bir alimin o hadisle amel etmiş olmasının şart olduğu öne sürmektedirler.

---

⁹¹ Acurri eş-Şeria (491)

⁹² Sahih. Ahmed (1/285) Heysemi, Mecmau'z-Zevaid'de: ravileri Sahih'in ricalidir demiştir.

⁹³ Sahih. Muslim (176)

Allame Cemaluddin el-Kasımı şöyle der: “Hiç kimse amel etmiyor olsa bile sahih hadisi kabul etmek gereği hadis ilminin güzel meyvelerindendir. İmam Şafii meşhur er-Risale’sinde der ki: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den başka kimsenin sözü mutlak delil değildir. İstihsan ile de görüş belirtilemez. Zira istihsan ile bir şey söylemek, daha önce örneği olmayan bir şey ortaya koymaktır.”⁹⁴

İmam Şafii rahimehullah er-Risale’de (no: 598-599) şöyle der: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den sabit olan bir hadise farkında olmadan muhalefet etmemize gelince, umarım ki Allah bundan sorumlu tutmaz. İnşaallah. Bunu kimsenin bilerek yapmaya hakkı yoktur. Fakat insan bazen sünnetten haberdar olmaz, kasten sünnete muhalefet ettiği için değil, haberdar olmadığı için ona aykırı bir söz söyler. İnsan bazen de gaflet sebebiyle yorumda hata eder.”

Şeyh Ahmed Şakir bu sözlerle şu notu düşmüştür: “Allahu ekber! O gerçekten bir imamdır! Mekke’liler ona “Hadisin destekçisi” ismini verirken doğru söylemişler ve isabet etmişler!”⁹⁵

Bir alimin görüşünün kitap ve sünnet naslarına aykırı olduğu ispatlandığı zaman: “Nereden biliyorsun, mutlaka onun da bir delili vardır” derler. Biz o alimin delilini bilmediğimiz sürece bundan sorumlu değiliz. Bizler o alimin bildiğinden değil, kendi bildiklerimizden, bize ulaşan delilden sorumluyuz. Hafız İbn Kayyim rahimehullah bu iddia sahiplerine şöyle cevap veriyor: “Sakın söyleyenini (yani o hadisin delalet ettiği görüşte olan kimseyi) bilmemeni Allah ve resulüne karşı hüccet kılma! Belki de bu sözü söyleyen bir alim olmuştur da sana ulaşmamıştır” Asıl olan budur, delilin kendisi Allah ve resulünden gelendir. Ama insanlar, delil olmayanı delilin önüne geçirmişlerdir. Kendisine ulaşan delile muhalefet eden alim hakkında: “Mutlaka onun bir bildiği vardır” diyor, ama delil ile amel etmemek için: “Bu hadisle

---

⁹⁴ Kasımı; Kavaidu’t-Tahdis (s.94) Şafii’nin sözü: er-Risale (no 70)

⁹⁵ Bkz.: İbn Kayyim, İ’lamu’l-Muvakkiin (3/464) Ali el-Halebi, Avdet İle’s-Sunne (s.27)

hangi alim amel etmiş” derken, “Bu hadisle amel eden alimler olmuştur da ben bilmiyor olabilirim” demiyor! Haktan yüzçevirmekten Allah’a sığınırız.

Es-Sem’ani⁹⁶ şöyle demiştir: “Bize tabi olmak emredilmiş ve teşvik edilmiştir. Bidat (yenilik) çıkarmak bize yasaklanmış ve ondan sakındırılmıştır. Ehl-i Sünnetin şiarı salih selefe uymaları, sonradan çıkarılan bütün bidatleri terk etmeleridir.”

İşte Ehl-i Sünnetin şiarı; salih selefe uymaları, sonradan çıkarılan bütün bidatleri terk etmeleridir. Sonradan çıkan akımlara, yeniliklere kapılmazlar, hevalara uymazlar.

Allah ve Rasulü tarafından şiddetle yasaklanan müzik, suret gibi unsurları, davete hız kazandırıyor ve canlılık getiriyor vesevesesi ile metodlarını bu çirkin bidatlerle kirletmezler. Günümüzde müziklerin, suretlerin, fotoğrafların, posterlerin, videoların davet adı altında kullanılması bidati yaygınlaşmıştır. “Suret el ile çizilendir, kamerayla çekilen suret değildir” gibi vesveselerle bu haramın helal sayılmaya başlandığına da şahit olmaktayız. Halbuki naslarda yasaklanan unsur, suretin yapılış şekli değil, suretin ortaya çıkmış olmasıdır. Aynı zaman suretlerin görüldükleri yerde yok edilmesi emredilmiştir.

Adam öldürmek Nebi sallallahu aleyhi ve sellem zamanında kılıçla, bıçakla vb. ile yapılıyordu. Şimdi bugün birisi modern silahlarla, elektrikle veya arabayla çarpmak suretiyle adam öldürse, cinayetin şekli değişmiş olmakla beraber, ortaya çıkan sonuç aynıdır ve aynı hükme tabidir. Suret meselesi de böyledir.

Kamerayla çekilen suretlerin caiz olduğu görüşü bir ayak kayması olarak bazı ilim ehli tarafından dile getirilince, onların arkasından gidenler ve taklid edenler bunu daha kuvvetli savunur hale gelmiştir.

---

⁹⁶ Es-Sem’anî, Savnu’l-Mantık (s.158)

Şunu bilmek gerekir ki, bizler daveti Allah'ın dinine çağırarak için yapıyoruz ve bunun bir ibadet olduğuna inanıyoruz. Allah'a da ancak Allah'ın istediği şekilde ibadet edilir, ancak O'nun meşru kıldığı şekilde davet edilebilir. Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem'in hayattayken uygulamadığı müzik, suret gibi davet metotları bugün metot olarak kullanılamaz. İşte ehl-i sünnetin şiarı budur, salih selefe uymaları sonradan çıkarılanlara karşı çıkmalarıdır. Bu ihmal edildiği zaman, Müslümanlar arasındaki bağları zayıflatıp koparmak isteyen şeytanlar için açık kapılar bırakılmakta, bu fırsatları hiç kaçırmamakta tecrübeli olan şeytan fitnelerini ekmektedir.

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem sünnet ehlini “Garipler” olarak vasıflıyor. O garipler ki, genel manada kâfirler içerisinde Müslümanlar gariptir, Müslümanlar içerisinde selefe tabi olanlar gariptir, “selefiyim” diyenler içerisinde de selefiliği samimiyetle yaşayanlar gariptir. Elbette garipliği bilmeyenler: “Böyle donuk kafalarla düşünürseniz marjinal kalırsınız” diyeceklerdir. Onlar şunu da bilmezler ki: İnsanların hidayeti Allah Azze ve Celle'nin elindedir. Biz Allah Azze ve Celle'nin işine karışmayız. Allah Azze ve Celle bize tebliği yüklemiş, biz tebliği rasul sallallahu aleyhi ve sellem bize nasıl öğretmişse o şekilde yapmak zorundayız. Salih selefin yolunun dışına çıkamayız. Eğer bunu aşacak olsaydık, herhalde defler çalmamız resimden daha masum olurdu. Def çalıp ilahiler söylememiz inanın fotoğraftan, videodan daha masum olurdu, neden? Fotoğraf yapan hakkında şirk tehlikesi vardır, Allah Azze ve Celle suret yapanlar hakkında: “Yaratma hususunda benimle çekişenden daha zalim kim vardır” buyurmuştur.

Hülasa, bizler her konuda olduğu gibi gidişat konusunda da, davet konusunda da, hükümlerde de, tevhidde de, ahlakta da her meselede selefin yolunda olmalıyız.

4- Nas Tevil Edilmeden Zahirî Esas Alınır

Arap dilinde söz üç kısma ayrılır

1. Ya “Nas”tır
2. Ya “Zahir”dir
3. Ya da “Mücmel”dir.

Nas: Sadece tek bir anlama delaleti olan, başka bir ihtimal taşımayan ifadelerdir. Mesela Allah Azze ve Celle kitabında kadınların iki sene emzirmelerini söylemiştir. Burada iki sene ifadesi başka bir anlama gelmez, bu nas’tır. Nesih söz konusu olmadıkça, nas ile mutlak suretle amel edilir.

Zahir: İki veya daha fazla manaya gelen kelime için kullanılır. Bir sözde iki veya daha fazla manaya gelme ihtimali varsa, bu sözde zahir olanı en kuvvetli olanıdır. Bununla amel edilir ve dinden bir delil olmadıkça başka bir manaya yüklenmez. Mesela “aslan” kelimesi böyledir. Aslan yırtıcı bir hayvan demektir, zahir anlamı budur. Ama cesaretli bir insan hakkında da “aslan” denilir. Böyle bir durumda, sözün en kuvvetli delaleti olan manası tercih edilir. Mesela aslan örneğinde yırtıcı hayvan kastedilir, en zahir olanı budur. Diğer muhtemel anlamın kastedildiğine dair bir delil olmadıkça bu zahirden sapılmaz.

Mücmel: Birden fazla anlama gelip hangi mananın kuvvetli olduğu bilinmeyen, kapalı olan sözlerdir. Mesela “Ayn” kelimesi mücmel olan sözlere örnektir. Ayn kelimesi göz anlamına gelir, bir şeyin kendisi anlamına gelir, pınar gözesi anlamına gelir, mal anlamına gelir. Arap alfabesindeki ayn harfinin adıdır. Bunlar, herhangi birisi tercih edilemeyen manalardır. Böyle bir durumda tevakkuf edilir, herhangi birisi seçilmez. Tâ ki bu manalardan herhangi birini seçmeyi gerektiren şer’i bir delil bulununcaya kadar o konuda tevakkuf edilir. Bu manalardan birisini tercih etmeyi gerektiren delil varsa, o zaman delilin desteklediği o anlam ile amel edilir.

Nasları doğru anlamak için ilim ehlinin kararlaştırdığı kaidelerden biri de; zahirinin kastedilmediğini gösteren sahih bir delil gelmediği sürece nassının zahirinin delalet ettiği şeye göre amel etmek gerektiğidir.

Hadis ehli; nasların zahirini almakta aşırı gidip delillerin manalarına aldırmayanlar ile delilin zahirini almada geri kalanların arasında vasat (orta) yoldadırlar. Nassı, sahih bir delil olmadıkça zahir anlamından çıkarmazlar.

Şafiî rahimehullah şöyle demiştir: “Zahirinin kastedilmediğini gösteren Kur’andan, sünnetten veya icmardan bir delil gelinceye kadar, Kur’an zahiri üzeredir.”⁹⁷

Mesela hadiste deve etinden dolayı abdest almak hakkında sorulunca Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: **“Ondan توضئوا منها”**

dolayı abdest alınız” buyurmuştur.⁹⁸ Vudû kelimesi, sadece elleri yıkamak anlamında da kullanılmakla beraber, dinde bunun anlamı abdest almak olarak bilinmektedir. Hadisi zahiri, burada kastedilenin dindeki anlamı olduğunu göstermektedir. Nitekim sahabeler de bu hadisin zahirinde geçtiği gibi, deve etinden dolayı dinde kastedilen abdesti almışlar, sadece elleri yıkamak olarak tevil etmemişlerdir.

Hatib el-Bağdadi şöyle demiştir: “Aksine bir delil bulunmadıkça hadisler zahiri ve umumu üzere alınır. Şafii şöyle demiştir: Şayet hadiste geçen bir şeyi zahirinden batın (içinde gizli) anlama çevirmek caiz olsaydı, hadislerin çoğu birçok anlamlara yorumlanırdı ve hiçkimseye bir diğerinin çıkardığı anlam delil olmazdı. Lakin bu konuda

---

⁹⁷ Er-Risale (580)

⁹⁸ Sahih. Müslim (360) Ebu Davud (184) Tirmizi (81)

hak birdir. O da sadece zahiri ve umumi anlamıdır. Ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen bir delil varsa o müstesna.”⁹⁹

Müfessirler şeyhi et-Taberi rahimehullah tefsirinin birçok yerinde bu manayı kabul ederek şöyle demiştir: “Zahir anlamın terk edilerek doğruluğuna delil bulunmayan batın/gizli anlama geçilmesi caiz değildir.”¹⁰⁰

Mesela ayette "**kadınlara dokunduğunuz zaman**" (Nisa 43, Maide 6) buyrulur. Ayette geçen “lemese” fiilinin zahiri mücerred dokunmak anlamındadır. Şayet Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den veya İbn Abbas radiyallahu anhumâ'dan burada kastedilenin cinsel ilişkiden kinaye olduğu¹⁰¹ bize ulaşmasaydı, biz bu ayetin zahirine göre kadınlara dokundukça abdest almamız gerekirdi. Çünkü zahir bunu gerektirirdi. Böylece delil sebebiyle ayetin zahirinden ayrılmanız gerekmiştir. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in hanımlarından birini öptüğü, sonra abdest almadan namaza gittiği¹⁰² rivayet edilmiştir. Bu rivayet birbirini destekleyen rivayet yollarıyla gelmiştir.

Ayet düşünüldüğü zaman burada cinsel ilişkinin kastedildiğine dair görüşün doğru olduğu görülür. Zira Allah Teâla suyun temizliği ve abdest bozan hallerden temizlik olmak üzere iki tür temizliği zikretmiş, küçük taharet hakkında şöyle buyurmuştur: **“Ey îman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın. Başlarınızı mesh edin. İki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın.”** (Maide 6)

⁹⁹ Hatib el-Bağdadî, el-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/222) İhtilafu'l-Hadis (1/480)

¹⁰⁰ Tefsiru't-Taberi (1/15)

¹⁰¹ Sahih mevkuf. Beyhaki (7/162) İbn Ebi Şeybe (1/153) Taberi (8/389) Abdurrazzak Tefsir (2/178) Said b. Mansur Tefsir (609) Buhari bab başlığında muallak olarka zikretmiştir. İbn Hacer Fethu'l-Bari'de bunun mevsul isnadlarını zikrederek (8/272) isnadı sahih demiştir.

¹⁰² Sahih İlgayrihi. Tirmizi (86) Nesai (70) Ebu Davud (179) İbn Mace (502) Ahmed (6/210) Elbani Mişkat'te (323) sahih olduğunu belirtmiştir.

Büyük taharet hakkında ise: **“Eğer cünüp iseniz temizlenin”** (Maide 6) buyurmuştur.

Belagat ve beyanın gereği, teyemmüm ile temizlenmede iki temizliği de gerektiren hallere dair nassın zikredilmesidir. Allah Teâla'nın: **“Veya biriniz abdest bozmaktan geldiği zaman”** sözü, küçük temizliği gerektiren hale işarettir. **“Veya kadınlara dokunduğunuz zaman”** sözü ise büyük temizliği gerektiren hale işarettir. Şayet buradaki dokunma kelimesinin anlamını mücerret dokunmak olarak alırsak, ayet yalnızca küçük temizliği gerektiren halleri zikretmiş olur. Burada büyük temizliği gerektiren bir halin zikri olmamış olur. Bu ise Kur'an'ın belagatine aykırıdır.

Haktan sapılamayacak olan hak şudur ki hadisin zahiri alınıp ona tabi olmak daha uygun ve önceliklidir. Hadisi, delil olmaksızın, birisinin anlayışıyla kayıtlamak ve sınırlamak söz konusu olamaz. Nitekim şöyle denilmiştir: “Lafızlar manaların kalıplarıdır”

Kitap ve sünnet naslarının zahir, umum ve mutlak üzere bırakılmaları gerekir. Allah'ın kitabından, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahih sünnetinden veya alimlerin icmaından bir delil olmadıkça hiçbir zahir anlamdan gizli anlama, umum/genel anlamdan has/özel anlama, mutlakdan mukayyede¹⁰³ geçemez.

Sözün zahirinden başka anlama yorumlanmasına te'vil (yorum) denilir ve bu da iki kısma ayrılır:

Birincisi: Sahih te'vildir. Bu kelimenin, delil bulunması halinde¹⁰⁴ zahir anlamından, lafzının delalet ettiği diğer bir muhtemel anlama döndürülmesidir. Allah Teala'nın şu ayeti gibi: **“Her kim bir mü'mini**

---

¹⁰³ Bugün ise tam tersi iddia edilerek çok eşliliği veya boşanmanın sınırlandırılması dinde aslı olmayan kayıtlara bağlamaktadırlar.

¹⁰⁴ El-İhkam Fi Usul'il-Ahkâm (3/59)

kasden öldürürse, cezası, içinde dâimi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazab etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir âzâb hazırlamıştır.” (Nisa 93) Ayetin zahiri katilin ebedi olarak cehennemde kalmasıdır.

Fakat Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den kalbinde zerre kadar iman bulunan kimsenin cehennemden çıkacağına ve her tevbe edenin tevbesinin kabul edileceğine dair hadisler mütevatir olarak gelmiştir. Ayetin, katilin cehennemde ebedi olarak değil de uzun süre kalması şeklinde te'vil edilerek lafzının zahirinden çıkarılması arap dilinin kapsamına uygun bir anlamdır.¹⁰⁵

İkincisi: Batıl te'vildir. Bu, çıkılan anlamın kastedildiğinde delalet eden sahih bir delil bulunmadan lafzın zahirinden başka bir anlama çevrilmesidir. Mesela cin kelimesinin “mikrop” olarak, ebabil kuşlarının “sivrisinek” olarak, siccil taşlarının “çiçek hastalığı virüsü” olarak yorumlanması böyledir.¹⁰⁶

Allah Teala'nın: **“Fecre, on geceye, çifte ve teke,.. yemin ederim”** (Fecr 1-3) ayetindeki Fecr kelimesini kainatın ilk patlaması olarak, on geceyi maddenin on gelişme aşaması geçirerek ışığı yansıtacak hale gelmesi olarak, çift ve teki etfarında çekirdeklerin döndüğü hidrojen atomu olarak te'vil etmek de böyledir.¹⁰⁷

“Sizi analarınızın karınlarında, bir yaratmadan sonra bir diğer yaratmaya geçerek üç karanlık safhada yaratır” (Zümer 6) Ayetindeki üç karanlık safhanın, yeryüzünün üzerinde süren hayatın üç dönüş aşaması olduğuna yorumlanması da böyledir.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Tefsiru İbn Kesir (1/710)

¹⁰⁶ Muhammed Abduh Amme Cüzü Tefsiri (155) bkz.: Tefsiru'l-Menar (7/319)

¹⁰⁷ El-Kitab ve'l-Kur'an (235)

¹⁰⁸ El-Kitab ve'l-Kur'an (208)

Bu naslarla oynayarak anlamlarını tahrif etmek ve Allah'ın ayetlerinde ilhada sapmaktır: **“Âyetlerimiz hakkında ilhada sapanlar (yanlış yorumda bulunanlar) bize gizli değildir. Kıyamet günü ateşe atılan mı daha hayırlıdır, yoksa güven içinde gelen mi?”** (Fussilet 40)

İbn Kayyım rahimehullah şöyle demiştir: “Tahrif şeklindeki te'vil, ilhad (haktan sapmak) türündendir. Zira o, ya ona hakaret ederek, ya lafzını kabul etmekle beraber hakiki anlamından çıkararak nasların aleyhinde olmaya meyletmektir.”¹⁰⁹

Şayet konuşan kimse muhatabından, delil ve açıklama olmaksızın sözünü zahirinden ve hakikatinden başkasına yorumlamasını istediği takdir edilirse, bu fiil doğruya ulaştırmanın ve hidayet etmenin amaçlanmasına aykırı düşer. O zaman da hidayet bakımından hitabın terk edilmesi, sözün delilsiz olarak zahirinden başkasına çevrilmesiyle mükellef tutmaktan ve muhatabı, sözün zahirine inanmak suretiyle batıl itikada arz etmekten daha uygun olurdu.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ Es-Savaiku'l-Mursele (1/217)

¹¹⁰ Bkz.: es-Savaiku'l-Mursele (1/310)

5- Çoğunluğun Görüşü Sebebiyle Nassın Zahiri Terk Edilmez

Allah Azze ve Celle bize çoğunluğun görüşüyle amel etmemizi emretmemiştir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

“Eğer yeryüzündeki insanların çoğuna uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar; zira onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve dolayısıyla sadece saçmıyorlar.” (En'am 116)

Çoğunluğun (cumhurun) hadisi zahir¹¹¹ anlamından başka bir anlama yüklemesi sebebiyle zahir anlamın dışına çıkılamaz. Yasaklama ve haramlık bildiren delil, çoğunluğun mekruhluğa yorumlaması sebebiyle mekruhluğuna hükmedilemez. Umumi¹¹² ifade, çoğunluğun tahsisi ile tahsis¹¹³ edilemez. Bilindiği gibi umum; kayıtsız, şartsız, mutlak ve genel ifadeler hakkında kullanılan bir tabirdir. Çoğunluğun görüşü bu umurun tahsis edilmesini, yani genel ifadeyi, özel bir mekâna, özel bir zamana, özel bir takım şahıslara veya özel bir sayıya indirgemek suretiyle tahsis etmeyi gerektiriyorsa, bu geçersizdir. Çoğunluğun görüşü sebebiyle bu şekilde bir tahsiste bulunulamaz. Çünkü delili ancak delil tahsis eder. Umumi bir delili ancak delil tahsis eder. Cumhurun görüşü ise delil olmadığından umum ifadeyi tahsis edemez. Nassın zahiri ise hüccettir. Hüccet olan, hüccet olmayan sebebiyle terk edilemez.

Ebu Hureyre radiyallahu anh şöyle demiştir: “Muhacir kardeşlerimizi çarşılarda alışveriş alıkoydu. Ensardan kardeşlerimizi de malları için çalışmalarını alıkoydu. Lakin Ebu Hureyre karın tokluğuna,

---

¹¹¹ Zahir: Başka bir ihtimal bulunmakla birlikte ağırlıklı olarak bir manaya bîzatihî delâlet edendir.

¹¹² Umum ya da âm: belli bir sınırlama söz konusu olmaksızın bütün birimlerini kapsayan lafız demektir.

¹¹³ Tahsis: Genel kapsamlı ifadeyi belirli bir şahsa, sayıya, mekana veya zaman özel kılmak demektir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanından ayrılmadı. Onların bulunmadığı yerlerde bulundu ve onların ezberleyemediklerini ezberledi."¹¹⁴

Ebu Hureyre radiyallahu anh'ın bu sözü söylemesinin sebebi, kendisine: "Sen kimsenin işitmediği hadisler rivayet ediyorsun, yani cumhura muhalefet ediyorsun" demeleri idi.

Cumhurun görüşünü yahut dört mezhep imamı olarak meşhur olmuş imamların ittifakını icma gibi zikretmeye kalkışan bazı cahil kimseler zuhur etmiş, kendisine ulaşan bir nas sebebiyle cumhura ya da dört mezhebe muhalefet edenleri icmaya muhalefet eden bir sapık gibi lanse etmeye başlamışlardır. Cahilliğin şerrinden Allah'a sığınırız.

İbn Hazm şöyle demiştir: "Bir kişide çoğunluğun elinde olmayan sünnetler bulunabilir. Onun yanında, başkalarında bulunmayan bir sünnet var da, o kimse buna göre fetva veriyorsa, çoğunluğa aykırı dahi olsa isabetlidir."¹¹⁵

Allame Sıddık Hasen Han el-Kannûcî rahimehullah şöyle demiştir: "Şunu iyi bil ki çoğunluğun sahih hadise muhalefet etmesi onunla amel etmeye zarar vermez. Zira çoğunluğun görüşü hüccet değildir."¹¹⁶

El-Elbanî rahimehullah şöyle demiştir: "Allaha hamd olsun – bizler hakkı, kişilerden söyleyenlerinin çokluğu ile bilenlerden değiliz. Hak kişilerle bilinmez, ancak kişiler hak sayesinde bilinir"¹¹⁷

---

¹¹⁴ Buhari (118)

¹¹⁵ El-İhkam (1/599)

¹¹⁶ Kasımî, Kavaidu't-Tahdis (s.91)

¹¹⁷ Silsiletu's-Sahih (5/420)

6- Delilin Mütevatir¹¹⁸ Ya da Ahad¹¹⁹ Olması arasında Fark Yoktur.

Ahad haberler, dini kaideler ve hükümler bakımından aynı mütevatir gibi bağlayıcıdır. Ahad haber, mütevatir haberi nesh edebilir, mütevatir haberde umum geleni, ahad haber tahsis edebilir. Salih selef kaidelerde ve hükümlerde ahad ile mutevatir arasında ayırım yapmamıştır. Bilakis böyle bir ayırım sonradan çıkan bir bidattir.

Nitekim sahabeler, beytu'l-makdis'e yönelmenin nesh edilip, kıblenin ka'beye çevrilmesinde tek kişinin haberiyle amel etmişler, namaz esnasında yönlerini değiştirmişlerdir.¹²⁰

Medine'de birisi: "Dikkat edin! Şüphesiz sarhoş edici içkiler haram kılındı" diye seslendi. Bunun üzerine insanlar hemen evlerindeki içki kaplarını kırdılar. Öyle ki Medine sokaklarına içkiler aktı.¹²¹ Enes radiyallahu anh şöyle demiştir: "Adamın bu haberinden sonra ne geri döndüler ne de bu konuda sordular."¹²² Bu da sahabelerin tek kişinin haberiyle, onu sorgulamaya bile gerek kalmadan amel ettiklerinin delillerindendir.

Allah Azze ve Celle: **"Size bir fasık haber getirdiği zaman onun doğruluğunu araştırın"** buyurmuştur (Hucurat 6) Bunun mefhumu muhalifi: size fasık olmayan biri haber getirirse onu kabul edin demektir.

---

¹¹⁸ Mütevatir haber: Her tabakasında yalan söylemek üzere birleşmeleri imkânsız olan bir cemaat tarafından rivayet edilen hadistir.

¹¹⁹ Ahad haber: Tabakalardan en az birinde ravilerinden birinin tek kaldığı rivayettir.

¹²⁰ Buhari (403, 7251) Muslim (526)

¹²¹ Buhari (4620)

¹²² Muslim (1980)

Yine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Muaz b. Cebel, Ali ve Ebu Musa el-Eşari radiyallahu anhum'u Yemen'e birer başlarına göndermişti. Tebliğ etmekle görevlendirildikleri husus ise sadece ameli konular değil, tevhid gibi akide konularıydı.¹²³

İbn Kayyim rahimehullah şöyle demiştir: “Diyorlar ki: Ahad haberler zan ifade ederler, bu yüzden akidede esas alınamazlar” Bu iddia çok önemli, tehlikeli ve üzerinde dikkatle durulması gereken hassas bir akide meselesidir. Hadisleri reddetmek veya kabul etmek gibi birçok konu böyle bir önermeden etkilenebilir. Bu akide kaidesine dair deliliniz nedir? Bunu mütevatir delillerle ispat edin, sizin metodunuza göre amel edelim. Akideye dair delilleri nasıl zanlara ve kuruntulara dayandırabiliyorsunuz, sonra da bu bu uğurda birçok hadisleri reddediyorsunuz?”¹²⁴

Uyarı: Maalesef şeyh İbn Useymin rahimehullah'ın Türkçeye de “Hadis Usulüne Giriş” adıyla tercüme edilen Mustalahu'l-Hadis adlı eserinde “Ahad hadisler zan ifade eder” demiştir. Bu Ehl-i Sünnet'in benimsemediği bir görüştür. Buna dikkat edilmelidir.

İmam Şevkani rahimehullah, ahad haberlerin mütevatir haberin umumunu tahsis edeceğini zikrettikten sonra şöyle der: İbnu's-Sem'ani sahabelerin; Allah Azze ve Celle'nin: “**Allah, (mirasın taksimi hususunda) size, çocuklarınızla ilgili (şu hükümleri) emreder**” (Nisa 11) ayetinin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: “**Biz peygamberler miras bırakmayız**” hadisiyle tahsis etmekde icma etmelerini delil getirmiştir. Yine “**Müşrikleri öldürün**” kavlini Abdurrahman b. Avf radiyallahu anh'ın haberiyle mecusilere tahsis ettiklerini de delil getirir.”¹²⁵ (Abdurrahman b. Avf radiyallahu anh hadisinde mecusilerin cizye konusunda ehli kitap gibi muamele göreceği bildirilmekteydi)

---

¹²³ Buhari (7372) Muslim (1/50 no:19)

¹²⁴ Muhtasaru's-Sevaik (2/406)

¹²⁵ İrşadu'l-Fuhul (s.236)

Şeyh Şankıtı el-Muzekkire’de ahad rivayetin mütevatir rivayeti nesh edemeyeceğini söyleyenleri reddetmiştir.¹²⁶ Mesela verdiği örnekler arasında ehlî eşek etinin haram kılınması vardır. Mütevatir hükmünde olan ayette ise şöyle buyrulur: **“De ki: "Bana vahyolunanlar arasında, yiyen bir kimseye, ölü eti yahut akıtılmış kan, yahut zaten bir pislik olan domuz eti, yahutta Allah'tan başkası adına kesilmiş fisk (hayvan eti) dışında yediği bir şeyin haram kıldığını göremiyorum.”** (En’am 145) En’am suresi Mekkî olup hicretten önce nazil olmuştur.

---

¹²⁶ El-Muzekkira (86)

7- Onunla Amel Eden Kimse Bilinmese Bile Delil İle Amel Etmek Gerekir

İmam Şafii rahimehullah şöyle demiştir: “Ömer b. Hattab radiyallahu anh başparmak için on beş, şehadet parmağı için on, orta parmak için on, yüzük parmağı için dokuz ve küçük parmak için de altı deve diyete hükmetmiştir.”¹²⁷ İmam Şafii der ki:

“Bilinmektedir ki – Allahu a’lem - Nebi sallallahu aleyhi ve sellem el için elli (deve diyet) hükmetmiştir. Elin de farklı şekilde güzellik ve faydası bulunan beş parmağı vardır. Ömer radiyallahu anh de bu beş parmağı değerlendirerek, elin diyetini onların durumuna göre taksim etmiş ve böylece karar vermiştir. Ne zaman ki biz Amr b. Hazm ailesinde bulunan mektubu ve onda Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in: **“Her parmak için on deve (diyet) gerekir”**¹²⁸ buyurduğunu gördük, bunun üzerine herkes hadisle hükmetmeye başladı. Bu hadis iki hususa delalet etmektedir:

Birinsi; Haberin kabulüdür.

İkincisi de: Haber sabit olduğu andan itibaren kabul edilir. İsterse onların kabul ettikleri böyle bir haberle imamların geçmiş bir uygulaması olmasın. Bu hadis gösteriyor ki, imamlardan birinin geçmiş bir uygulaması olsa, sonra da o imam, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’den bu uygulamaya muhalif bir haber bulunduğunu öğrense, kendi uygulamasını terk eder ve Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’den gelen habere uyardı. Yine bu, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in hadisinin kendi başına sabit olduğunu, bunun için Nebi sallallahu aleyhi

---

¹²⁷ er-Risale’de (s.422)

¹²⁸ Sahih. Tirmizi (diyat 4) Ebu Davud (diyat 18) Nesai (Kasame 45) Ahmed (2/207) Darimi (diyat 16) Malik (ukul 1)

ve sellem'den sonra başkasının uygulamasının şart olmadığını gösteriyor.”¹²⁹

İbn Kayyım rahimehullah şöyle demiştir: “Söyleyen kimseyi bilmemeni Allah ve rasulüne karşı hüccet kılma! Bilakis gelen nassa tabi ol. Bu sebeple (kimsenin bunu delil getirmemiş olması sebebiyle) zayıf sayma. Zira bunu muhakkak biri söylemiştir fakat sana ulaşmamıştır.”¹³⁰

Yine İbn Kayyım rahimehullah şöyle der: “Öyle bir zamana geldik ki, onlardan birine “Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu sabit olmuştur” denildiği zaman: “Bu görüşte olan kim vardır?” diyor! Böylece ya hadisi reddediyor, ya da onunla amel eden kimseyi bilmemesini, o hadisle amel etmeyi terk etmek için hüccet sayıyor. Şayet bu kimse ilim konusunda nefsine karşı samimi olsa, bu sözün en büyük batılardan olduğunu, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetini böyle bir cahillikle reddetmenin helal olmadığını anlardı.”¹³¹

Şeyh Elbani rahmetullahi aleyh şöyle demiştir: “Fakihlerden hiçbirinin bilmiyor olması hadise zarar vermez ve onunla amel etmeye engel değildir. Zira delile ulaşan bulunmaması, o delilin mevcut olmadığı anlamına gelmez.”¹³²

İbn Hazm rahimehullah şöyle demiştir: “Nas veya kesin icma’dan delilin gerektirdiği herhangi bir görüşün, daha önce kimse onu söylememiş olsa dahi kabul edilmesi farzdır. Ona muhalefet eden hakka muhalefet etmiş olur. Hakka muhalefet eden de Allah Teala’ya isyan etmiş olur. Allah Teala hakka uyma konusunda, onu daha önce söyleyen biri olmasını şart koşmamıştır. Bilakis kafirlerin şu sözlerini naklederek karşı çıkmıştır: “Bunu son dinde işitmedik” (Sad 5) Bu

---

¹²⁹ Er-Risale (s.422)

¹³⁰ er-Ruh (s.163) Ayrıca bkz: İ'lamu'l-Muvakkiin (4/204)

¹³¹ İ'lamu'l-Muvakkiin (4/212)

¹³² Silsiletu's-Sahihah (no 163)

hususla karşı çıkan, bütün tabiine ve onlardan sonraki fakihlere karşı çıkmış olur. Zira sahabelerin konuştukları itikat ve fetva meseleleri sınırlı olarak kayıtlı idi. bunları güvenilir muhaddislerden ve alimlerden nakil ehli olanlar bilmekteydi. Her mesele bir sahabeden gelmemiş, lakin tabiin ve sonrakilerden gelmiştir. Şüphesiz bu tabîî, bu meselede kendisinden önce kimsenin söylemediği bir görüş söylemiştir. Bunda şüphe yoktur. Yine sahabe ve tabiinden ezberlenmemiş her görüşü onlardan sonraki fakihler söylemiştir. Şüphesiz bu fakih, kendisinden önce kimsenin söylemediği bir şey söylemiştir.”¹³³

---

¹³³ İbn Hazm el-İhkam (5/662)

8- Seleften Muhalefet Eden Bulunsa Bile Delil İle Hareket Etmek Gerekir.

İbn Kayyım şöyle demiştir: “İbn Abbas radiyallahu anhuma Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in temettu haccı hakkındaki sünneti ile delil getirmiş, ona: “Ebu Bekir ve Ömer radiyallahu anhuma temmettu yapmadan ifrad haccı yapıyorlar” denilince, “Yakında başınıza semadan taş yağacak! Ben size Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetini söylüyorum, siz Ebu Bekir ve Ömer diyorsunuz...” demiştir. Aynı şekilde İbn Ömer radiyallahu anhuma temettu haccını misal verince ona: “Baban bundan yasaklıyor” denilmiş, o da: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözü mü yoksa Ömer’in sözü mü uyulmaya layıktır?” demiştir.”¹³⁴

Burada sahabenin tavrında Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem açık bir hadis varken bunun önüne hiç kimseyi geçirmediklerini görüyoruz.

---

¹³⁴ Savaiku'l-Mursele (3/1063)

9- İnsanlar Aksine Amel Etse Dahi Delili Terk Etmek Meşru Değildir.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: **“Yeryüzünde olanların çoğunluğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan şaşırtıp-saptırırlar. Onlar ancak zanna uyarlar ve onlar ancak 'zan ve tahminle yalan söylerler”** (En'am 116)

Bu ayet, insanların çoğunun hakkın dışında olduğunu ifade etmektedir.

“Şüphesiz İbrahim, Allah'a itaatkâr, hak dîne yönelmiş ve asla müşriklerden olmamış (başlı başına) bir ümmetti.” (Nahl 120)

Allah Azze ve Celle bu ayette İbrahim aleyhi's-selam'ı tek başına olmasına rağmen hak üzere olmakla nitelemiştir.

İbn Abbas radiyallahu anhuma rivayet ediyor: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Ümmetler bana gösterildi. Beraberinde bir kalabalık olan nebi gördüm. Yanında bir ya da iki kişi olan nebi de gördüm. Yine yanında hiçkimse bulunmayan nebi de gördüm.”¹³⁵

Amr b. Meymun'dan: “Abdullah b. Mesud radiyallahu anh'e “Cemaate karşı ne yapacağız?” dedim. Dedi ki: “Ey Amr b. Meymun! İnsanların çoğunluğu cemaatten ayrılmışlardır. Cemaat; yalnız başına dahi olsan, sadece Allah'a itaate uymaktır.”¹³⁶

İshak b. Rahuye dedi ki: “Cahillere sevadu'l-azam (büyük karaltı, çoğunluk) nedir diye sorsan, “İnsanlar cemaatidir” derler. Halbuki bilmezler ki cemaat; Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in rivayetlerine ve yoluna sarılan alimdir. Ona tabi olup onunla beraber olanlar

---

¹³⁵ Buhari (5378) Muslim (220)

¹³⁶ Lalkai, Usul (1/108)

cemaattendir. Ondan ayrılıp muhalefet edenler ise cemaati terk edenlerdir.”¹³⁷

İbn Hazm rahimehullah şöyle demiştir: “Şazlığın (aykırılığın) tarifi; hakka aykırı düşmektir. Bir meselede doğruya muhalefet eden herkes o konuda şaz demektir. Yeryüzündekilerin tamamının, çoğunun ya da bazılarının muhalefet etmesi arasında fark yoktur. Cemaat; hakkın tarafında olanlardır. Mücerret çoğunluk değildir. Eğer yeryüzünde bunlardan sadece bir tane bulunsa cemaat ve topluluk yine odur. Nitekim sadece Ebu Bekir ve Hadice radiyallahu anhuma müslüman olduklarında, cemaat ikisi idi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ve o iksinin dışında yeryüzünde bulunan herkes şuzuz (aykırılık) ve fırka (ayrılık) ehli idi.”¹³⁸

Çokluk, doğruluğun belirtisi de değildir, göstergesi de değildir. Hak sayı ile değil, delil ile bilinir. Cemaat; mensupları az dahi olsa, hak üzerinde toplanıp ona uyanlardır.

---

¹³⁷ Ebu Nuaym, Hilye (9/239)

¹³⁸ El-Muhalla (5/661)

10- Delil İle Amelin Zıddı: Taklid Haramdır

Şeyhulislam İbn Teymiyye rahimehullah'a taklit hakkında sorulan bir soru ve cevabı şöyledir:

Soru: "Müslümanlar da Hristiyan ve Yahudilerin mukallid oluşu gibi mukallid iseler, Hristiyanlarla Yahudilere nasıl cevap verilebilir, görüşleri nasıl çürütülebilir? Müslümanların haklı olduğu ve kâfirlerin de bâtil üzere olduklarına kesin delil nedir ki?" diyen kişi hakkında ne dersiniz?"

Cevap: Hamd Allah'a mahsustur. Bu iddiayı ileri süren kişi bu iddiasında yalancı ve sapıktır. Çünkü kınanmış olan taklid, başkasının görüşünü delilsiz olarak kabul etmektir. Şu âyetlerde zikredilenler gibi:

"Onlara: 'Allah'ın indirdiğine uyun' dense, 'Hayır, biz atalarımızın üzerinde bulduğumuza uyarız' derler. Peki, ama ataları bir şey düşünmeyen, doğru yolu bulamayan kimseler olsalar da mı?" (Bakara 170),

"Onlar babalarını sapıklık üzere buldular. (Ama bununla birlikte) kendileri de onların izlerinden koşturuyorlar" (Saffât 69-70)

Kur'ân'da buna benzer pek çok âyet vardır. O halde sırf alışageldiği gelenekleri terk etmemek için atalarının ve geçmişlerinin dinine tabî olan ve uyulması gereken hakkı terk eden kişinin bu tutumu kınanmış taklide girer.

Yahûdî ve Hristiyanların, hattâ İslâm ümmetinden olup hak olmayan hususlarda Şeyh ve büyüklerine tabî olan bid'at ve hevâ ehlinin durumu budur.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yüzleri ateşte (pişirilip) çevrildiği gün derler ki: 'Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e itaat etseydik!' Ve dediler ki: 'Rabbimiz, biz beğlerimize ve büyüklerimize uyduk da bizi yoldan saptırdılar.**

Rabbimiz, onlara azâbtan iki kat ver ve onlara büyük bir lanet eyle"
(Ahzab 66-67)

Yüce Allah yine şöyle buyurmaktadır: **"O gün zâlim ellerini ısırp: 'Ne olaydı, keşke ben peygamberlerle beraber bir yol edineydim. Vah bana, ne olurdu, ben falanı dost tutmasaydım! (O) beni, bana gelen zikirden saptırdı. Zaten şeytan insanı (uçuruma sürükleyip), yapayalnız ve yardımcısız bırakır' der"** (Furkân 27)

Başka âyetlerde de şöyle buyurmaktadır: **"İşte uyulanlar (kendilerine) uyanlardan uzak durdular; azabı gördüler, aralarındaki (bütün) bağlar kesildi. Uyanlar, şöyle dediler: 'Ah keşke bir daha dünyaya gitmemiz mümkün olsaydı da şimdi onların bizden uzak durdukları gibi biz de onlardan uzak dursaydık!'** Böylece Allah, onlara işledikleri bütün fiilleri hasretler (pişmanlık ve üzüntüler kaynağı olarak) gösterecektir. Ve onlar, **ateşten çıkacak değillerdir"** (Bakara 166-167)

"Ateşin içinde birbirleriyle tartışırken, zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara dediler ki: 'Biz size uymuştuk. Şimdi siz şu ateşten küçük bir parçayı bizden savabilir misiniz?' Büyüklük taslayanlar da dediler ki: 'Hepimiz de onun içindeyiz. Allah kullar arasında hüküm verdi'. (Biz kendimizi kurtardık mı ki sizden azabı hafifletelim?)" (Mü'min 47-48)

Allah'a isyan konusunda bir yaratılmışa tâbi olanın kınama ve azâbtan payının olacağını bildiren daha başka âyetler de vardır. Allah'a ve Resûl'e itaatsizlik hususunda başkasına itaat eden, ya zanna tâbi olmaktadır, ya da hevasına. Birçoğu da her ikisine tâbi olmaktadır.

Müşriklerle Yahudi ve Hristiyan gibi Ehl-i Kitab ile bu ümmetten bid'at ve fücür ehli olanlardan Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e itaatsizlik edenlerin durumu budur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onlar (o putlar), sizin babalarınızın, (ilah) diye isimlendirdiğiniz isimlerden başka bir şey değildir. Allah, onlara hiçbir sultan (delil) indirmemiştir. O (putlara**

tapa)nlar, zanna ve nefislerin alçak hevesine uyuyorlar. Hâlbuki onlara, Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir" (Necm 23)

Âyette geçen "sultan", Allah'tan indirilen kitab anlamındadır ve Allah indinden onlara gelen hidâyet odur.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yoksa onlara bir sultan indirmişiz de o mu (Allah'a) ortak koştuklarını(n doğru olduğunu) söylüyor?" (Rûm 35),**

"Kendilerine gelmiş hiçbir sultan olmadan Allah'ın âyetleri hakkında tartışanlar (yok mu), onların göğüslerinde, (hiçbir zaman) erişemeyecekleri bir büyüklük taslamaktan başka bir şey yoktur" (Mü'min 56)

İnsanoğluna hitaben de şöyle buyurmaktadır: **"İmdi benden size bir hidâyet geldiği zaman kim benim hidâyetime uyarsa o, sapmaz ve sıkıntıya düşmez. Ama kim beni anmaktan yüz çevirirse, onun için de dar bir geçim vardır. Kıyamet günü onu kör olarak hasrederiz. Rabbim, der, niçin beni kör hasrettin, oysa ben görür idim? (Allah) buyurur ki: İşte böyle. Sana da bizim âyetlerimiz geldi, sen onları unuttun. Bugün de sen öyle unutulursun! İşte israf eden ve Rabbinin âyetlerine inanmayanları böyle cezalandırırız. Elbette âhiretin azabı daha çetin ve daha sürekli" (Tâhâ 123-127)**

Bunun izahı şöyle:

- Ya Allah'ın Peygamberi'yle gönderdiği şeyin hak olduğu kişi tarafından bilinir, ama o bundan yüz çevirerek hevasına tabî olur.

- Ya da, Peygamber'in getirdiğini terk ederken kendisinin hak üzere olduğunu sanır ki bu takdirde ise zanna tabî olmuş olur.

Birinci durumda olan, hevasına tâbidir...

Her iki durumun bir arada olması; Yüce Allah, birincileri nitelerken şöyle buyurmaktadır:

"Gerçekte onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zâlimler bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar" (En'âm 33),

"Vicdanları, onları(n doğruluğuna) kanâat getirdiği halde, sırf haksızlık ve böbürlenme yüzünden onları inkâr ettiler. Bak işte o bozguncuların sonu nasıl oldu" (Neml 14),

"Kendilerine Kitab verdiklerimiz onu, oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar, ama yine de onlardan bir grub, bile bile gerçeği gizlerler" (Bakara 146)

Yüce Allah hüsrana uğrayacaklar hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Size (yaptıkları) işler bakımından ziyana uğrayanları söyleyeyim mi? Dünya hayatında bütün çabaları boşa gitmiş olan ve kendileri de iyi iş yaptıklarını sanan kimseleri? İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden, bu yüzden amelleri boşa çıkan kimselerdir" (Kehf 103-105)

Yine şöyle buyurmaktadır: **"Kötü işi, kendisine süslendirilip de onu güzel gören kimse (vehmine aldanmayarak kötü amelini güzel görmeyen, gerçeği gören kimse gibi olur) mu?" (Fâtır 8)**

Birincisi: Hakkı bildikleri halde ona tabî olmayan gazaba uğramışların durumudur. Bu durumda olanlar, Yahudiler arasında vardır.

İkincisi: Bir bilgiye dayanmaksızın amel edenlerin durumudur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Doğrusu birçokları, bilmeden keyiflerine uyarak halkı saptırıyorlar" (En'âm 119),**

"Allah'tan bir yol gösterici olmadan, yalnız kendi keyfine uyandan daha sapık kim olabilir?" (Kasas 50)

Peygamberlere uymayanların her biri, peşinden gidilmesi caiz olmayan birini taklid etmektedir.

Basiretsiz ve bilinçsiz bir tercihle Peygamber'e tâbi olanların durumu da budur. Zahir görünümü müslümandır ama kalbine imân girmemiştir. Tıpkı kabirde kendisine; Rabbin kimdir, dinin nedir, Peygamber'in kimdir, diye sorulduğunda: Bilmiyorum ama bir şeyler söylüyorlardı, ben de onları söylüyordum, diyen kimse gibi. O zaman bu kimseye demirden bir külünk ile vurulacak ve o öyle bir çığlık atacak ki, insanlar hariç her şey onun bu çığlığını duyacaktır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Bedeviler: 'inandık' dediler. De ki: 'Siz inanmadınız, fakat İslâm olduk deyin. İmân henüz kalblerinize girmedir"** (Hucurât 14)

Kalbine imân girmedığı halde görünüşte müslüman olan kişi, kınanmış mukallidlerdendir.

Kınanmış mukallidin -ki peşinden gidilmesi caiz olmayan birinin hevâsına uyan kişidir- Allah'ın Peygamberi'ne itaati terk edip kendi efendi ve büyüklerine ya da kalbine imân girmedığı halde görünürde Peygamber'e uyan kişi olduğu ortaya çıkınca, Yahudi ve Hristiyanların hepsi ile bu ümmetin münafıklarının kınanmış taklid üzere oldukları tebeyyün etmiştir."¹³⁹

Hatib el-Bağdadi rahimehullah dedi ki: "Sahabe iki görüş üzerinde ihtilaf ederse, birinin sözü diğerine karşı delil olmaz. İki gruptan birini taklit etmek de caiz değildir. Bilakis delile dönmek vaciptir. Şafii dedi ki: "Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabelerinden farklı görüşler gelmişse, Kitap ve sünnete en uygun olan alınır."¹⁴⁰

İbn Hazm şöyle der: "Çünkü Allah Teâlâ Peygamberi sallallahu aleyhi ve sellem'i **"O, arzusuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri)**

---

¹³⁹ Mecmû'u'l-Fetava (4.cilt)

¹⁴⁰ el-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/175)

vahyedilenden başkası değildir” (Necm 3-4) şeklinde nitelendiriyor ise, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in şeriatı dair bütün sözlerinin gerçek ve şüphesiz olarak Allah’tan geldiği anlaşılır. Allah’tan gelen şeyde de ihtilaf olmaz. Çünkü âyette **“Eğer o (Kur’an), Allah’tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı”** (Nisa 82) buyurulmuştur. Allah; **“Birbirinizle çekişmeyin”** (Enfal 46) âyetiyle bizlere tefrika ve ihtilafı yasaklar. Dolayısıyla sahabeden her birine tâbî olmamızı Allah Rasûlu sallallahu aleyhi ve sellem’in bizlere emretmesi imkânsızdır. Çünkü sahabenin içerisinde birisinin helal kıldığını haram kılan bulunabilmektedir. Eğer durum böyle olsaydı, Semûre b. Cundub radiyallahu anh’e uyarak içkinin satışı helâl olurdu. Ebû Talha radiyallahu anh’e uyarak ta oruçlunun dolu yemesi helâl olurdu (orucu bozulmazdı). Bunlar diğer sahabelere tâbî olunduğunda ise haram olmaktadır. Cinsel ilişkide boşalma olmazsa Ali, Osman, Talha, Ebu Eyyub ve Ubey b. Ka’b radiyallahu anhum’a göre gusûl gerekmezken, Aişe ve İbn Ömer radiyallahu anhum’a göre gusûl gerekirdi. Bütün bunlar bize sahih isnatlarla rivayet edilmiştir.”¹⁴¹

İbn Hazm Allah Rasûlu sallallahu aleyhi ve sellem’in ölümünden önce ve sonraki dönemde sahabe’den sadır olan sünnete isabet edemedikleri bazı görüşleri uzunca anlattıktan sonra şöyle der; “Nasıl olur da hem hata, hem de isabet eden bir kavmi taklit etmemiz caiz olur?”¹⁴²

Bundan önce de İhtilafın Kötülenmesi başlığı altında şöyle demiştir: “Bize farz olan; Kur’an’da Allah Azze ve Celle’den gelen, bize din kılınan İslam’a ve Allah Teâla’nın dinin beyanı olarak emretmiş olduğu; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den sahih olarak gelenlere tabi olmamızdır. İhtilafa uymamız asla gerekmez. Nitekim bir topluluk yanlış yaparak ihtilafın rahmet olduğunu söylemişlerdir. Bu sözlerine de Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’den rivayet edilen: “Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz” sözünü delil getirmişlerdir. Bu hadis uydurulmuş bir batıldır. Günahkâr kimseler bunu uydurmuşlardır. Bu husus çeşitli yönlerden kesindir:

---

¹⁴¹ el-İhkam (6/83)

¹⁴² El-İhkam (6/86)

Birincisi: Nakil bakımından sahih değildir.

İkincisi: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in yasakladığı bir şeyi aynı zamanda emretmiş olması imkânsızdır. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Ebu Bekr radiyallahu anh'ın rüya tabirinde hata ettiğini söylemiştir. Ömer radiyallahu anh'ı hicret konusundaki yorumunda hatalı bulmuştur. Ebu's-Senabil'i iddet hakkında verdiği bir fetvada hatalı bulmuştur. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hata ettiklerini bildirdiği kimselere hata ettikleri konuda bizim tabi olmamızı emretmesi kesinlikle imkânsız olan hususlardandır. O zaman hatayı emretmiş olurdu. Allah Teâla ve rasulü sallallahu aleyhi ve sellem bundan berîdirler. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem onların hata ettiklerini haber vermiştir. Hata edene uymamızı emretmesi de imkânsızdır. Ancak Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, onların rivayet ettikleri şeylere uymamızı emretmiş olabilir. Bu ise doğrudur. Çünkü sahabelerin – Allah onlardan razı olsun – tamamı güvenilirlerdir. Onlardan hangisi nakilde bulunsa, naklettiği konuda hidayet üzeredirler.

Üçüncüsü: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem batıl söz söylemez. Bilakis onun sözü haktır. İsaibet edenlerin yıldızlara benzetilmeleri fasit bir benzetmedir. Bu açık bir yalandır. Çünkü Ceda yıldızına yönelmek isteyen Seratan yıldızını arkasına almış olur ve yolunu bulamaz. Bilakis daha çok sapar, fahiş bir hata yapar. Bütün yıldızlar her yola çıkarmaz. Zikredilen benzetme batıldır. Bu sözün yalan olduğu ve hadisin uydurulmuş olduğu böylece açıkça ortaya çıkar.¹⁴³

Kendisine delil ulaşan kimsenin veya delili araştırmaya gücü yeten kimsenin kim olursa olsun âlimlerden birini taklid etmesi veya delili terk etmesi caiz değildir.

Âlimler taklidi şöyle tarif ederler: Delili olmayan bir görüşe delilsiz olarak uymaktır. Taklidin haram olduğuna dair birçok naslar vardır. Müslümanın söylenen sözde delilini araştırması farzdır. Nebi sallallahu

---

¹⁴³ El-İhkam (5/64)

aleyhi ve sellem'in sözüne teslim olunduğu gibi başka bir insanın sözüne teslim olunamaz. Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

"Rabbinizden size indirilene uyun, ondan başka dostlara uymayın" (A'raf 3)

"Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve âhiret gününe inandığınız takdirde, onu, Allah'a ve Peygambere arzedin. Bu, netice itibariyle daha hayırlı ve daha güzeldir" (Nisa 59)

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur: **"Size onlardan sonra sapıtmayacağınız iki şey bıraktım: Allah'ın Kitabı ve Sünnetim. Bu ikisi benim için havz kuruluncaya kadar ayrılmayacaktır"**¹⁴⁴

Hadisten anlaşılan şudur: Kitap ve sünnetten başkasına sarılmak, âlimlerden birinin görüşüne uyup delilsiz olarak taklid etmekle olur ve bu sapıklığa götürür.

İbn Abdilberr şöyle demiştir: "Taklidi savunana şöyle denilir: "Neden bunu savunmakla selefe muhalefet ediyorsun? Halbuki selef taklid etmezlerdi." Şayet: "Çünkü ben Allah Azze ve Celle'nin kitabının tevilini bilmiyorum ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine dair bilgim de yoktur. Bu yüzden benden daha iyi bilen taklid ederim" derse ona denilir ki: ""Âlimler kitabın manasından ve sünnetin anlatılmasından dolayı herhangi bir şeyde icma etmişlerse bu konuda şüphe yoktur. Fakat o âlimler taklit ettiği şeyde ihtilaf etmişlerse bir kısmını bırakarak diğerlerini taklit etmekte senin delilin nedir? Onların hepsi de âlimdirler ve belki de sözünden uzaklaştığın kimse mezhebinde gittiğin kimseden daha alimdir. "Eğer ben onun doğru olduğunu bildiğim için taklit ettim" derse denilir ki; bunu kitap, sünnet

---

¹⁴⁴ Hakim sahih isnadla rivayet etmiştir.

yahut icmadan bir delille mi anladın? Şayet evet derse iddia ettiği delil sebebiyle taklit etmiş olur ve kendisinden delil istenir.

Eğer “onu benden daha âlim olduğu için taklit ettim” derse denilir ki; senden daha alim olan herkesi taklit et. Çünkü elbette senden daha âlim çok kimse bulacaksın. O halde taklit ettiğin kimseyi tahsis etme yani taklidi sadece buna has kılma.”¹⁴⁵

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Burada kastedilen şudur: Taklid, nas ve icma ile haramdır.”¹⁴⁶

Muzeni muhtasar adlı eserinin başlarında diyor ki: bu kitabı Şafi’inin ilminden ve taklit hakkındaki sözünün manasından özetledim. Maksadım şafinin ilmini ve sözünün manasını bilmek isteyene bunu okumak ve şafinin kendisini ve başkasını taklit etmeyi yasakladığını ilan etmektir. Ta ki bu öğrenmeye istekli kimse artık bundan sonra dinine dikkat etsin ve kendisi için ihtiyatlı davransın.

İbni Kayyım da Ahmed b. Hanbelin şöyle dediğini naklediyor: “Ne beni ne Malik’i ne Sevri’yi ne de Evzai’yi taklit etme. Fakat onların aldığı kaynaktan al.” Yine Ahmed bin Hanbel şöyle demiştir:” Bir adamın dininde insanları taklit etmesi anlayışının kıtlığındandır.”

Bişr b. Velid, Ebu Hanife’nin meşhur talebesi Kadı Ebu Yusuf’tan Ebu Hanife’nin şöyle dediğini naklediyor: ”Hiç kimseye nereden, hangi kaynaktan alıp söylediğimizi bilmedikçe, bizim söylediğimizi söylemesi helal olmaz.”

Aynı şekilde Şafi’den sahih olarak nakledilen bir sözde Ebu Hanife şöyle demiştir:’ ‘Bir kimse Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetinden birini öğrendikten sonra artık onun o sünneti hiç

---

¹⁴⁵ Camiu Beyani’l-İlm (2/994)

¹⁴⁶ Mecmuu’l-Fetava (19/262)

kimsenin sözüyle terk edemeyeceği hususunda alimler ittifak etmişlerdir.

Yine Ebu Hanife'den tevatüren nakledildiğine göre o şöyle demiştir: "Bir mevzuda sahih bir hadis varsa benim sözümü duvara çarpın."

Cafer el-Fıryabi İmam Malik'in şöyle dediğini rivayet eder:" Kim Ömer bin Hattab'ın sözünü İbrahim En-Nehai nin sözünden dolayı terk ederse onun tövbe etmesi istenir. Ona denildi ki bu söz (Nehainin sözü) Ömer radiyallahu anh'den de rivayet edilmiştir. Bunun üzerine İmam Malik şöyle dedi. O halde Malik'in tövbe etmesi gerekiyor. Malik, Ömer radiyallahu anh'ın sözünün terki hakkında böyle söylediğine göre, kitap ve sünnetin terki hakkında acaba ne derdi!!

İbn Abdilberr diyor ki: "Sevgili kardeşim asılları muhafaza edip onlarla ilgilenmeye özen göster. Şunu iyice bil ki, Kur'an ve sünneti muhafaza etmekle meşgul olan, fukahenin sözlerine bakıp, bunları içtihadlarına yardımcı, tetkik yollarına anahtar, birçok mânaya yorumlanabilen kapalı ifadelerle tefsir olarak gören, mutlaka bağlanılması gereken sünnetleri taklid edercesine imamlardan herhangi birini üzerinde hiç düşünmeksizin taklid etmeyen, âlimlerin meşgul olduğu sünnetleri ezber ve anlama işinden uzak kalmayan, araştırma ve anlamalarda onları takip eden, yaptıkları çalışmalardan dolayı onlara şükranlarını sunan, çoğunluğu oluşturan doğru görüşlerden dolayı da onları takdir eden, ancak kendilerini görmedikleri gibi onları da hatalardan uzak görmeyen kişi, selef-i salihîn yoluna tutunmuş, doğru yolu bulmuş ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine ve sahâbîlerin yoluna tâbi olmuştur."¹⁴⁷

Ancak kendini araştırmalardan uzak tutarak, söylediklerimizden yüz çeviren, sünnetlere muhalif davranan, kendi bakış açısıyla bunları değerlendirmeye çalışan hem kendi sapmış, hem de başkalarını

---

¹⁴⁷ Camiu Beyani'l-İlm (2/172)

saptırmıştır. Bütün bunları bilmeden fetvaya kalkışan kişi ise, daha da kör, yolca daha sapıktır.

Mezhepleri Taklid Etmek Meşru Değildir

Şeyhulislâm İbn Teymiyye rahimehullah'a soruldu: "Din imâmları olan seçkin âlimler – Allah onların hepsinden razı olsun- şu kimse hakkında ne derler? Bir kimseye "Mezhebin nedir?" diye sorulduğunda: "Allah'ın kitâbına ve Rasulü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine tâbî olan bir Muhammedî'yim." Der. Ona: "Hayır! Her müminin bir mezhebe uyması gerekir. Mezhebi olmayan şeytândır." Derler. O da: "Ebû Bekr Sıddîk ve ondan sonraki halifelerin – radiyallahu anhum - mezhebi neydi?" der. Ona şöyle denilir: "Senin mutlaka bu mezheplerden birine uyman gerekir" Bunlardan hangisi isâbet etmiştir? Bize fetvâ verin, Allah size karşılığını versin.

Cevap: Allah'a hamd olsun. İnsanlara ancak Allah'a, rasule ve Allah'ın şu ayetinde itaat edilmelerini emrettiği emir sahiplerine itaat etmeleri farz kılınmıştır: **"Allah'a itaat edin, Rasule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de."** (Nisa 59) Emir sahiplerine itaat bağımsız değil, mutlaka Allah'a ve rasulüne itaate uygun olmak zorundadır. Sonra şöyle buyrulur: **"Eğer bir şey hakkında çekişerseniz onu Allah'a ve rasulüne döndürün. Şayet Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız bu daha hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir"** (Nisa 59) Müslüman bir meseleyle karşılaştığı zaman, hangi mezhepten olursa olsun, Allah'ın ve rasulünün şeriatıyla fetva vereceğine inandığı bir kimseden fetvâ ister. Müslümanlardan hiç kimsenin, âlimlerden belli bir şahsı, her söylediği şeyde taklid etmesi gerekmez. Yine müslümanlardan hiçbirinin belli bir şahsın mezhebine bağlanması gerekmez. Sadece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in farz kıldığı herşey ve verdiği her haber alınabilir. Hattâ Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem dışındaki insanların sözleri alınabilir de, terk edilebilir de.¹⁴⁸ Dini başka bir yoldan bilme konusundaki âcizliği sebebiyle bir kimsenin belli bir mezhebe uyması, o

¹⁴⁸ Bu söz İmâm Mâlik rahimehullah'a aittir. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrine işaret ederek: "Şu kabrin sahibinin sözleri dışındaki insanların sözleri alınabilir de, terk edilebilir de" demiştir.

kimse için genişlik gösterilebilecek bir husustur. Bu, o yoldan başkasıyla dini bilme imkânı olan kimselere de farz olan bir şey değildir. Bilakis herkesin gücü yettiği kadarıyla Allah'tan korkması, Allah ve rasulünün emrettikleri ilmi talep etmesi, emrolunanları yapması, sakındırılanları terk etmesi gerekir. Allah en iyi bilendir.¹⁴⁹

Yine Şeyhulislâm İbn Teymiyye rahimehullah şöyle demiştir:

“Sahabeler, dinin temizlik, namaz, hac, boşanma, ferâiz (mirâs) veya diğerleri gibi bazı fer’î meselelerinde ihtilâf etmiş olsalar da birleşip ittifâk ederlerdi. Bu konularda icmâ etmeleri kesin bir hüccettir. Diğerlerini bir kenara bırakarak imâmlardan belli bir şahsa bağlanan, tıpkı diğer sahabeleri bırakarak tek bir sahabeye taassup gösteren gibidir. Meselâ Râfızîler Ali radiyallahu anh’e taassup göstererek üç halifeyi ve sahabelerin cumhurunu terk etmişlerdir. Hâricîler ise Osmân ve Ali radiyallahu anhuma hakkında dil uzatmışlardır. Bunlar bid’at ve hevâ ehlinin yollarıdır. Kitap, sünnet ve icmâ ile sâbit olmuştur ki onlar kötülenmiş ve Allah’ın rasulü sallallahu aleyhi ve sellem ile gönderdiği şeriatın ve yollarının dışına çıkmışlardır. Her kim imâmlardan birine taassup ederse, bu bidat fırkalarına benzerlik göstermiş olur. Bağlandığı kimsenin, Mâlik, Şâfiî, Ebû Hanife, Ahmed b. Hanbel veya başkaları olması fark etmez. Bunlardan birine bağlanan kimse onun ilimde ve dinde değerini bilmediği gibi diğerlerinin değerini de bilmez. Böylece hem câhil hem zâlim olur. Allah ise ilmi ve adaleti emreder, câhillikten ve zulümden yasaklar. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Onu insan yükledi. Şüphesiz o çok zâlim ve pek câhildir”** (Ahzâb 72)

İşte insanların Ebû Hanîfe’ye uyma konusunda en öndekileri olan Ebû Yûsuf ve Muhammed! Onlar Ebû Hanîfenin görüşlerini en iyi bilen kimselerdi. Bununla birlikte neredeyse sayılamayacak kadar çok meselede, sünnetin delilinin kendilerine belirmesi sebebiyle Ebû

---

¹⁴⁹ Şeyhulislâm İbn Teymiyye, Mecmûu’l-Fetâvâ 20/92-93 fetvâ no:259 (diğer nüsha 20/208-209)

Hanîfe'ye muhâlefet etmişlerdir. İmâmlarına gereken saygıyı göstermelerine rağmen ona tâbî olmayı farz görmemişlerdi. Onlar hakkında “Muzebzebân/görüş değiştirenler” denilemez. Bilakis Ebû Hanîfe ve diğer imâmlar bir görüş söyler, sonra kendisine aksi istikamette bir delil belirir ve onu söylerdi. Bu durumda ona “müzebzeb/sebâtsiz” denilmez. Zira insan sürekli olarak ilim ve imânı talep etmeye devam eder. Kendisine daha önce gizli kalan ilim ortaya çıkarsa ona tâbî olur ve o bu durumda müzebzeb olmaz. Bilakis o hidâyet üzeredir ve Allah hidâyetini artırmıştır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“De ki Rabbim! İlimi artır”** Her müminin, müminlerin idarecilerinin ve müminlerin âlimlerinin hakkı amaçlamaları ve buldukları yerde ona uymaları gerekir. Bilmek gerekir ki, onlardan biri içtihat edip isâbet ettiğinde ona iki ecir vardır. İctihat edip hatâ ettiğinde ise ona ictihadından dolayı bir ecir vardır, hatâsı ise bağışlanır...”¹⁵⁰

İbn Arabî de şöyle der: “Allah’ın dinini bilen muhaddisler için hiçbir kuşku ve gizlilik yoktur. Zamanımız fakihleri gibi, içtihat ehlini taklid edenler ise böyle değildir. Zira Kur’ânı ezberlemiş olsalar dahi onların ne Kur’ân ne de sünnet bilgisi vardır. Çünkü onlar Kur’ân’da şeyhlerinin mezhebine aykırı bir şey gördüklerinde aldırış etmezler ve onunla amel de etmezler. Ayrıca Kur’ân’ı ilim alma gayesiyle de okumazlar. Onlar imâmlarının mezhebine aykırı âyet ve habere itimât etmezler. Onların bu hususta Allah katında bir mazeretleri de olmayacaktır. Kıyâmet gününde onlardan ilk yüz çevirecek olanlar imâmları olacaktır. Çünkü onlar imâmlarının insanlara: “Beni taklid edin, bana uyun” dediklerini ispatlamaya güçleri yetmeyecektir. Çünkü bu sadece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in özelliklerindendir.”¹⁵¹

---

¹⁵⁰ Mecnû’l-Fetâvâ (22/252-253)

¹⁵¹ Aynı gerekçelerle benzer bir görüşü eş-Şa’rânî de belirtir: el-Mizânu’l-Kubrâ (1/10)

“Eğer onlar “Eğer bilmiyorsanız zikir ehline sorun” (Nahl 43, Enbiya 7) ayetinde Allah Azze ve Celle bize onlara tâbî olmayı emretmiştir. Dolayısıyla biz onlara sorduk, onlar da bize böyle fetvâ verdiler” şeklinde bir görüş ileri sürerlerse, biz de onlara şöyle deriz: Bizim onlara sormamızın sebebi, o konuda bizlere kendi görüşlerini değil, Allah’ın hükmünü nakletmeleridir. Zira Allah Azze ve Celle: “zikir ehli” demiştir ki, onlar Kur’ân ehlidir. Çünkü zikir Kur’ândır. Dolayısıyla Kur’ân okurken imâmın fetvâsına muhâlif bir hükümle karşılaştığımızda, bize Allah’ın kitâbı veya hadis ile amel etmek farz olur. Böylece o imâmın bize bir ayet veya hadis nakletmesi halinde durum değişir. Bu durumda bizler imâmın görüşüyle değil, o ayet veya haber ile amel etmiş olmaktayız ki, bizlerin böyle bir görüşe herhangi bir ayet veya haber ile itiraz etmemiz de doğru değildir. Bunun nedeni her ne kadar bizler arap diliyle ilgili bilgiye sahip olmada onlarla eşit olsak da arap dilini ve hükmün gereğini tam olarak bilemememiz söz konusudur.”¹⁵²

“Her Müslümana sadece zikir ehline soru sorması gerekir. Onlar da: **“Şüphesiz zikri biz indirdik”** (Hicr 9) ayetinde belirtildiği gibi Kur’ân ve hadis ehlidir. Eğer soran, sorulan kişinin re’y ve kıyas ehli olduğunu öğrenirse onu terk eder ve hadis ehli birisini araştırır.” Bu sözün benzeri İmâm Ahmed’den de nakledilmiştir¹⁵³

Sorulan kişi bir fetvâ verdiğinde de sorana: bu hükmün rey, kıyas veya hadisten çıkıp çıkmadığını sorması gerekir. Sorulan: “Bu rey veya

---

¹⁵² Futûhâtü'l-Mekkiyye (1/494)

¹⁵³ Abdullah b. Ahmed es-Sunne (no:229) Hatîb Târih (13/448) İbn Hazm el-İhkâm (6/297) İbnü'd-Dimyâtî el-Mustefâd (2/98) Mukbil b. Hâdî el-Vadiî, Neşru's-Sahîfe (s.244) İmâm Ahmed burada: “Hadis ehline sorulur, rey ehline sorulmaz. Zayıf hadis bile Ebû Hanîfe'nin görüşünden iyidir” demiştir.

kıyasla çıkarılmış bir hükümdür” derse, soran o görüşü terk eder. Eğer: “Bu hadisten çıkan bir hükümdür” derse bu defa onunla amel eder.”¹⁵⁴

Şeyh es-Senûsî’nin Sözleri:

Allâme Muhyiddîn er-Rûmî, Risâle adlı kitabında şöyle demiştir: “Hiç kimse için dört mezhepten birisine bağlı kalmak gerekli değildir. Bilakis faziletli sahabe ve tabiîn asırlarında olduğu gibi, herkes her konuda istediği, beğendiği her müftüye “Allah’ın hükmü nedir?” diye sorabilir, İmâm İbnu'l-Humâm ve cumhûrun kabul ettiği bu görüşü İmâm Nevevî de destekleyerek şöyle demiştir: “Kur’ân ve sünnete baktığımızda hiç kimsenin dört mezhepten birisine bağlı kalmasının gerekmediğini görürüz. Bilakis kasıtlı olarak ruhsatları aramaksızın, kişi istediği müctehide veya tevâfuk eden bir müftüye fetvâ sorup ona uyabilir. Sanırım buna cevaz vermeyenlerin tavrı, insanların kasıtlı bir şekilde ruhsatları aramaları endişesinden kaynaklanıyor.”

Bazı âlimler “Avâm insan belli bir mezhebe bağlı kalmalı mıdır? Yoksa istediği kişiden fetvâ alır ve ona uyar mı?” şeklinde sorarak meseleyi ele almışlardır. Meselâ Allâme İbn Hacer Tuhfe kitabında Herevî’nin şöyle dediğini nakletmiştir: “Bize göre avâmın herhangi bir mezhebe bağlı kalması gerekmez. Kalâid kitabında da şöyle denmiştir: “Belli bir mezhebe bağlı kalmak gerekmez ve mezhebimize göre avâm insanların mezhepleri yoktur.”

İkâz kitabında ise şöyle denmiştir: “Doğrusu herhangi bir mezhebe bağlı kalmak farz değildir. Çünkü farz, ancak Allah ve Resulünün farz kıldığıdır. Oysa Allah ve Resulü hiç kimseye herhangi bir insanın mezhebini alıp ancak ona uymasını farz kılmış değildir. Şüphesiz selefin yaşadığı faziletli asırlar gelip geçti. Böyle bir şeye asla rastlanmadı. Doğrusu, her ne kadar bir mezhebi kendine mezhep edinse de avâmın mezhebi olmaz. Çünkü ancak hükümleri delillerinden alabilen usûl sahibi olan veya belli bir mezhebin fıkıh kitaplarını okuyup mezhep imâmının fetvâlarını bilen birinin mezhebi olur. Böyle olmayan, meselâ İmâm Mâlik’e uyduğunu sanan kimse sadece sözle “ben

¹⁵⁴ İbn Hazm el-İhkâm (6/295 vd.) Futûhâtü'l-Mekkiyye (2/165)

Mâlikîyim” demesiyle Mâlikî olmaz. Bu, nahiv ilminin ne olduğunu bilmediği halde, “ben nahivciyim” diyen kimsenin söz ve iddiası gibi, faydasız bir söz ve yalan bir iddiadır ancak. Avâmın belli bir mezhebe nispet edilmesinin doğruluğu asla düşünülmez; nispet edilmesini kabul etsek bile, ne ona, ne de başka herhangi bir insana herhangi bir âlimin görüşlerini alıp sadece ona uyması ve başka âlimlerin sözlerini reddetmesi gerekli olur.

Şüphesiz bu, İslâm ümmetinde yeni oluşan çirkin bir bid'atır. İslâm ümmetinin âlimlerinden asla bunu kabul eden olmamıştır. Zira onlar insanlara böyle bir şeyi gerekli kılmaktan beridirler. Bu bid'atın daha çirkinini âlimlerden sadece birisine uymak gerektiği bid'atıdır. Bundan daha çirkinini sadece dört mezhepten birisine uymanın gerektiği bid'atıdır. Ne saçma bir şeydir bu. Sahabe tabiîn ve tebe-i tabiîn ve İslâm ümmetinin diğer âlimlerinin mezhepleri yokolup bitti; imamlar ve fakihler arasında sadece dört kişinin mezhepleri mi kaldı? Hiçbir imâm bunu söylememiştir ve kimse savunmamıştır. Bunu ifâde eden tek bir kelime bile dile getirilmiş değildir.

Allah sahabe ve tabiîne neyi farz kılmışsa, onlardan sonrakilere de aynısını farz kılmıştır ve kıyâmet gününe kadar Allah'ın hükümleri keyfiyet açısından farklı olsa da mâhiyet itibarıyla asla değişmeyecektir.

Ancak avâm insanın herhangi bir mezhebe bağlı kalmasını doğrulayanlar şöyle diyorlar: “Avâm insan mensup olduğu mezhebin ancak hak olduğu inancındadır. Bu yüzden inancı gereğince o mezhebe bağlanmalıdır.” Şüphesiz bu açık bir hatadır. Çünkü şayet böyle olması doğru ise, o zaman mensup olduğu mezhebe, mensup olmayan herhangi bir âlimden fetvâ istemesi ve daha râcih olsa bile başka bir mezhebe uyması haram olur ve hatta Rasulullah'ın, imâmının mezhebine muhâlif olan bir hadîsini veya sahabe ve dört halifenin sözünü gördüğünde hadîs ve sahabe sözünü bırakıp mensup olduğu İmâmın mezhebine uyması lâzım gelir. Oysa bu asla kabul edilir bir şey değildir. Bunun da doğru olmadığını ortaya çıkması ile “Avâm istediği kişiden fetva alır. Dört mezhebe tabi olanlara ve başka diğer âlimlere de uyabilir” görüşünün doğru olduğu belirlenmektedir ve ümmetin

icmâsıyla ne avâma, ne de müftüye dört mezhepten birisine bağlanmaları farz olur...

Taklide gelince, o hiçbir delile dayanmadan başkasının sözünü kabul etmektir. Mukallid katî bir delile dayanmadan uyduğu kişinin sözlerinin doğruluğunu nereden bilsin. Ayrıca avâmın bağlı kalarak sadece bir mezhebe uyması zaten sonradan oluşan bir bid'attir. Çünkü örnek aldığımız sahabiler gelip geçtiler. Zamanlarında uyulan ve okunan mezhep sahibi herhangi bir adamı göremiyoruz. Karşılaştıkları yeni bir hâdise olduğu zamanlarda ancak ve ancak Kur'ân ve sünnete ya da şer'î bir nassın bulunmadığı zaman görüşe müracaat ederlerdi. Tabiîn de aynı şekilde Kur'ân ve sünnete müracaât ederdi. Kur'ân ve sünnette cevap bulamadıkları zaman sahabe icmâına müracaât ederdi, icmâ da olamayınca ictihâd ederlerdi ve bir kısmı sahabe sözünü ictihâddan daha güçlü bularak sahabe sözünü alırdı.

Tabiînden sonra hicrî 179'da vefât eden İmâm Mâlik, hicrî 150'de vefât eden İmâm Ebû Hanîfe, hicrî 150'de dünyaya gelen İmâm Şâfiî ve hicrî 164'de dünyaya gelen İmâm Ahmed b. Hanbel'in bulundukları üçüncü asır geldi. Hakezâ onlar da aynı seleflerinin çizgisinde yürüdüler. Zamanlarında uyulan ve okunan herhangi bir kişiye mensup bir mezhep yoktu. Bu imâmın taraftarları ve talebeleri de bu çizgiden kaymadılar. İmâm Mâlik'in taraftarlarından kendisine çok meselede muhalefet eden nice talebelerinin olması bunu doğrulayan bir delildir. Çünkü onlar da ictihâd etme gücüne sahip idiler ve ictihâd malzemelerini toplamışlardı. İşte Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu ilk üç asırda yaşayanları överek şöyle buyurmuştur: "Nesillerin en hayırlısı benim çağdaşlarım, sonra onları takip edenler, daha sonra ardından gelenlerdir." Ayrıca taklidçilerin şaşırtıcı yönleri, taklid etmeyi meşru göstermek için selefin de taklid ettiği ve mezhep edindiği iddiaları olmuştur.

Şayet taklidçilerden birisine "İmâm Mâlik hangi mezhebe uyardı?" diye sorarsan sana cevap veremez. İsâ b. Dinâr, İmâm Mâlik'in mezhebini Endülüs'te yaymadan evvel Endülüslüler İmâm Evzâî ve Mekhûl'un mezhebine uyardı. Bu târihî gerçek göz önünde olduğu halde dört mezhepten hariç başka mezhebin olmadığı iddiasında nasıl

bulunuyorlar? Ancak taklitçiler bu gerçeklere karşı cevapsız kaldıklarında ve aklen kabul edip nefsen reddettiklerinde şöyle derler: “Biz fetvâ ve hükümlerin kaynağının ancak Kur’ân, sünnet, icmâ ve kıyas olduğunu inkâr etmiyoruz. Yalnız bu kaynaklara dayalı hüküm çıkartma ve ictihâd etme yükünün altından kim çıkar?” Onlara cevaben deriz ki: “Biz bunun altından çıkarız ve bu kaynaklara dayanarak biz hüküm çıkartırız. Kuşkusuz İmâm Mâlik'in zamanında var olan her ilmin günümüzde de kapısı açıktır. Öğrenip kullanmak isteyeneye hiçbir engel yoktur ve ictihâd etmek isteyen her ilimde uzman olması şartı da yoktur. Çünkü biz biliyoruz ki sahabeler ilimde farklı seviyelerde idiler. Halifenin sıradan herhangi bir Müslümana fetvâ sorduğu ve onun görüşü ile hüküm verdiği defalarca tekrarlanmıştı. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “Dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Her ilim sahibinden üstün bir bilen bulunur”

Fullânî, İkâz kitabında bu konunun önemli bir noktasına değinerek şöyle demiştir: “Ağızlarda dolaşan uygulamada hadîsle değil, fıkıhla amel edilir sözü bir saçmalaktır. Çünkü fıkıhın dayanağı, bilindiği gibi Kur’ân ve sünnettir. İcmâ ve kıyâsın dayanağı da Kur’ân ve sünnettir. Fıkıhla amel etmek hadîsle amel etmenin aynısı olduğuna göre uygulamada hadîsle değil fıkıhla amel edilmesinin ne mânâsı vardır? Ayrıca fıkıh re’y değil, ilmin kendisidir. Ağızlarda dolaşan bu söz haşarat gibi olan avâma mahsustur... Bu söz asla Müslümana yakışan bir söz değildir.

Bazıları bu sınırı da aşarak, hadîsle amel etmenin haram olduğunu iddia ederek şöyle saçmalamışlardır: “Hadîsle amel etmek caiz değildir, hatta tahrimen mekruhtur ve onunla amel edenin akıbetinin kötü olmasından korkulur. Bir mesele hakkında yüz sahîh hadîs olsa bile mukallid uyduğu müctehid o hadîslerle amel etmediği müddetçe amel etmez...” Kuşkusuz bu dînden irtidâd değilse, ona yakın bir şeydir...

Allâme Molla Aliyyü'l-Kârî, namazda işâret parmağı ile işâret etmekle ilgili risalesinde şöyle demiştir: “Keydânî saçmalayarak şöyle demiştir: “Ehl-i hadîs gibi işâret parmağıyla işâret etmek haramdır.” Kuşkusuz bu usûl kaidelerini ve furû'un konumunu bilmemekten

kaynaklanan büyük bir hatâ ve affedilemeyecek bir suçtur. Hakkında hüsnü zanda bulunarak sözünü tevîl etmeseydik, küfrünü açıkça ilân eder, dinden çıktığını açıklardık...”

Allâme Allân, yanında Buhârî, Müslim ve Muvattâ gibi güvenilir bir hadîs kitabı bulunan kişinin kitapta bulduğu hadîsle amel etmesi gerektiğini açıkladıktan sonra şöyle demiştir: “Nitekim sahabîler de Rasulullah'ın kendilerine bir hadîsi ulaştığında hiç ara vermeden ve falanca zât onu delil olarak almış mıdır diye sormadan hemen onunla amel etmeye koşarlardı ve bu şekilde davranmayan azarlanırdı.”

İbn Şâs el-Cevâhiru's-Semîne kitabında İmâm Ebû Bekir Tartûşî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: “Mâlikî, Hanefî, Şâfiî ve bunlara benzer bir mezhebe uyan bir vâli kendisi gibi aynı mezhebe mensup olmayan bir zâtı bir beldede kâdî olarak tayin edebilir. Çünkü kâdî için gerekli olan hüküm vereceği mesele hakkında kendi icthadı ile hüküm vermesidir. Meselâ; Mâlikî olan bir kâdî'nın hüküm verirken Mâlikî mezhebine göre hüküm vermesi gerekli değildir. Ancak icthadı gereğince hükmeder. Kâdîya ancak şu mezhebe göre hüküm verisen seni kâdî olarak tayin ederiz diye koşulan şart geçersiz, akit ise geçerlidir. Ebu'l-Velid el-Bâcî'nin “Endülüs'ün Kurtuba şehrinde vâli bir zâtı kâdîliğe atadığı zaman, varsa İbn Kâsım'ın görüşüyle hüküm vermeyi şart koşardı. Oysa bu sakıncalı bir cehâlettir” şeklinde haber verdiği sâbit olmuştur.

İmâm Karâfî, İkâz kitabında nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Şüphesiz herhangi müctehid bir imâmın mezhebine Kur'ân ve sünnetten deliline bakmaksızın uymak büyük bir cehâlettir. Çünkü bu mezhep taassubu, hevâ ve heveslerine kapılmaktır. Müctehid imâmlar delilini bilmeden birisine uymayı men ederek böylesi mezhep taassubunu reddetmişlerdir.”

Müctehid imâmlardan birisine uyan, gücü nispetinde meselelerin delillerini araştırıp uyduğu imâmın görüşüne muhâlif bir delili gördüğü zaman imâmının görüşünü bırakır ve delile göre amel eder. Böylece imâmına, diğer müctehidlere, Allah'ın Kitabına ve Rasulullah'ın sünnetine uymuş olur. Ancak Kitap, sünnet ve icmâdan uyduğu imâmın

görüşüne muhâlif delil kendisine görüldüğü halde imâmına uymakta ısrar eden kişi imâmına uymamış ve onun mezhebinden çıkmış olur. Çünkü şayet imâmına her tür illetten sâlim, sahih hadîs ulaşmış olsaydı, görüşünü bırakır, sahih hadîse uyardı. Uyduğu müctehidin görüşüne muhâlif delili bildiği halde ona uymakta ısrar eden Allah'a, Resulüne ve dört imâma isyan etmiş ve şeytânın hizbine girmiş olur.”

Allâme Muhammed Hayyât es-Sindî şöyle demiştir: “Kitab ve sünnetin nasslarını incelediğimizde re'y ile değil, nasslarla amel edilmesinin gerektiğini görürüz. Bu gereği teyid eden deliller sayılmayacak kadar çoktur. Yalnız şeytân, çoğu insanlara nasslarla değil, re'yle amel etmeyi güzel göstererek re'yle amel etmenin nassla amel etmekten daha evlâ olduğu zannıyla onları kandırmıştır. Böylece onlara Resulullah'ın hadîsleriyle amel etmeyi yasaklamıştır, işte İslâm ümmetinin başına gelen en büyük âfet budur.”

“Bu belânın en şaşırtıcı yönü ise mel'ûn şeytânın bu oyuna gelenlere sahabeden sahih hadîse muhâlif bir söz ulaştığı zaman doğrusunu söyleyerek: “Olur ki ona Resulullah'ın hadîsi ulaşmamıştır” dedirttiği halde; uydukları müctehidden sahih hadîse muhâlif bir görüş söz konusu olunca var güçleriyle imâmlarının sözlerini geçersiz bir te'vil ile bile olsa, onu te'vil etmeye sevk etmesidir. Onlara “Uyduğunuz müctehide hadîs ulaşmamış olabilir” denildiği zaman adamın başına kıyâmeti kopartırlar. Ve tasavvur edilemeyecek bir şekilde ona yüklenirler. Hatta adamı sapık fırkalardan sayarlar, te'vil etmekten âciz kaldıklarında imâmımız hadîsleri bizden daha iyi bilir derler.

“Aklınızla düşünün, aralarındaki farka rağmen Ebû Bekir gibi bir sahabeye hadîsin ulaşmadığını kabul ederler de, asırlar sonra dünyaya gelen müctehid imâmlarına hadîsin ulaşmadığını kabul etmezler.”

İkâz kitabının sahibi Allâme es-Sindî'nin bu sözlerini naklettikten sonra şöyle demiştir: “Kuşkusuz Şeyh es-Sindî doğruyu söylemiş, nasihat etmiş ve hakkı göstermiştir.”

Dirilere çağırıydın duyurmuştun,

Ama çağırıldığın diriler ölüdür.

Her Müslümana farz olan, Kur'ân'ı anlamaya çalışıp Resulullah'ın hadîslerini araştırarak, hükümleri onlardan öğrenmesidir. Zamanımızda yaygın bir fenomen haline gelen sadece bir mezhebe bağlı kalma ve başka bir mezhebe intikâl etmenin yasak olması görüntüsü bir bid'at ve cehâletten kaynaklanan bir zorlamadır. Allâme Muhammed Sâlih el-Fullânî İkâz kitabında bu ibâreyi naklederken, şöyle demiştir: “Belli bir müctehidin mezhebine bağlı kalma o müctehidi adeta peygamber edinmek değil, onu rab edinmektir aslında. Nitekim Allah Teâlâ'nın şu sözünü **“Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler”** (Tevbe 31) açıklayan hadîsin bu doğrultuda âyeti açıkladığını nakletmiştik.”

İkâz kitabının sahibi, Kitab ve sünnetin nasslarıyla amel etmenin gerekliliğini anlattıktan sonra şöyle demiştir: “Kuşkusuz bu herkesçe malumdur ve Resulullah'ın sözleri hiçbir zaman geçersiz olmaz. Her ne kadar söylendiği üzere asırlar geçtiyse de sözleri halen tazeliğini korumuştur. Hiçbir müctehidin sözleri delil olmadığı gibi, hadîslerle amel etmek için de ölçü olmaz. Çünkü Allah ancak Resulünü insanlara örnek ve hüccet kılmıştır. Başka kimseyi değil. Ayrıca Resulullah, ümmetine hadîslerini insanlara ulaştırmayı emretmiştir. Kendisine Resulullah'ın hadîsi ulaşan Müslümanın uyduğu müctehid imâm o hadîsle amel etmeden kendisi amel etmeyecek olursa, o zaman peygamberin hadîslerini tebliğ etme emrinin faydası olmaz, herkes uyduğu müctehidin sözleri ile yetinirdi!.. Ümmetin üzerinde ittifak ettiği mensuh hadîslerin sayısı beş-on hadîsi geçmez ve mensuh bir hadîsle amel etme ihtimali, tasavvur edilemeyecek kadar zayıftır. Oysa bir mesele hakkında bin bir görüş belirten, söylediği bir sözünden hemen vazgeçen, sözleri birbirine uymayan müctehide uymadaki hataya düşme ihtimali oldukça güçlüdür. Hadîsleri yanlış anlama korkusu, neyi doğru neyi yanlış bilinmeyen müctehidlerin sözlerini anlamak için de geçerlidir.

Kişinin uyduğu müctehid imâmın yazdığı fetvâlara güvenip ona uyması caiz ise, Resulullah'ın güvenilir hadîs âlimlerinin toplayıp yazdıkları hadîslerine güvenip onlara uymanın caiz olması daha evlâ

değil midir? Nasıl ki uyduğu müctehid imâmın bazı sözlerini anlamayınca anlayana soruyorsa, Peygamberin hadîslerini de anlamayınca anlayana sormalıdır.

Bazı âlimler mukallidlerin “Hadîse göre değil, fıkha göre amel edilmelidir” sözleri için bunun hadîse hakaret olduğunu ve hakaretinde küfür olduğunu ve re’yin fıkıhla hiçbir alâkasının olmadığını, fıkhnın ancak hadîs olduğunu söylemişlerdir.

Allâme Molla Aliyyü'l-Karî el-Bahru'r-Raik kitabından naklederek şöyle demiştir: “Çağımızda olduğu gibi mezhepler yazılmış olsa bile kişi istediği müctehide uyabilir ve istediği zaman başka müctehidin mezhebine geçebilir.”

Allâme Sindî, Molla Aliyyü'l-Karî'nin bu sözleri için şöyle demiştir: “Kitab, sünnet ve seçkin âlimlere göre doğru olanı budur. Bunun aksini söyleyenlerin sözlerine asla itibar edilmez. Kitab, sünnet ve selef âlimlerin sözlerine muhalif her görüş reddedilmelidir. Bu vasıftaki görüşleri kabul eden ya cahil veya koyu bir taassub sahibidir. Allah bizi sevdiği ve razı olduğu yolu takip etmeye muvaffak kılsın.”¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Şeyh Senûsi, Nassın Uygulanışı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995: (s.121-143) özetle.

11- Taklid ile İttiba Arasında Fark Gözetmek

Taklit taraftarlarının saptırdıkları ve dosdoğru yoldan alıkoydukları konulardan birisi de hadisin ravisinden rivayeti kabul etmenin tıpkı bir görüşü taklid etmek gibi olduğunu söylemeleridir.

Bu söz doğru değil, çirkin bir yanıştır. Zira ravi, sadece şeriat sahibinden rivayet ettiği delili haber vermektedir. Kendi görüşünü haber vermemektedir.¹⁵⁶

Nitekim Allah, rasulü ve ilim ehli ittiba ile taklidi birbirinden ayırmışlardır. Zaten ikisinin hakikati de birbirinden farklıdır. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e ittiba onu taklit değildir. Bilakis onun sözü bizzat şer'î bir delildir ve dinî hükmün ispatı konusunda insanlara karşı bir hüccettir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hükmü ise Allah Azze ve Celle'nin hükmü olup, bunu Allah Teala'dan nakleder. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, Allah Azze ve Celle'nin kendisine gösterdiklerinin tebliğcisidir.

Bu yüzden imamlar imamı Ahmed b. Hanbel rahimehullah şöyle demiştir: "İttiba; kişinin Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den gelene tabi olmasıdır"

İbn Abdilberr rahimehullah el-İlm¹⁵⁷ adlı kitabında açık ve kesin delillerle ittiba ile taklidin farkını, rivayeti kabul etmenin taklid olmadığını açıklamıştır. Zira rivayeti kabul etmek hüccetin kendisini kabul etmektir. Taklid ise re'yi/şahsi görüşü kabul etmektir.

---

¹⁵⁶ İmam Muhammed b. İsmail Emir es-San'anî, müellifin taklitçilerin sözlerinden naklederek işaret ettiği bu saptırmaya dair "İrşadu'n-Nukkad İla Teysiri'l-İçtiḥad" adıyla kıymetli bir risale yazmıştır. Faziletli kardeşimiz Salahuddin Makbul – Allah onu muvaffak kılsın – tahkikiyle basılmıştır.

¹⁵⁷ Camiü Beyanî'l-İlm (2/133-146)

İbn Huveyzimendâd¹⁵⁸ el-Malikî rahimehullah şöyle der: “Dinde taklid; sözü hüccet olmayan birinin görüşüne başvurmaktır. İttiba ise hakkında hüccet sabit olan bir şeye başvurmaktır. Dinde ittibaya uyulur, taklid ise yasaklanmıştır.”

İkisi arasındaki fark çok açıktır. Rivayet ile re'y/şahsi görüş arasındaki fark da güneşten daha belirgindir.

İkisi arasında fark görmeyen kimse ilmî konularla hiç uğraşmasın. Zira onun anlayışı kıttır, hitaba layık değildir.

Hafız İbn Abdilberr Camiu'l-İlm'de (2/36-37) şöyle demiştir: “Âlimlere göre ilmin sınırı, kesin bilgi (yakın) sağlamak ve iyice açıklamaktır. Bir şey hakkında yakın sahibi olan ve onu iyice açıklayan onu bilmiş demektir. Buna göre bir şey hakkında yakın sahibi olmayan onu taklid ile söyler, onu bilmiş değildir. Âlimlerden bir topluluğa göre taklid, ittiba'dan (delile tabi olmaktan) başkadır. Zira ittiba; sözünün doğruluğunu sana açıklayan kimsenin sözüne uymandır. Taklid ise, bir kimsenin sözünün doğruluk açısını ve anlamını bilmeden onun sözünü söylemendir.”

Şeyh Elbani rahimehullah İbn Abdilberr rahimehullah'tan bunu naklettikten sonra şöyle demiştir: “Bu imamın bu sözlerini iyi düşün. Âlimlerin taklid ile ittiba arasında fark gördüklerini nakletmiştir! Bu açıklamaya azı dişlerinle tutun. Zira bu bugün bilinmeyen bir ilimdir. Bırak başkalarını, din ilimlerinde doktora etiketi taşıyanların dahi birçoğunda bu ilim mevcut değildir. Hatta bazıları bu konuda en kötü şekilde tartışır, en çirkin şekilde kibirlenirler. Detaylı bilgi istersen” arkadaşımız değerli üstad Muhammed İyd el-Abbasi'nin Bidatu't-Taassubi'l-Mezhebi (s.33-39) bak.

---

¹⁵⁸ İsmi Muhammed b. Ahmed b. Abdillâh'tır. Hicrî 390 yılında vefat etmiştir. Hal tercümesi için bkz.: el-Vafi bi'Vefayat (2/52) Dibacu'l-Muzehheb (s.268)

Yukarıda geçen İbn Abdilberr rahimehullah'ın açıklamaları sebebiyle Suyuti rahimehullah şöyle der: "Taklitçi âlim olarak adlandırılmaz." Bunu es-Sindî Haşiyetu İbn Mace'de (1/78) nakletmiş ve ikrar etmiştir.

Kendilerini taklitçi kabul edenler de bu şekilde hareket etmişler, hatta bazıları bu gerçeği, "Taklitçi cahildir" diyerek daha da açık hale getirmişlerdir. El-Hidaye sahibi, haşiyede bulunanın sözüne not olarak şöyle der: "İctihad ehlinden olmayan birinin kadılık görevini üstlenmesi uygun olmaz."

Fethu'l-Kadir'den naklederek (5/456) şöyle der: "Doğru olanı icthadın öncelikli tercih şartı olmasıdır. Cahilin taklid etmesine gelince, Şafii'ye göre sahih olmasa da bize göre sahihtir."

Derim ki: Taklitçi kadıyı cahil olarak isimlendirmesini düşünün! Kendi itiraflarıyla onların kıymeti ve ilimde mertebeleri bu olduğuna göre, o taklitçilerden muasırlarından birinin benim yanımdaki durumuna şaşırıyor musun? Onlar kendi elleriyle koydukları sınır ve kayıtların, kendileri için razı oldukları mezhebin dışına nasıl çıkarlar? Nasıl kendilerinin ilim ehlinden olduklarını ortaya koyarak bu sınırlardan ayrılmaya kalkışabilirler? Bunu ancak avam halkın üzerinde bulundukları bidat ve sapıklıkları pekiştirmek için yapmaktadırlar. Çünkü onlar o zaman mutlak icthadda bulunan müçtehitler oluverirler! Müçtehit imamlardan hiçbirinin söylemediği fikirler, görüşler ve yorumlar dile getirirler. Bunu hakkı bilmek için değil, avam halka uygun düşmek için yaparlar! Dinin ayrıntı meselelerinden birinden sünnete sarılmak ve onunla amel etmeye gelince öncekilerin görüşleri üzerinde donar kalırlar. Sünnete uymak için onlara muhalefet etmeyi kendilerine caiz görmezler! Apaçık bir sünnet konusunda bile durum böyledir. Peki neden? Çünkü onlar taklitçilerdir! O halde sizden öncekilerin bilmediği şu bidatleri terk etme konusunda neden taklitçi olarak kalmıyorsunuz?! Onlara geniş gelen size de geniş gelsin! Onların güzel görmedikleri

şeyi siz de güzel görmeyin o halde?! Çünkü bunlar sizin kendi içtihatlarınızdır! Hâlbuki içtihadın kapısını kendi üzerinize kilitlememiş miydiniz? Hatta bu, dinde alemlerin rabbinin izin vermediği bir teşri (din koyma)dır. Allah Teâla şöyle buyurmuştur: **“Yoksa onların, Allah'ın izin vermediği şeyi kendileri için dinden bir şeriat koyan ortakları mı var?”** (Şura 21) Bu yüzden İmam Şafii rahimehullah meşhur sözünde buna işaret ederek şöyle demiştir: “Kim istihsan yaparsa (dinde bulunmayan bir şeyi güzel görürse) din koymuş olur”

Keşke taklide tutunarak bu sözü delil getiren – ki bu söz muhaliflerine karşı bir delil değildir - bu taklitçiler, taklitlerine devam etselerdi! Zira onlar şayet bunu yapsaydılar kendileri için bu mazeret ya da kısmen mazeret olurdu. Çünkü onların gücü buna yeter. Ama sünnette sabit bir gerçeği taklit iddiasıyla reddetmeye ve bidati destekleme hususunda taklitten çıkarak mutlak içtihatla bulunmaya gelince bu, taklit ettikleri imamlardan hiçbirisi tarafından söylenmeyen bir şeydir. Müslümanlardan birinin de bu görüşte olacağına inanmıyorum.

Ey Müslümanlar! Size gereken sünnete sarılmaktır. Böylece hidayet bulur ve kurtulursunuz!¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ Şeyh Elbani rahimehullah bu açıklamaları ed-Daife’de (no:533) yapmıştır.

12- Naslara Teslim Olma Şartı

Sahabeler – Allah onlardan razı olsun – dinin naslarına saygı ve teslimiyetin en güzel örneklerini ortaya koymuşlardır. Bu konuda sayılamayacak kadar çok olan numunelerden bazıları şu şekildedir:

Sarhoşluk veren içkilerin haramlığı hükmü nazil olup da Nebi sallallahu aleyhi ve sellem sahabelere bu konudaki ayetleri okudu. **“Artık vazgeçtiniz değil mi?”** (Maide 91) ayetine gelince Ömer radiyallahu anh: “Vazgeçtik, vazgeçtik” dedi.¹⁶⁰

Hicab ayeti olan: **“Başörtülerini yakalarının üzerine koysunlar...”** (Nur 31) ayeti indiği zaman Ensar ve muhacirlerin kadınları elbiselerinin¹⁶¹ bir kısmından keserek başlarını ve yüzlerini örttüler.¹⁶²

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem namazda ayakkabısını çıkarınca sahabeler de Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’e tabi olarak hemen ayakkabılarını çıkardılar.¹⁶³

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem birinin elinde altın bir yüzük görünce onu aldı ve attı. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem gidince o adama: “Yüzüğünü al ve ondan faydalan” dediler. O da şöyle dedi: “Hayır vallahi, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in attığı bir şeyi asla almam”¹⁶⁴

---

¹⁶⁰ Ahmed (1/53) Ebu Davud (3670) Tirmizi (3049) İbn Hacer Fethu'l-Bari'de: “Ali b. El-Medinî ve Tirmizi sahih dediler” demiştir. (8/279)

¹⁶¹ Mirt kelimesi yünden abadır. Bkz. Lisanu'l-Arab (7/399)

¹⁶² Buhari (372) Bkz.: Fethu'l-Bari (8/490)

¹⁶³ Ahmed (3/20) el-Elbani el-İrva'da (1/314) sahih demiştir.

¹⁶⁴ Muslim (2090) Nevevî dedi ki: “Bu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in emrine uymada ve yasağından uzaklaşmada zayıf tevellere dayalı ruhsatlara aldırmandan mübalağa göstermektir.” Şerhu Sahihi Muslim (14/65)

Ebu Bekr radiyallahu anh, ifk hadisesinde kızı Aişe radiyallahu anha hakkındaki sözlerinden dolayı Mistah b. Usase'ye yaptığı infakı artık yapmayacağına yemin etmişti. Allah Teâla'nın: **“İçinizden fazilet ve servet sahipleri, yakınlarına, düşkünlere, Allah yolunda hicret edenlere vermemek hususunda yemin etmesinler; fakat affetsinler, geçsinler.”** (Nur 22) ayeti nazil olunca Ebu Bekr radiyallahu anh şöyle dedi: “Vallahi ona yardımı artık asla geri çekmeyeceğim.”¹⁶⁵

Ma'kıl b. Yesar radiyallahu anh sahabeden birinin kız kardeşiyle evlenmiş ve boşamıştı. Sonra pişman olup ona tekrar talip oldu. Ona tekrar dönmeyeceğine yemin etmişti. Bunun üzerine Allah Teala şu ayeti indirdi: **“Kadınları boşadığınız, onlar da iddetlerinin sonuna vardıkları zaman, aralarında meşru bir surette anlaştıkları takdirde, eşleriyle evlenmelerine engel olmayın”** (Bakara 232) Ma'kıl radiyallahu anh bu ayeti işitince: “Rabbimi dinledim ve itaat ediyorum” dedi. Sonra onu çağırdı ve: “Seninle evleniyor ve sana ikram ediyorum” dedi.¹⁶⁶

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, Mugire radiyallahu anh'e evlenmek istediği kadına bakmasını emredince kızın ailesi bu konuda tereddüt ettiler ve bundan hoşlanmadılar. Perde arkasında olan kız bunu işitti ve şöyle dedi: “Eğer Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sana bakmanı emretmişse bak. Aksi halde Allah adına söylüyorum, bana bakma.”¹⁶⁷

Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Ensar'dan bir aile halkından kızlarını Culeybib radiyallahu anh ile evlendirmelerini istemişti. Ailesi bu konuda tereddüt ettiler. Kızları dedi ki: “Allah rasulünün emrini mi geri

---

¹⁶⁵ Buhari (4750)

¹⁶⁶ Tirmizi (2328) bkz.: Fethu'l-Bari (9/187)

¹⁶⁷ İbn Mace (1866) el-Elbanî Gayetu'l-Meram'da (1/142) sahih demiştir.

çevirmek istiyorsunuz? Eğer o söylemişse sizin beni onunla nikâhlamanıza razıyım.”¹⁶⁸

Abdullah b. Ravaha radiyallahu anh mescide gidiyordu. Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem’in hutbede iken: **“Oturun”** dediğini işitince hemen bulunduğu yere, mescidin dışında oturdu, hutbe bitinceye kadar da kalkmadı. Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem bundan haberdar olunca: **“Allah, kendisine ve rasulüne itaat etmedeki hırsını artırsın”** buyurdu.¹⁶⁹

Cabir radiyallahu anh’den: Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem Cuma günü minber üzerine çıktığında **“Oturun”** buyurdu. Bunu işiten İbn Mes’ud radiyallahu anh, mescidin kapısına oturuverdi. Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem onu görünce: **“Gel ey Abdullah b. Mes’ud”** buyurdu.¹⁷⁰

Sa’d b. Ubade radiyallahu anh, Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem’in: **“Ensarın evlerinin en hayırlısı Neccar oğullarıdır. Sonra Abdulşhel oğulları, sonra Haris b. El-Hazrac oğulları, sonra Saide oğullarıdır. Ensarın bütün evlerinde hayır vardır”** buyurduğunu duyunca gönlünde bir şey hissetti ve: “Bizi geri bıraktı. Biz dördünden sonuncusuyuz. Eşeğime semer vurun da Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem’e gideyim” dedi. Kardeşinin oğlu Sehl ile konuştu ve o şöyle dedi: “Rasulallah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözünü reddetmek için mi gideceksin? Allah rasulü daha iyi bilir. Dördün dördüncüsü olmak sana yetmiyor mu?” Bunun üzerine geri döndü ve: “Allah ve rasulü daha iyi bilir” dedi. Eşeğinin de çözülmesini emretti.”¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Ahmed (3/136) İbn Hibban (9/365) isnadı sahihtir.

¹⁶⁹ Beyhaki Delailu’n-Nubuvve’de sahih isnadla rivayet etmiştir. Bkz: İbn Hacer, el-İsabe (4/84) lakin rivayet mürseldir.

¹⁷⁰ Beyhaki (3/206) Hakim (1/420) Hakim sahih demiş, Zehebi de onaylamıştır.

¹⁷¹ Muslim (2511)

Sa'îd b. el-Museyyeb şöyle demektedir: “Ömer radiyallahu anh'ın insanlar arasında ayağa kalktı ve şöyle dedi:

“Ey insanlar! Dikkat edin! Muhakkak ki re'y ashabı Sünnet'in düşmanlarıdır. Hadisleri ezberlemekten aciz kalırlar. Onlardan birine insanlar sorduğu zaman bilmiyorum demekten utanırlar ve şahsi görüşleriyle Sünnet'e karşı inat ederler. Böylece hem saparlar hem de birçoklarını saptırırlar. Ömer'in nefsi elinde olana yemin olsun ki Allah, dinini şahsi görüşlere ihtiyaçsız bırakmadıkça Nebîsinin ruhunu almamış ve vahyi kaldırmamıştır. Şayet din re'y ile alınacak olsaydı mestlerin üstünü değil, altını mesh etmek daha layık olurdu. Bu kimselerden sakının ve sakındırın!”¹⁷²

Sahih rivayette Ali radiyallahu anh şöyle demiştir: “Şayet din akıl ile olsaydı mestlerin üzerini değil altını mesh ederdim. Lakin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mestlerinin üzerini mesh ettiğini gördüm.”¹⁷³

Rafî b. Hadîc radiyallahu anh şöyle demiştir: “Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında tarlaları ekime verir, onu üçte birle, dörtte birle ve belirli bir miktar zahire ile kiraya verirdik Bir gün bize amcalarımdan birisi gelerek: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bizi faydalı olan bir işten”¹⁷⁴ yasakladı. Ama Allah ve Resulüne itaat bizim için daha faydalıdır.”¹⁷⁵

---

¹⁷² Herevî, Zemmu'l-Kelâm, (267); İbn Kayyım, İ'lâmu'l-Muvakkî'in, (1/55); Telhîsu'l-Habîr, (3/208).

¹⁷³ Sahih mevkuf. Ebu Davud 162) El-Elbanî el-İrva'da (1/140) sahih demiştir

¹⁷⁴ Nebi sallallahu aleyhi ve sellem onları tarladan belirli bir sınırın kârı karşılığında kiraya verilmesinden yasaklamıştı. Mesela “Tarlanın doğu tarafından çıkan ürün senindir, batı tarafı benim” der. Bu caiz değildir. Zira tarlanın bir kısmı selamette olup diğer kısmı helak olabilir. Bunun aksi de böyledir.

¹⁷⁵ Muslim (1548)

Sahabelerden birisi Ömer radiyallahu anhe karşı kötü söz söyleyince bundan dolayı Ömer radiyallahu anh ona vurmaya düşündü. Sahabelerden birisi ona Allah Teâla'nın şu ayetini hatırlattı: **“Affı tut; iyiliği emret; câhillerden uzak dur.”** (A'raf 199) İbn Abbas radiyallahu anhuma şöyle demiştir: “Allah'a yemin olsun, o ayeti okuyunca Ömer radiyallahu anh ayete aykırı düşecek bir şey yapmadı. Zira o, Allah'ın kitabının dışına çıkmayan biriydi.”¹⁷⁶

Bir cariyeye Ali b. El-Huseyn rahimehullah'a namaza hazırlık için su döküyordu. İbriği elinden düşürdü ve o ibrik Ali b. El-Huseyn'in yüzüne gelip yaraladı. Başını ona doğru kaldırdığında cariyeye: “Muhakkak ki Allah Azze ve Celle: **“Öfkelerini yutanlar..”** buyurmuştur” dedi. O da: “Öfkemi yuttum” dedi. Cariye: “Yine şöyle buyurmuştur: **“ve insanları affedenler”** dedi. Ali b. El-Huseyn: “Seni affettim” dedi. Sonra cariyeye: **“Allah ihsan edenleri sever”** buyrulmuştur” dedi. Bunun üzerine Ali b. El-Huseyn: “Gît, artık hürsün” dedi.¹⁷⁷

Bu ümmetin selefi sahabenin üzerinde bulundukları bu menheciden ayrılmamıştır. Onların durumu, dinin naslarına teslimiyet ve onları tam bir razı oluşla kabul etmek üzerine kurulu idi. “Sahabe ve onlara güzellikle tabi olanlar arasında ittifak edilen esaslardan biri; onlardan hiçbirisinin Kur'ana itiraz, şahsi görüş, zevk, akıl, kıyas veya vecd ile karşılık vermemesi idi.”¹⁷⁸ Bilakis onlar dinin nassını tereddüt veya şüphe söz konusu olmaksızın uygulamaya koşarlardı.

Ebu'l-Misbah el-Mukrâî'den: “Bizler Rum diyarında başlarında Malik b. Abdillâh el-Has'amî'nin bulunduğu bir grupla yürüyorduk. Malik, Cabir b. Abdillâh radiyallahu anhuma'ya uğradı. O katırını yularından tutmuş götürüyordu. Malik ona: “Ey Ebu Abdillâh! Bin, Allah sana üzerine binmen için binek vermiştir” dedi. Cabir radiyallahu anh:

---

¹⁷⁶ Buhari (4642)

¹⁷⁷ İbn Asakir, Tarihu Dimeşk (41/387)

¹⁷⁸ Mecmuu'l-Fetava (13/28)

“Bineğimi uygundur ve kavmime ihtiyacım yoktur. Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu işittim: **“Allah yolunda ayakları tozlanan kimseyi Allah cehenneme haram kılar”** dedi. Bunun üzerine Malik, öne doğru ilerleyerek yüksek sesle seslendi: “Ey Ebu Abdillâh! Bineğine bin. Allah sana binek vermiştir.” Cabir radiyallahu anhu onun maksudını anladı ve şöyle seslendi: “Bineğim uygundur ve kavmime ihtiyacım yoktur. Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu işittim: **“Allah yolunda ayakları tozlanan kimseyi Allah cehenneme haram kılar.”** Bunun üzerine insanlar bineklerinden inmeye başladılar. Bu ordudan başka askerleri bu kadar çok yürüyen bir ordu olmamıştır.”¹⁷⁹

Onlardan biri dinin bir nassına muhalefet ettiğinde, o nas kendisine ulaşır ulaşmaz muhalefetinden vazgeçerdi. Abdulvahid b. Ziyad şöyle demiştir: “Ebu Hanife’nin ashabından Zufer b. Huzeyl rahimehullah ile karşılaştım ve ona: “İnsanlar arasında alay konusu oldunuz” dedim. “O neden?” dedi. Dedim ki: “Şüpheler sebebiyle had cezalarını kaldırırsınız” diyorsunuz, sonra had cezalarının en büyüğüne geldiğinizde “Şüpheleri uygulayın” dersiniz.” Zufer: “O nedir?” dedi. Dedim ki: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: **“Bir Müslüman, bir kâfir sebebiyle öldürülemez”**¹⁸⁰ buyurmuştur. Siz ise “Zımmî sebebiyle öldürülür” diyorsunuz.” Bunun üzerine şöyle dedi: “Şahit ol ki şu an ben o görüşten döndüm.” Zehebi rahimehullah der ki: “İşte alim nassa böyle uyum gösterir”¹⁸¹

Hatta seleften ilmi az olanların dahi dinin nassına tasdik ve imanları büyük olurdu.

Ebu İshak el-Habbal rahimehullah şöyle demiştir: “Biz bir gün bir şeyhte okuyorduk. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in:

---

¹⁷⁹ İbn Hibban (4604) El-Elbanî, Sahihu't-Tergib'de (2/43) sahih demistir.

¹⁸⁰ Buhari (3047)

¹⁸¹ Siyeru A'lamî'n-Nubela (8/40)

“**Kattat (laf taşıyan) cennete giremez**” hadisini de okuduk. Cemaat içinde kat (hayvan yemi) satan bir kimse vardı. Kalkıp ağladı ve “Kat (hayvan yemi) satmaktan dolayı Allah’a tevbe ediyorum” dedi. Ona: “Hadiste kastedilen kat satmak değildir. Lakin bir topluluğun sözünü diğer bir topluluğa taşıyan nemmam kastedilmektedir” dediler. Bunun üzerine adam ağlamayı bıraktı ve sakinleşti.¹⁸²

İbnu’l-Kayyim rahimehullah şöyle demiştir: “Selef, naslara kişilerin görüşleriyle karşı çıkanlara şiddet gösterirler ve bunu asla kabul etmezlerdi.”¹⁸³

Ebu Katade’dan: İçimizden bir grupla beraber İmran b. Husayn radiyallahu anh’ın yanında idik. Aramızda Beşir b. Ka’b da vardı. İmran radiyallahu anh o gün bize Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: “**Hayâ tamamen hayırdır**” hadisini rivayet etti. Beşir b. Ka’b dedi ki: “Biz hikmetli kitaplardan birinde hayânın bazısının huzur, bazısının Allah için vakar ve bazısının zayıflık olduğunu görüyoruz”¹⁸⁴ İmran radiyallahu anh hadise tekrar dönünce Beşir de aynı sözü tekrar etti. Bunun üzerine İmran radiyallahu anh öfkelenildi. Biz de: “Ey Ebu Nuceyd! O bizdendir, o sakıncalı biri değildir” demeye devam ettik.¹⁸⁵

Ebu’l-Meharik’dan: Ubade b. Es-Samit radiyallahu anh Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in bir dinar karşılığında iki dirhem değişmeyi yasakladığını anlattı. Birisi de: “Elden ele vermek şeklinde olursa

¹⁸² Siyeru A’lami’n-Nubela (18/499)

¹⁸³ Muhtasaru’s-Savaiki’l-Mursele (3/1062)

¹⁸⁴ Karşılık olarak ona aykırı bir sözle itiraz etmişti.

¹⁸⁵ Muslim (37) “O sakıncalı biri değildir” sözünün anlamı onun münafıklıkla, zındıklıkla, bidatle veya istikamet ehline aykırı diğer unsurlarla suçlanan biri değildir demektir.

bunda sakınca görmem” dedi. Bunun üzerine Ubade radiyallahu anı: “Ben Nebi sallallahu aleyhi ve sellem dedi diyorum, sen ise ben bunda sakınca görmüyorum diyorsun! Vallahi bir daha seninle aynı çatı altında kalamam” dedi.¹⁸⁶

İbnu'l-Mubarek rahimehullah: “**Zina eden kimse zina ettiği sırada mümin değildir...**”¹⁸⁷ hadisini zikrettiği zaman birisi inkar amacıyla: “Bu nedir?” dedi. İbnu'l-Mubarek rahimehullah öfkeleni ve şöyle dedi: “Şunlar bizi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisini rivayet etmekten engelliyorlar. Manasını bilmediğimiz her hadisi terk mi edeceğiz? Hayır, bilakis işittiğimiz gibi rivayet ederiz, bilmeyişimizi kendimize bırakırız.”¹⁸⁸

Ebu Muaviye Muhammed b. Hazım şöyle demiştir: “el-A'meş'in Ebu Salih'ten rivayet ettiği hadisleri müminlerin emiri Harun er-Reşid'e okuyordum. Her “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu” deyişimde Harun: “Efendim ve mevlama Allah salat ve selam etsin” diyordu. “**Âdem ile Musa karşılaştı...**”¹⁸⁹ hadisini söyleyince Harun er-Reşid'in amcası: “Ey Ebu Muaviye! Nerede karşılaştılar?” dedi. Er-Reşid bundan dolayı çok öfkeleni ve: “Hadise mi itiraz ediyorsun? Bana sergiyi ve kılıcı getirin, hazırlayın” dedi. İnsanlar kalkıp aracılık ettiler. Er-Reşid: “Bu zındıktır” dedi, hapsedilmesini emretti ve bu düşünceyi kendisine kimin attığını haber verinceye kadar çıkarmayacağına yemin etti. Amcası da bunu kendisine kimsenin söylemediğine dair ağır yeminler etti ve şöyle dedi: “Bu söz benden birden çıkıverdi. Allah'tan bağışlanma dilerim ve O'na tevbe ederim.” Bunun üzerine onu serbest bıraktı.¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ Darimi (443)

¹⁸⁷ Buhari (2475)

¹⁸⁸ Ta'zimu Kadri's-Salat (1/504)

¹⁸⁹ Buhari (4736)

¹⁹⁰ Siyeru A'lami'n-Nubela (9/288)

Ebu İsmail es-Sabunî rahimehullah bu kıssayla ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: “Bu şekilde kişinin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in haberlerine saygı göstermesi, onu kabul, teslimiyet ve tasdik ile karşılması gerekir. Harun er-Reşid rahimehullah’ın, işittiği sahih habere itiraz eden, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den gelen bütün haberleri gerektiği gibi kabul ile karşılamayan kimseye karşı çıkması ve ondan uzaklaşması gibi bir yol tutmayanlara şiddetle karşı çıkmalıdır.”¹⁹¹

Said b. El-Museyyeb rahimehullah sabah ezanından sonra namaz kılan ve namazı artıran birini gördü. Ona taş attı ve: “Sizden biriniz bilmiyorsa sorsun. Şüphesiz sabaha ezanından sonra iki rekatten başka namaz yoktur” dedi ve ayrılmak için döndü. Adam: “Ey Ebu Muhammed! Namazı artırdığım için Allah’ın bana azap etmesinden mi korkuyorsun?” dedi. İbnu’l-Museyyeb dedi ki: “Hayır. Allah’ın sana sünneti terk etmenden dolayı azap etmesinden korkuyorum.”¹⁹²

Bunun bir benzeri de Malik b. Enes rahimehullah’tan gelmiştir. Bir adam ona gelerek: “Nereden ihrama gireyim?” dedi. İmam Malik: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ihrama girdiği yerden gir” dedi. Adam: “Bundan fazlasını yapmak istesem ne olur?” dedi. Malik: “Bunu yapma. Zira ben senin hakkında fitneden korkarım” dedi. Adam: “Bundaki fitne nedir? Ben fazladan mesafede ihramlı olacağım?” dedi. İmam Malik rahimehullah şöyle dedi:

“Muhakkak ki Allah Teâla şöyle buyurmuştur: **“Onun emrine muhalefet edenler, başlarına bir fitnenin gelmesinden yahut acı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.”** (Nur 63) Senin kendi tercihini Allah

---

¹⁹¹ Akidetu's-Selefi ve Ashabî'l-Hadis (117)

¹⁹² El-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/214)

ve rasulünün tercihinden üstün görmenden daha büyük hangi fitne olabilir?”¹⁹³

Kişinin, dinle ilgili konularda görüşünü öne geçirmemesi de dinin naslarına teslimiyettendir. Nitekim Allah Teâla şöyle buyurmuştur: **“Ey îman edenler! Allah'ın ve Rasûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla işitendir; hakkıyla bilendir.”** (Hucurat 1) Emir, yasak, izin ve tasarruf konularında o emredinceye, yasaklayıncaya veya izin verinceye kadar önüne geçilmez.

Bu durum kıyamet gününe kadar nesh edilmeden kalıcıdır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra sünnetinin önüne geçmek, tıpkı hayatında önüne geçmek gibidir. Bütün selim akıl sahiplerine göre arada bir fark yoktur.

Ebu Ubeyde rahimehullah şöyle demiştir: “Araplar şöyle derler: İmamın ve babanın önüne geçme! Bununla emir ve yasağı ondan önce söylemekte acele etmemeyi kastederler.”

Başkaları da şöyle demiştir: “O emretmedikçe siz emretmeyin, o yasaklamadıkça siz yasaklamayın.”

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sesinden fazla sesi yükseltmek amellerin iptaline sebep oluyorsa, görüşlerini ve fikirlerinin neticelerini Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinden ve onun getirdiklerinden yukarı çıkaranlara ne dersin?¹⁹⁴

Selefin hali işte böyle idi: “Sünnet onların gönüllerinde fikhî bir görüşü, tartışmalı bir araştırmayı, sufilerin hayallerini, kelamcıların çelişkilerini, felsefecilerin kıyasını ve siyasi hükümleri onun önüne

---

¹⁹³ El-Bais Fi İnkari'l-Bid'a (22)

¹⁹⁴ Medaricu's-Salikin (2/389)

geçirenlerden yüce idi. Bunlardan birini sünnetin önüne geçiren kimse için isabet kapısı kapalıdır ve o kimse doğru yoldan alıkonmuştur.”¹⁹⁵

Buhari rahimehullah şöyle demiştir: “el-Humeydî’nin şöyle dediğini işittim: “eş-Şafiî’nin yanında idik. Bir adam ona geldi ve bir mesele sordu. O da: “Bu konuda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle ve şöyle hükmü verdi” dedi. Adam Şafiî’ye: “Peki sen ne dersin?” dedi. Bunun üzerine İmam Şafiî şöyle dedi: “Subhanallah! Beni kilisede mi gördün? Beni sinagogda mı gördün? Yoksa belimde zünnar mı gördün? Ben sana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem hükmetti diyorum, sen de “Sen ne dersin?” diyorsun!”¹⁹⁶

Er-Rebî b. Suleyman rahimehullah’tan: Bir adam eş-Şafiî’ye bir mesele sordu. O da: “Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’den şu şekilde rivayet edilmiştir” diye hadis nakletti. Soran adam: “Ey Ebu Abdillah! Sen bu konuda ne diyorsun?” dedi. Eş-Şafiî’nin korkup titrediğini gördüm. Sonra şöyle dedi: “Ey oradaki! Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’den bir hadis rivayet ettiğimde aynı sözü söylemezsem hangi yer beni taşır, hangi gök beni gölgelendirir? Evet, baş göz üstüne, evet baş göz üstüne.”¹⁹⁷

Selefin vahye teslimiyeti tam idi. **“İlimde yüksek dereceye erişmiş olanlar ise, "biz ona inandık; hepsi de Rabbimiz katındandır" derler.”** (Al-i İmran 7) Onlar, Allah Teala’dan ve sahih olarak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den gelenlere teslim olurlardı. Kitap ehlinin ve heva ehlinden onlara benzer kimselerin yaptıkları gibi bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr etmezlerdi.

Es-Sem’ani şöyle demiştir: “Ehl-i sünneti Allah selamete erdirmiştir. Onlar; Kitab ve sünnetin dile getirdiklerine sarılırlar, dinden

---

¹⁹⁵ Hadî'l-Ervah (8)

¹⁹⁶ Tarihu Dimeşk (51/287) Ehadisü Fi Zemmi'l-Kelam ve Ehlih (2/13)

¹⁹⁷ El-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/218) Hilyetu'l-Evliya (9/601)

işittikleri, vahiyde gelen açık hüccetlerle ve sahih delillerle hüccet getirirler. Ne Allah'ın sıfatları konusunda ne de diğeri din meselelerinde ona görüşlerini karıştırmazlar. Seleflerinden ve imamlarından buldukları yol budur.”¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ Savnu'l-Mantık (s.175)

13- Kitap ve Sünnet Naslarından Başkasına Muhakeme ve Teslim Olmamak

“Biz, içinde doğruya rehberlik ve nur olduğu halde Tevrat'ı indirdik. Kendilerini (Allah'a) vermiş peygamberler onunla yahudilere hükmederlerdi. Allah'ın Kitab'ını korumaları kendilerinden istendiği için Rablerine teslim olmuş zâhidler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi). Hepsi ona (hak olduğuna) şahitlerdi. Şu halde (Ey yahudiler ve hakimler!) İnsanlardan korkmayın, benden korkun. Âyetlerimi az bir bedel karşılığında satmayın. Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.” (Maide 44)

“Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerdir.” (Maide 45)

“Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar fâsıklardır.” (Maide 47)

“Sana da, daha önceki kitabı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak Kitab'ı (Kur'an'ı) gönderdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet; sana gelen gerçeği bırakıp da onların arzularına uyma.” (Maide 48)

“Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet ve onların arzularına uyma. Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni saptırmamalarına dikkat et. Eğer (hükümden) yüz çevirirlerse bil ki (bununla) Allah ancak, günahlarının bir kısmını onların başına bela etmek ister. İnsanların birçoğu da zaten yoldan çıkmışlardır.” (Maide 49)

“(Ey Muhammed) Sonra sana dinden yeni bir şariat verdik. Ona uy. Bilmeyenlerin heveslerine uyma. Zira onlar, Allah'tan

gelecek bir şeyi senden asla savamazlar. Zâlimler birbirlerinin dostudurlar; Allah ise, sakınanların dostudur.” (Casiye 18, 19)

“Allah, yemek zorunda kaldıklarınız dışında size neleri haram kıldığını tek tek açıklamışken, üzerine adının anıldığı hayvanları yememenizin sebebi nedir? Gerçekten birçokları nefislerinin arzularına uyarak bilmeden (halkı) saptırıyorlar. Şüphesiz senin Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilir” (En’am 119)

“Dilleriniz yalana alıştığı için “bu helaldir”, “şu haramdır” demeyiniz. Sonra Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah’a karşı yalan uyduranlar ise kurtuluşa eremez” (Nahl 116)

“Onlar, hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu İsa Mesih’i, Allah’tan başka Rabler edindiler. Halbuki onlar, ancak bir olan ve kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah’â ibadet etmekle emrolunmuşlardı. Allah, onların koştukları ortaklardan münezzehtir” (Tevbe 31)

Adiy İbnu Hâtim (radiyallahu anh) anlatıyor: "Boynumda altundan yapılmış bir haç olduğu halde Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a geldim. Bana: "Ey Adiy boynundan şu putu çıkar, at!" dedi ve arkadan şu ayeti okuduğunu hissettim:

"Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oğlu Mesih'i rableri olarak kabul ettiler. Oysa tek ilahtan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. Ondan başka ilah yoktur. Allah, koştukları eşlerden münezzehtir." (Tevbe, 31).

Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) devamla: "Aslında onlar, bunlara (ruhbanlarına) tapınmadılar, ancak bunlar (Allah'ın haram ettiği bir şeyi) kendileri için helâl kılınca hemen helâl sayıverdiler, (Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi de) kendilerine haram edince hemen haram

sayıverdiler."¹⁹⁹ Aynısını Taberi ve Beyhaki Huzeyfe radiyallahu anh'den de rivayet etmiştir.

Tefsir alimi es-Suddî, bu ayeti açıklarken şöyle der; "Onlar yüce Allah'ın kitabını arkalarına atarak din adamlarının hükümlerine başvurdular. Bundan dolayı yüce Allah bu ayetin devamında "Oysa onlara sadece tek ilaha kulluk etmeleri emredilmişti" buyuruyor. Yani o tek ilah bir şeyi haram kılınca, o şey haram sayılacak, O'nun helal ilan ettiği şeyler helal bilinecek, koyduğu yasaya uyulacak ve verdiği hüküm yürürlüğe konacaktır."

Tefsir alimi Alusi de bu ayeti şöyle açıklıyor; "Çoğu tefsir bilginlerinin görüşüne göre bu ayetteki ilah edinmekten maksat, Kitap ehlinin din adamlarını evrenin ilahları saydıkları, böyle bir inanç taşıdıkları değildir; buradaki ilah edinmekten maksat, onların din adamlarının kişisel emirlerine ve yasaklarına uymalarıdır."

"Ortak koşanlar, "Allah dileseydi ne biz, nede atalarımız O'ndan başka bir şeye tapmazdık ve O'nsuz hiçbir şeyi haram kılmazdık!" dediler..." (Nahl 35)

"De ki. Gelin Rabbinizin size neyi haram kıldığını okuyayım..." (En'am 151)

"Allah'ın size indirdiğinin bir kısmını haram bir kısmını helal kıldığınızı görüyor musunuz? Size Allah mı izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan mı uyduruyorsunuz?" (Yunus 59)

"De ki Haydi Allah şunu haram kıldı diye şahadet edecek şahitlerinizi getirin...." (En'am 150)

---

¹⁹⁹ Tirmizî (3095) Taberî (10/114) Beyhaki (10/116) el Medhal (1/209) Şuabul İman (7/45) İbni Hazm el İhkam (6/290) Sehmî Tarihu Curcan (s.541) İbni Kesir (2/348) Şatıbi el İtisam (2/370)

“Ne oluyor size? Nasıl hüküm veriyorsunuz? Yoksa sizin bir kitabınız var da oradan mı okuyorsunuz?” (Kalem 36 ve 37)

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygambere ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz. Allah'a ve âhiret gününe inandığınız takdirde, onu, Allah'a ve Peygambere arzedin. Bu, netice itibariyle daha hayırlı ve daha güzeldir.” (Nisa 59)

Münakaşanın küçük veya büyük olması arasında da bir fark yoktur. Zira ayette de geçtiği gibi “bir şey hususunda münakaşa ederseniz” şeklinde geliyor. Burada bu şartta ki “şey” kelimesi nekre olup, genel mana ifade etmektedir. Şer’ i meselelerin hepsini içine alır. Böylece kitap ve sunnete müracaat etmek imanın şartlarından, etmemek ise imansızlık olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde bir müracaat bulunmayınca iman da bulunmaz. Yine Allah azze ve celle şöyle buyurmuştur:

“Allah ve Rasûlü bir şeye hükmettikleri zaman, mü'min erkek ve mümin kadının, kendi işlerinde artık başka bir şeyi seçmeye hakları yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.” (Ahzab 36)

“Ey îman edenler! Allah'ın ve Rasûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun.” (Hucurat 1) İbn Abbas radiyallahu anhum bu ayet hakkında: “Kitap ve sünnete aykırı konuşmayın” demiştir.²⁰⁰

Abdullah bin Mesud radiyallahu anhu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle naklediyor: “Allah Rasulu sallallahu aleyhi ve sellem bir gün bize bir çizgi çizdi. Sonra bu Allah'ın yoludur buyurdu.

---

²⁰⁰ Tefsiru İbn Ebi Hatim (12/234) Taberi (22/272) Ebu Nuaym Ahbaru İsbehan (1991) Hilyetu'l-Evliya (10/398) Ebu's-Şeyh Tabakat (3/185) Herevi Zemmu'l-Kelam (274) Durru'l-Mensur (9/239)

Ardından bunun sağından solundan bazı çizgiler çizdi. Sonra bunlar birtakım yollardır. Onlardan her yolun başında ona çağıran bir şeytan vardır buyurdu. Sonrada şu ayeti okudu:

“Bu, hiç şüphesiz, benim dosdoğru yolumdur; bu itibarla ona uyun; diğer yollara uymayın. Aksi halde sizi O'nun yolundan ayırır. İşte sakınasınız diye Allah size bunları tavsiye etmiştir.” (En'am 153)²⁰¹

İmam Mücahid bin Cebir bu ayette geçen başka yollara tabi olma ifadesini, bidatlere ve şüpheli şeylere, tabi olmak diye tefsir etmiştir.²⁰² Allah azze ve cellenin kitabından ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinden kaynaklanmayan her şey nefsin arzularından doğmuştur.

Allah azze ve celle şöyle buyuruyor: **“Eğer sana cevap vermezlerse, bil ki onlar, kendi bâtil heveslerine uymaktadırlar. Oysa Allah'tan bir hidayet olmaksızın kendi bâtil hevesine uyan kimseden daha sapık kim vardır? Allah, zâlim olan kimselere asla hidayet etmez.”** (Kasas 50)

Allah Azze ve Celle hükmü insanlar arasında iki bölüme ayırmıştır. Ve bunun bir üçüncüsü yoktur. Ya kitap ve sünnete uyarak Allah'a ve rasulüne icabet etmek, ya da hevaya uymak. İşte dinde heva tabiri kullanıldığı zaman kitap ve sünnetin zıttı olan her şeydir. Kitap ve sünnete uymayan, kitap ve sünnetten delili olmayan her şeyin adı heva'dır.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: **“İnsanlar arasında adaletle hükmet; hevana tabi olma; aksi halde Allah'ın yolundan**

---

²⁰¹ Ahmed (1/435) Tayalisi (244) Darimi (202) İbn Hibban (1/181) isnadı hasendir.

²⁰² Darimi (203) isnadı sahihtir.

seni saptırır. Allah'ın yolundan sapanlara ise, hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azâb vardır.” (Sad 26)

Allah Azze ve Celle insanlar arasında hükmetmeyi de iki kısma ayırıyor. Ya kitap ve sunnetin getirdiği hak ile hükmetmek ya da ikisine zıt düşen heva ile hükmetmek.

“(Ey Muhammed) Sonra sana dinden yeni bir şariat verdik. Ona uy. Bilmeyenlerin heveslerine uyma. Zira onlar, Allah'tan gelecek bir şeyi senden asla savamazlar. Zâlimler birbirlerinin dostudurlar; Allah ise, sakınanların dostudur.” (Casiye 18, 19)

“(Ey Müslümanlar!), Rabbinizden size indirilene uyun; O'nun dışındakileri dostlar edinip de onlara uymayın. Zaten ne kadar da az öğüt alıyorsunuz.” (Araf 3)

Müslümanların önce gelenleri yani selef-isalihin de, sonradan gelenleri bu sefefe tabi olanları da Allah azze ve cellenin kitabına ve rasulunun sünnetine dönmenin bütün Müslümanlara vacip olduğunda icma etmişlerdir. Kim bu ikisinden başkasına muracaat ederse o Allah azze ve celle ve rasulu sallallahu aleyhi ve sellem'e âsî, aziz kitaba ve sunneti seniyyeye muhalefet eden bir kimse olmuştur.

14- Müteşabih Olan Naslar Muhkem Olanlara Arz Edilir.

Müteşabih: Birçok manaya ihtimali olan demektir.

Muhkem: tek bir anlama, açıkça delalet eden, nesh edilmemiş, tahsis edilmemiş ve takyid edilmemiş olandır. Allah Teala'nın şu ayeti gibi:

“(Size orucun farz kılındığı o sayılı günler) Ramazan ayıdır ki, insanlara doğru yolu gösteren, hidayeti ve doğruyla eğriyi birbirinden ayırıp açıklayan bir rehber olmak üzere, Kur’ân işte bu ayda indirilmiştir. Bu sebeple, içinizden her kim bu aya ulaşırsa, oruç tutsun. Her kim de hasta yahut seyahatte olursa. (tutamadığı günler) başka günlerde tutsun. Allah, müddeti tamamlamanız, sizi doğru yola iletmesine karşılık, Onu yüceltmeniz ve böylece şükretmeniz için size kolaylığı ister; güçlüğü istemez.” (Bakara 185)

Allah Azze ve Celle muhkem ve muteşabih hakkında şöyle buyurmuştur: **“Kitab’ı sana indiren O’dur. O kitabın bir kısmı muhkem âyetlerdir; bunlar Kitab’ın aslıdır: diğerleri ise, muteşâbih âyetlerdir. Kalblerinde eğrilik bulunan kimseler, fitne çıkarmak ve (heveslerine uygun) tevilini yapmak için müteşâbih olan âyetlere tâbi olurlar. Oysa müteşâbihin tevilini Allah tan başkası bilmez. İlimde yüksek dereceye erişmiş olanlar ise, "biz ona inandık; hepsi de Rabbımız katındandır" derler. Bunu, akıl sahiplerinden başkası düşünmez.”** (Al-i İmran 7)

Aişe radiyallahu anha’dan: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu ayeti okudu (Al-i İmran 7) Sonra şöyle buyurdu: Onun müteşabihlerine tabi olanları gördüğün zaman bil ki, Allah’ın bahsettiği kimseler onlardır. Onlardan sakının!”²⁰³

---

²⁰³ Sahih. Buhari (4547) Muslim (6946)

İbn Kesir rahimehullah şöyle der: “Allah Teâla Kur'an'da kitabın anası olan muhkem ayetlerin yani: hiçbir insana kapalı gelmeyecek şekilde delaleti açık olan beyanların bulunduğunu haber veriyor. Diğer bir kısım ayetlerin de insanlardan çoğuna veya bazısına delaleti kapalı gelen ayetler olduğunu bildiriyor. Kim kendisine kapalı gelen müteşabihleri, açık olanlarına döndürür ve müteşabih olanlara muhkem olanlarla hükmederse hidayet bulur. Kim de aksini yaparsa sapar.”²⁰⁴

Müteşabihlere dayanarak muhkem olanları terk etmek sapıklığa götürür. Nitekim Hariciler ve Mutezile: “**Şefaât edenlerin şefaâtleri onlara fayda vermez**” (Muddessir 48) ayeti gibi müteşabih olan ayetlerle, şefaatin ispatı konusunda açık muhkem nasları reddetmişlerdir.

Cebriyye fırkası da kulun meşiyetinin ve seçme hakkının bulunmasının ispatı konusundaki muhkem nasları, müteşabih naslarla reddetmişlerdir. Mesela şu ayette olduğu gibi: “**Allah dilemedikçe onlar dileyemezler. Şüphesiz Allah alîm ve hakîmdir**” (İnsan 30)

Şeyh Muhammed b. Abdilvehhab rahimehullah şöyle demiştir: “Ehl-i sünnetin alameti açık delillerle istidlal yapmalarıdır. Sapıklık ehlinin alameti ise müteşabih delillerle istidlal yapmalarıdır.”

Müteşabihin birçok anlamları vardır. Şeytanın vahyiyle bu anlamlardan birini tercih eden sapar:

“**Üzerine Allah isminin zikredilmediği şeylerden yemeyin; çünkü o bir fısk (Allah'a isyan)dır. Muhakkak ki şeytanlar, dostlarına, sizinle mücadele etmelerini telkîn edeceklerdir. Onlara itaat ettiğiniz takdirde, şüphe yoktur ki, siz de müşriklerden olursunuz**” (En'am 121)

---

²⁰⁴ Tefsiru İbn Kesir (2/6)

“İnsanlardan, Allah hakkında bilgisizce mücadele eden ve her azılı şeytana uyan kimseler vardır. O şeytan hakkında şu takdir olunmuştur ki, kim onu dost edinirse, o onu saptırır ve cehennem azabına sevk eder” (Hac 3-4)

Heva ile müteşabihin anlamlarından birini tercih eden sapar:

“Ey Dâvûd! Biz seni yeryüzünde bir halîfe kıldık. İnsanlar arasında adaletle hükmet; hevâna tabi olma; aksi halde Allah'ın yolundan seni saptırır. Allah'ın yolundan sapanlara ise, hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azâb vardır.” (Sad 26)

Re'yi (görüşü) ile müteşabihin anlamlarından birini tercih eden sapar:

“Putların bu isimleri, sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değil. Allah, onlar hakkında herhangi bir delil de indirmemiştir. Onlar sadece zanna ve canlarının istediği şeye tâbi oluyorlar. Oysa onlara, Rablerinden rehber de gelmişti.” (Necm 23)

“Eğer yeryüzündeki insanların çoğuna uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar; zira onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve dolayısıyla sadece saçmıyorlar.” (En'am 116)

Abdullah b. Amr radiyallahu anhuma'dan: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim: **“Muhakkak ki Allah ilmi size verdikten sonra çekip almak suretiyle kaldırmaz. Lakin âlimlerin canlarını ilimleriyle birlikte almak suretiyle kaldırır. Geriye cahil insanlar kalır. Onlara fetva sorarlar, onlar da görüşleriyle fetva vererek hem kendileri sapar, hem de başkalarını saptırırlar.”** (Buhari (7307) Re'y (şahsi görüş) ve kıyasla zorlamanın kötülenmesi babı)

Sırf salih bir imamın sözünden dolayı müteşabihin anlamlarından birini tercih eden sapar:

Allah Teâla şöyle buyurur: **“Onlar, Allah’ı bırakıp hahamlarını, rahiplerini ve Meryem’in oğlu Mesîh’i kendilerine Rab edinmişler.”** (Tevbe 31)

Ebu Said el-Hudrî radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Muhakkak ki sizden öncekilerin sünnet/adetlerine adım adım, dirsek dirsek uyacaksınız. Hatta onlar bir keler deliğine girseler siz de onlara uyacaksınız.”** Dedik ki: “Ey Allah’ın rasulü! Yahudilere ve Hristiyanlara mı?” Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: **“Başka kim olacak?”** buyurdu.²⁰⁵

Fasık bir imamın sözünden dolayı müteşabihin anlamlarından birini tercih eden sapar:

“Ey iman edenler! Hahamların ve râhiplerin çoğu, halkın mallarını haksız yere yemekte ve (onları) Allah’ın yolundan alıkoymaktadırlar.” (Tevbe 34)

Sevban radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“Ümmetim hakkında en çok saptırıcı imamlardan korkarım.”**²⁰⁶

Kitap ve sünnetten diğer bir delil sebebiyle müteşabihin anlamlarından birini tercih eden, asla sapmaz:

“Kim benim hidayetime uyarsa, ne saptır, ne de bedbaht olur.” (Taha 123)

---

²⁰⁵ Sahih. Buhari (7320) Muslim (6952)

²⁰⁶ Sahih ligayrihi. Ebu Davud (4254)

15- Bütün Naslar Kabul Edilmelidir. Bazısına İman edip Bazısı İnkâr Edilmez

Meseler ve hükümler, o konuda gelen bütün naslar bir araya getirilmeden açıklığa kavuşmaz. Zira onlar tek kaynaktan gelmektedir. Aralarında çelişki veya ihtilaf olması mümkün değildir. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz Kur’an, bir kısmı diğer kısmını yalanlamak için inmemiştir. Bilakis birbirini doğrular. Ondan bildiklerinizle amel edin, bilmediklerinizi de âlimine arz edin.”**²⁰⁷

Naslardan birine tutunup diğer nasları terk etmek caiz değildir. Bu, kitabın bir kısmına inanıp diğer kısmını inkâr etmek olur. Nitekim Allah Teâla, Yahudiler hakkında şöyle buyurmuştur: **“Kitabın bir kısmına iman edip diğeri bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?”** (Bakara 85)

Eski ve yeni bidat ve sapıklıkların çoğu bu büyük kaidenin ihmalinden kaynaklanmıştır. Bazı bidatçılar bir nassa tutunmuşlar, diğer nasları terk etmişlerdir. Hâlbuki terk ettikleri nas, onların tutundukları nassı tahsis edebilir (özelletebilir), takyid edebilir (sınırlayabilir), beyan edebilir, nesh edebilir veya başka bir durum söz konusu olabilir.

Taberi, Tefsir’inde **“Onlar Kuran’ı parçalara ayırmışlardı”** ayeti hakkında Dahhak’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Kitaplarını kesilen deveyi parçalara böldükleri gibi böldüler. Böylece onu kitapçıklara ayırdılar. Her bir fırka elindekiyle sevindi. Allah Teâla’nın: **“Dinlerini parça parça edip gruplara ayıranlar...”**”(En’am 159) kavli bunu ifade etmektedir.”²⁰⁸

---

²⁰⁷ Sahih. Ahmed (6663) Elbani Şerhu Akidetü’t-Tahaviye tahriri (1/218)

²⁰⁸ Taberi (14/64)

Şatibi rahimehullah şöyle demiştir: “Cahillerin çoğunun bozuk delillerle ve sahih delillerle kendi lehlerine hüccet getirdiklerini görürsün. Herhangi bir delili seçerler, sonra diğer delillere bakmazlar.”²⁰⁹

Hariciler tehdit ayetlerine tutunarak vaad ayetlerini terk ettiler ve kastedilenleri başka türlü anladılar. Müslümanları tekfir ettiler ve kanlarıyla mallarını mübah saydılar.

Mürcie de vaad naslarına tutunarak tehdit ayetlerini terk ettiler ve kastedilenleri başka türlü anladılar. “Küfür ile beraber itaatin fayda vermediği gibi, iman ile beraber günahlar zarar vermez.” Dediler.

Naslar, umumi olanları has/özel kılıcı olanlarına, mutlak/sınırsız olanları mukayyed/sınırlayıcı olanlarına, mücmel/kapalı olanları mubeyyen/açıklayıcı olanlarına, muteşabih/birden çok anlamlı olanları muhkem/tek anlama delalet edenlerine arz edilerek araları bulunur. İlimde köklü olanların yolu budur.

---

²⁰⁹ El-İ'tisam (1/167)

16- Şeriat Koyucunun Hakkında Sükût Ettiği Herşey Affedilmiştir. Hiçkimsenin Onun Haram, Farz, Mustehap veya Mekruh Olduğunu Söylemesi Helal Değildir

Bu kaideyi Muhammed b. Abdilvehhab rahimehullah “Erbaa Kavaidun Teduru'l-Ahkâm Aleyha” adlı risalesinde zikretmiştir. Bu kaide eşyada asıl olan ibahadır ve eşyada asıl olan tevakkuftur şeklinde zikredilir. Eşyada yani din ve ibadetle ilgili olmayan konularda tevakkuf yani herhangi bir hükümde bulunmamak en doğrusudur. Allahu a’lem.

Allah Teâla şöyle buyurmuştur: **“Ey îman edenler! Açıklandığı zaman size kötü gelecek şeyler hakkında (soru) sormayın. Zira Kur’ân’ın nazil olduğu sırada onlar hakkında (soru)sorarsanız, size açıklanır, (o da size zor gelir); hâlbuki (siz sormazdan önce) Allah sizi onlardan atfetmişti. Allah çok bağışlayıcıdır; ceza vermekte de aceleci değildir.”** (Maide 101)

“Allah, yemek zorunda kaldıklarınız dışında size neleri haram kıldığını tek tek açıklamışken, üzerine adının anıldığı hayvanları yememenizin sebebi nedir? Gerçekten birçokları nefislerinin arzularına uyarak bilmeden (halkı) saptırıyorlar. Şüphesiz senin Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilir” (En’am 119)

“Dilleriniz yalana alıştığı için “bu helaldir”, “şu haramdır” demeyiniz. Sonra Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah’a karşı yalan uyduranlar ise kurtuluşa eremez” (Nahl 116)

“Ortak koşanlar, “Allah dileseydi ne biz, nede atalarımız O’ndan başka bir şeye tapmazdık ve O’nsuz hiçbir şeyi haram kılmazdık!” dediler...” (Nahl 35)

“De ki: Gelin Rabbinizin size neyi haram kıldığını okuyayım...” (En’am 151)

“Allah’ın size indirdiğinin bir kısmını haram bir kısmını helal kıldığınızı görüyor musunuz? Size Allah mı izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan mı uyduruyorsunuz?” (Yunus 59)

“De ki Haydi Allah şunu haram kıldı diye şahadet edecek şahitlerinizi getirin....” (En’am 150)

“Ne oluyor size? Nasıl hüküm veriyorsunuz? Yoksa sizin bir kitabınız var da oradan mı okuyorsunuz?” (Kalem 36 ve 37)

Ebû Sa’lebe el-Huşenî radiyallahu anh’den, Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **‘Allah Azze ve Celle bir takım farzlar kılmıştır, onları zayıf etmeyin. Bir takım sınırlar koymuştur, onları aşmayın. Bazı şeyler hakkında da unuttuğu için değil, merhametinden dolayı susmuştur. Onları da araştırmayın.’**²¹⁰

Ebû’d-Derdâ’ radiyallahu anh’den, Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **‘Allah’ın Kitabı’nda helal kıldığı şeyler helal, haram kıldıkları da haramdır. (Hakkında bir şey söylemeyip) sustuğu şeyler de affettiği şeylerdir. Allah’tan afiyet dileyin. Çünkü Allah hiçbir şeyi unutacak değildir.’** Sonra Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem şu ayeti okudu: **‘Senin Rabbin unutkan değildir.’** (Meryem, 19/64)²¹¹

Selmân radiyallahu anh’den, Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **‘Helal, Allah’ın kitabında helal kıldığı**

---

²¹⁰ Darekutnî, (4/183-184); Taberânî, (22/222); Hâtîb, *Târîh*, (2/9); Beyhakî, (10/12-13); Ebû Nu’aym, *el-Hilye*, (9/12); İbn Kayyım, *l’Îlâmu’l-Muvakkî’in*, (1/71) ve Elbânî, *Gâyetu’l-Merâm*, (sy. 14). Elbânî, hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.

²¹¹ Bezzâr, (Keşfu’l-Estar- 123); Hâkim, (2/375); Beyhakî, (10/12) ve Heysemî, *Mecmâ’u’z-Zevâ’id*, (794).

şeylerdir, haram ise Allah'ın kitabında haram kıldığı şeydir. Hakkında sükût edilen şeyler de affettiği şeylerdir.²¹²

Bu hadiste açıkça anlaşıldığı gibi dinde hakkında nass varit olmayan meseleler hakkında şahsi görüşle veya kıyasla hüküm vermek yasaklanmıştır. Eğer bir kimse hakkında nass bilmediği bir mesele ile karşılaşır: 'Bilmiyorum' demesi gerekir.

İbn Ömer radiyallahu anhuma'ya: 'Kurban kesmek vacip midir Sünnet midir?' diye sorduklarında: 'Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem kurban kesti, müminler de kestiler' cevabını vermiş, muhatabı ısrarla hükmünü sormuştur. İbn Ömer radiyallahu anhuma her seferinde aynı cevabı vermiş ve hüküm belirtmemiştir. Zira naslarda: 'Kurban kesmek vaciptir veya Sünnettir' ifadesi varit olmamıştır.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: **"O Rasûl (Peygamber), onlara iyiliği emreder, onları kötülükten nehyeder; onlara, iyi ve temiz olan şeyleri helâl, kötü ve pis (habis) olan şeyleri de haram kılar."** (A'raf 157) bazı kimseler bu ayete dayanarak temiz gördükleri şeyi helal kapsamına, habis gördükleri şeyleri de haram kapsamına almakta, bu tayini de kendileri yapmaktadırlar. Hâlbuki ayet hüküm değil, haber ayetidir. Yani Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in helal kıldıklarının temiz, haram kıldıklarının ise habis olduğunu haber vermektedir. Temiz ve habisin tayini insanların akıllarına bırakılmamıştır. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in soğan, sarımsak gibi kerih kokulu bitkiler hakkında "Habis" nitelemesini duyan sahabe "Haram kılındı! Haram kılındı!" diye ilan edince Nebi sallallahu aleyhi ve sellem: **"Ey Cemaat! Allah'ın bana helal kıldığı bir şeyi haram etmek benim elimde değildir. Şu var ki, ben bu bitkilerin kokusundan hoşlanmıyorum"** buyurmuştur.²¹³

---

²¹² Tirmizî, (1726); İbn Mâce, (3367); Hâkim, (4/115); Taberânî, (6124, 6159) ve 'Ukaylî, *ed-Du'afâ*, (2/174).

²¹³ Müslim (mesacid 76 no:565)

17- Aralarını Ayırmadan Kitap ve Sünnete Birlikte Müracaat Gerekir

Şeyh Elbani rahimehullah, Muaz b. Cebel radiyallahu anh'ın Yemen'e gönderilmesi hakkındaki münker hadiste geçen: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in ona: **"Sana bir dava geldiği zaman nasıl hükmedeceksin?"** diye sorduğu soruya Muaz radiyallahu anh'ın: "Allah'ın kitabında olanlarla hükmederim" demesi hakkında şöyle der:

"İbnu'l-Cevzi hadisin sahih olmadığını açıklarken: "Anlamı doğru da olsa bu hadis sahih değildir" demiştir. Derim ki: Nas bulunmadığı zaman içtihat edilebileceği konusuyla ilgili olarak anlamı doğrudur. Bu konuda ihtilaf yoktur. Lakin sünnetin Kur'an ile beraber sınıflandırılması, sünnetin de Kur'an ile beraber indirilmiş olması ve bunlara karşı içtihadın konumu bakımından bu hadisin anlamı bana göre doğru değildir. Nitekim bu hadise göre Kitap ve sünnetten bir nas bulunması halinde içtihat caiz değil gibidir. Yine Kitapta nas bulunması halinde sünnetin alınamayacağı gibi bir anlam vardır. Bu ise Kitap ile sünnetin arasını ayırmaktır ve bir Müslüman bunu söyleyemez. Farz olan; Kitap ile sünnete birlikte bakmak ve bunların arasını ayırmamaktır. Çünkü sünnet, Kur'an'ın mücmeli'ni beyan eder (Kur'an'da kapalı olarak bildirilenleri sünnet açıklar), mutlakını takyid eder (Kur'anın kayıtsız olarak bildirdiğini sünnet sınırlar) ve umumunu tahsis eder (Kur'anda genel olarak zikredileni sünnet özelleştirir) Nitekim bu husus malumdur."²¹⁴

Ukbe b. Amir el-Cuhenî radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim: **"Ümmetimin helaki Kitap ve süt hakkında olacaktır."** Dediler ki: **"Ey Allah'ın rasulü! Kitap ve süt nedir?"** Şöyle buyurdu: **"Kur'anı öğrenirler ve Allah Azze ve Celle'nin indirdiğinden başkasıyla yorumlarlar. Sütü severler, cemaatleri ve Cuma'ları terk ederek bedevileşirler."**²¹⁵

---

²¹⁴ ed-Daife (881)

²¹⁵ Ahmed (4/155) Es-Sahiha (2778)

İbn Abdilberr bu hadis için şu başlığı koymuştur: “Sünneti bilmeden Kur’anı yorumlayan veya düşünen kimse hakkında” Sonra bu başlığın altında şöyle demiştir: “Bidat ehl-i sünnetlerden uzaklaşma konusunda birleşmiş ve Kitab’ı sünnetin açıkladığından başka şekilde yorumlamışlardır. Böylece hem sapmış hem de saptırmışlardır. Başarısızlıktan Allah’a sığınırız. O’ndan başarı ve korunma dileriz.”²¹⁶

Şeyh Elbani der ki: “Allah Teâla’nın Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’e hitaben buyurduğu şu ayeti görmezden gelmeleri onların sapıklıklarındandır: **“Sana da, insanlara, kendilerine indirileni açıklayasın diye Kur’an’ı indirdik”** (Nahl 44)”²¹⁷

---

²¹⁶ Camiu Beyani’l-İlm (2/193)

²¹⁷ Es-Sahiha (2778)

18- Dinin Tamamlanmış Olduğuna İman Etmek

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: **“Bugün size dininizi ikmal ettim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Ve din olarak, sizin için İslâm'ı seçtim”** (Maide 3)

Bu ayet, Muhammedî dinin kamil olduğu ve onda eksiklik olmadığı hususunda açıktır. Kamil olanın tamamlanmaya ihtiyacı yoktur. Her kim ümmetin kişilerin görüşlerine veya mezhep taklidine muhtaç olduğunu iddia ederse Muhammedî dinin eksik olduğunu ve ancak bunların eklenmesiyle tamamlanacağını zannetmiş olur. Bu ise dinin tamamlandığını ve kemale erdirildiğini ifade eden bu ayeti inkâr etmek demektir.

Allah Teâla şöyle buyurmuştur: **“Sana, her şeyi açıklayan, hidayet ve rahmet olan bu Kitab'ı indirdik”** (Nahl 89)

“Sana da, insanlara, kendilerine indirileni açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik” (Nahl 44)

Yine bu iki ayette Kitap ve sünnette insanların ihtiyaç duydukları; ibadetlerin, muamelelerin, adetlerin, helalin, haramın ve diğerlerinin hükümleri gibi her şeyin açıklandığına delil vardır. Re'y ehlinin ve içtihat ehlinin topladıkları zahmet verici fetva tomarlarına ihtiyaç yoktur. Dinin ayrıntıları hakkında helal ve harama dair bu fetvaların ve tahriçlerin çoğunun dayanağı yoktur.

Bu bidat çıktığından beri birçok Müslüman bu belaya müptela olmuşlar, sünnetin çoğu kaldırılmıştır. Zamanın sonuna kadar Kur'an ve hadisin kalıcı olmasının faydası nedir o halde? Çünkü bu içtihatlardan, görüşlerden, hevalardan ve dedikodulardan sonra Kitap ve sünnete ihtiyaç kalmamıştır!!

Allah için söylüyorum; vahyin inmesinden maksat, erkeklerin ve kadınların bunu baş göz üstüne diyerek kabul etmeleri, fakat kitap ve sünneti anlamayıp onlarla amel etmemeleri midir?

Yoksa maksat; kulların bu ikisine rahatlık ve zorluk zamanlarında sarılmaları, helal, haram, sakıncalı ve mubah olarak belirttiklerine uymaları, büyük küçük her meselede Kitap ve sünnetin sınırını aşmamaları, ister ümmetten birinden gelsin, ister imamlardan birinden gelsin, Kitap ve sünnete muhalif olan bir şeyi kabul etmemeleri midir!

Ey Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Ömer radiyallahu anh'e Tevrat nüshalarına baktığı için öfkelenmesini²¹⁸ unutanlar! O Allah'tan, gönderilmiş rasulü olan Musa aleyhisselam'a gönderilmiş bir kitabı idi. Peki kişilerin görüşlerinden ve insanların sözlerinden oluşan kitapları okuyarak görüşler ve içtihatlar sebebiyle Kitap'tan ve sünnetten yüz çevirmeleri nasıl olur? Onlar Kitap ve sünneti, görüş ve içtihatlara uygun düşerse kabul eder, uygun düşmezse görüş ve içtihatlara göre amel ederler!

Şüphesiz biz Allah'tan geldik, O'na dönücüleriz. Allah Azze ve Celle ne doğru söylemiştir: **“Rahman'dan kendilerine yeni hiçbir ihtar gelmez ki, ondan, yüz çeviren kimseler olmasın”** (Şuara 5)

Ey kardeşim! Sen ve seninle beraber olanlar heva ve görüş ehlinin yaptıklarını düşünecek olursanız İslam'da her afetin ve her garipliğin meydana geldiğini anlarsınız. Bunun sebebi sadece kişilerin sözlerini bir tür tahrif, yorum ve sahiplenme ile açık ayetlerin ve sahih hadislerin önüne geçirmeleridir! Bu ancak meseleleri Kitap ve sünnete döndürmeyip alimlere ve din adamlarına döndürmekten kaynaklanmıştır. Sağlam dinin tamamlanmasından sonra ancak ihtilaf meydana gelmiştir. nitekim Allah Teala dini, Nebi sallallahu aleyhi ve

---

²¹⁸ Hadis hasendir. Çeşitli lafızlarla birçok rivayet yolu vardır. Bunları şeyhimiz el-Elbani rahimehullah İrvau'Galil'de (1589) bir araya toplamıştır.

sellem'i vefat ettirmeden önce tamamlamıştır. Allah'ın dinini tamamlamasından sonra meydana çıkan bu görüşler nedir? Eğer bu görüşler itikad ettikleri dinden ise, onlara göre din ancak onların görüşleriyle tamamlanacaktır. Bu ise Kur'anı reddetmek demektir. Eğer bu görüşler dinden değilse, dinden olmayan şeylerle meşgul olmanın ne anlamı var?

Bu, re'y²¹⁹ ve içtihat taraftarının cevap veremeyeceği kahredici ve büyük bir delildir.

Taberî Tehzibu'l-Asar'da İmam Malik rahimehullah'a ulaşan isnadı ile şöyle dediğini rivayet ediyor: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu din tamamlandıktan sonra vefat etti. Görüşleri değil, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in rivayetlerini araştırmak gerekir."

Bu kimseler nasıl oluyor da Müslüman oldukları halde Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği ve emrettiği ayetleri anlamadan rahat edebiliyorlar! Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"Aralarında Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeni, onların hevâ ve heveslerine uymamanı ve Allah'ın sana indirdiği şeylerin bir kısmından seni saptırmalarından sakınmanı da (sana emrettik)."
(Maide 49)

---

²¹⁹ Kastedilen, naslara karşı getirilen ve taklide dayalı olarak yorumlanan görüşlerdir. Sahih içtihadı dayalı görüşler değildir.

19- İhtilafın Şer Olduğuna İnanmak

İhtilaf yerilmiştir. **"İhtilaf edip durmaktadırlar. Allah Allah'ın rahmet ettikleri bundan müstesnadır.."**(Hud 117-118)

Amr b. As radiyallahu anh'den: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim: **"Hâkim içtihad eder de isabet ederse iki ecir alır. Hâkim içtihad eder de hata ederse ona bir ecir vardır"**²²⁰

Bu hadis her müçtehidin isabet etmediğine delildir. Hak bir tanedir, birden fazla olmaz.

Şevkani şöyle der: "Bu hadis hakkın bir tane olduğunu, müçtehitlerden bazısının buna isabet edeceğini ve iki ecir alacağını, müçtehitlerden bazısının ise hakka muhalif olup hata edeceğini ve bir ecir hak edeceğini ifade etmektedir. Ecir hak etmesi isabet ettiğini göstermez. Hata etmiş olması da ecir alamayacağını gerektirmez. Her müçtehidin isabetli olduğunu söyleyen hakkın birden fazla olduğunu iddia etmiş olur. Fakat bu yanlıştır. Doğruya isabet edememek açık bir muhalefettir. Zira Nebi sallallahu aleyhi ve sellem müçtehitleri hata eden ve isabet eden olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Şayet ikisi de isabetli olsaydı bu taksimin bir anlamı olmazdı."²²¹

Her müçtehidin isabetli olduğunu iddia edenler İbn Ömer radiyallahu anhuma'nın şu rivayetini delil getirmişlerdir: "Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Ahzab (hendek) günü **"Hiçbiriniz Kurayza oğulları diyarına varmadan ikinci namazını kılmasın"** buyurdu. İkinci vakti onlar yolda iken girince bazıları; "Oraya varmadıkça namazı kılmayalım" dediler. Bazıları da: bilakis namazı kılmalıyız, bizden

---

²²⁰ Buhari (7352) Muslim (1716)

²²¹ İrşadu'l-Fuhul'da (386)

istenen bu değildir” dediler. Bunlar Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’e anlatılınca hiçbirini kınamadı.²²²

Hafız İbn Hacer şöyle der: “Bu kıssayı her müçtehidin isabet etmiş olmasına delil getirmek açık değildir. Zira burada sadece, içtihat edip gayret sarfetmekten dolayı günahkar olmadıkları için kınamanın terki vardır... Nitekim çoğunluk içtihad edenin günahkar olmayacağına bunu delil getirmişlerdir. Zira Nebi sallallahu aleyhi ve sellem bu iki gruptan hiçbirini kınamamıştır. Şayet bir taraf günahkar olsaydı tam anlamıyla eleştirilirdi.”²²³

İbn Teymiyye rahmetullahi aleyh şöyle demiştir: “İhtilaf meselelerinde karşı çıkılmayacağını söylemek doğru değildir. Zira karşı çıkış hüküm veya amele yönelik görüşedir. Eğer görüş sünnete veya önceki icmaya aykırı ise karşı çıkılması vaciptir. Böyle değilse zayıflığını açıklamak anlamında karşı çıkılır. İsbetli olan bir tanedir ve o da selef ve fakihlerin genelinin görüşüdür. Şayet bir amel sünnete veya icmaya aykırı ise yine derecesine göre karşı çıkılır... Aynı şekilde hakimın hükmü sünnete aykırı ise, bazı alimler tabi olmuşsa dahi o hüküm geçersizdir. Ama o meselede bir sünnet veya icma yoksa içtihadı musaittir ve içtihat ederek yahut müçtehidin deliline tabi olarak amel edene karşı çıkılmaz. Bu meseleye bir açıdan kapalılık girmiş ve görüş bildiren bunun içtihadı musait olan ihtilafli meselelerden olduğuna inanmıştır. Nitekim insanlardan bazı gruplar böyle inanırlar. İmamların üzerinde bulunduğu isabetli görüş ise, karşıtı bulunmayan sahih hadis gibi amel edilmesini gerekli kılan delaleti açık bir delil bulunmadığı zaman meselelerin içtihadı musait olmasıdır. Delillerin birbirine yakın olması veya delillerin gizli kalması söz konusu olduğundan bu durum ortaya çıkabilir.”²²⁴

---

²²² Buhari (4119) Muslim (1707)

²²³ Fethu'l-Bari'de (7/409)

²²⁴ Fetava'l-Kubra'da (6/96)

Şeyhulislam yine şöyle demiştir: “Bu gibi içtihadî meselelerde el ile karşı çıkılmaz. İnsanlardan hiç kimsenin de buna tabî olması gerekmez. Lakin ilmî delillerle konuşulur. Bu sözlerden birinin sahîh olduğunu anlayan kimse ona tabî olur. diğerk görüşe uyanlara da karşı çıkamaz.”²²⁵

Tek kelimedede ittifak edip ayrılıktan kaçınmak müstehaptır. Lakin bunda iki şart vardır:

- 1- İhtilaftan çıkmak için delillerden bir delil atılamaz.
- 2- Bir ihtilaftan çıkmak diğerk bir ihtilafa sebep olmamalıdır.

Nevevî şöyle demiştir: “Şüphesiz âlimler ihtilaftan kaçınmaya teşvik hususunda ittifak etmişlerdir. Ancak bu bir sünneti ihlal etmeyi yahut başka bir ihtilafa düşmeyi getirmemelidir.”²²⁶

“Hep birlikte Allah'ın ipine (İslâm'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşman kişiler idiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız.” (Al-i İmran 103)

“Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte bunlar için büyük bir azap vardır.” (Al-i İmran 105)

“Dinlerini parça parça edip guruplara ayrılanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra Allah onlara yaptıklarını bildirecektir.” (En'am 159)

---

²²⁵ Mecmuu'l-Fetava'da (30/80)

²²⁶ Şerhu Muslim (2/23)

“Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin” diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı. Fakat kendilerini çağırdığın bu (din), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine (peygamber) seçer ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir.” (Şura 13)

İhtilaf Allah'ın Kitabında ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinde kınanmıştır. “Alimlerin ihtilafı rahmettir” diyen bazı ilim ehlinin sözlerini ortaya koyarak, bu sözü savunmaya çalışanlar Allah Azze ve Celle'ye ve Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'e açıkça muhalefet etmektedirler.

Bu söz Allah Azze ve Celle'nin: **“Rabbinin merhamet ettiklerinin dışındakiler ihtilaf edip durmaktadırlar.”** (Hud 118-119) kavline aykırıdır. Eğer Rabbinin merhamet ettikleri ihtilaf etmiyorsa, sadece bâtil ehli ihtilaf ediyorsa, ihtilaf nasıl olur da rahmet olur?!

“Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok ihtilâf bulurlardı.” (Nisa 82)

“Birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider.” (Enfâl 46)

“...Sakın dinlerini parça parça edip fırkalara ayrılan müşriklerden olmayın. Her fırka elinde olanlarla sevinir durur.” (Rum 31-32)

“Eğer dinde ihtilaf etmek nehyedilen bir şeyse, Sahabeler ve onlardan sonra gelen imamların ihtilafı için ne diyeceksiniz? Ayrıca bunların ihtilafıyla müteahhir âlimlerin ihtilafı arasında bir fark var mıdır?

Cevap: Evet. İki ihtilaf arasında büyük bir fark vardır. Bu iki şeyde ortaya çıkar: Birincisi: Sebebinde, İkincisi: Sonucunda.

Sahabenin ihtilafına gelince, zaruretten doğan, ayrıca (nassları) anlamakta ortaya çıkan tabiî bir ihtilaftı. Onlar isteyerek ihtilaf etmiyorlardı. Bunlara ek olarak, dönemlerinde mevcut olan ve ihtilaflarını gerektiren bazı durumlar mevcuttu. Ancak onlardan sonra bu gerekçeler ortadan kalktı. Bu tür ihtilaftan bütünüyle kurtulmak ise, mümkün değildir. Biraz önce geçen veya aynı mânada olan âyetlerdeki yergiler bunları kapsamaz. Çünkü kınama şartı olan kasıt ve süreklilik, tahakkuk etmiş değildir.

Mukallidler arasında meydana gelen ihtilafın ise, çoğu zaman gerekçesi yoktur. Çünkü bazıları Kitap ve sünnetteki delili görüp, başka bir mezhebin delili olduğunu anlayınca, sadece mezhebine muhalif olduğu için onunla amel etmeyi bırakır. Ona göre sanki, aslolan mezheptir veya Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiği din, sadece onun mezhebiyle sınırlıdır. Diğer mezhepler de neshedilmiştir.

Bunların dışında başka insanlar da var. Onlar da mezhepleri - aralarındaki geniş ihtilafa dayanarak- farklı şeriatler olarak değerlendirmektedirler. Nitekim müteahhirler-den bazıları bunu açık bir şekilde söylemiştir.²²⁷

“Müslümanın bunlardan dilediğini alma, dilediğini bırakma hakkı vardır. Çünkü hepsi de şeriattir.” Bazen her iki grup, ihtilaflarına dayanak olarak, “ümmetimin ihtilafı rahmettir” bâtil hadisini delil getirmekteler. Çoğu zaman bunu delil getirdiklerini de duyuyoruz.

Bazıları da hadisin söyleniş sebebini şöyle yorumlamaya çalışmaktadırlar: “İhtilafın rahmet olmasının sebebi, ümmete bir genişlik sağlamasındandır.” Bu yorum, biraz önce geçen âyetlerin açık

---

²²⁷ Bkz. Feydu'l-Kadir, el-Münavi (1/209) veya Silsiletu'l-Ahadisi'd-Daife(1/76-77)

ifadelerine, imamların da söylediği sözlerin muhtevasına muhalif olmasının beraberinde bazı âlimler tarafından da reddedilmiştir.

İbnü'l-Kasım diyor ki: “Leys ve Malik'in, Rasûlullah'ın sahâbîlerinin ihtilafı hakkında şöyle dediklerini duydum: İnsanların dediği “bunda genişlik var” denemez. Hayır böyle değildir. Bilakis ihtilafın bir kısmı yanlış, bir kısmı da doğrudur.”²²⁸

Eşheb de diyor ki: “Malik'e soruldu: Güvenilir ravilerin sahâbîlerden bir aktardıkları iki ayrı hadis ile amel eden kişinin durumunu genişlik olarak görür müsün?”

Dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, hakka isabet etmedikçe hayır. Hak ancak bir tanedir. İki farklı görüşün ikisi de aynı zamanda doğru mu olacak?! Hayır! Doğru sadece bir tanedir.”²²⁹

İmam Şafiî'nin talebelerinden Müzenî de diyor ki: “Rasûlullah'ın sahâbîleri de ihtilaf etmişler ve birbirlerinin hata ettiğini söylemişlerdir. Birbirlerinin sözlerine bakıp, tenkid etmişlerdir. Hepsinin söyledikleri doğru olsaydı, bu şekilde yapmazlardı. Ömer (radiyallahu anh) da Ubey b. Kâb ile İbn Mes'ud'un namazda tek bir elbiseyle namaz kılma hususundaki ihtilaflarına öfkelenmiştir. Ubey şöyle demişti: Tek elbiseyle namaz kılmak güzel bir şeydir. İbn Mesud ise şöyle demişti: “Bu, elbise azken böyleydi.” Bunun üzerine Ömer öfkeli bir şekilde şöyle dedi: “Rasûlullah'ın sahâbîlerinden görüşlerine müracaat edilen iki kişi ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda Ubey doğru söylemiştir. İbn Mesud ise hatalıdır. Ancak bundan sonra kimsenin bu meselede ihtilaf ettiğini duymayayım, yoksa ona şöyle şöyle yaparım.”²³⁰

İmam Müzenî diyor ki: İhtilafı caiz gören iki âlim bir mesele hakkında içtihad eder de biri helal, diğeri de haram derse, her ikisinin de hakka isabet ettiğini iddia eden kişiye şöyle cevap verilir: “Bunu

---

²²⁸ İbn Abdilberr, Câmiu Beyani'l-İlm(2/81-82)

²²⁹ İbn Abdilberr, Câmiu Beyani'l-İlm(2/82,88-89)

²³⁰ İbn Abdilberr, Câmiu Beyani'l-İlm(2/83-84)

nassa dayanarak mı yoksa kıyasa dayanarak mı söyledin?” Eğer “Nassa dayanarak söylüyorum.” derse ona denilir ki: “Bunu nasıl nassa dayanarak söyleyebilirsin? Zira Kitap ihtilafı reddediyor. “Kıyasa dayanarak söyledim.” diyecek olursa bu kez ona denilir ki: “Kitap ve sünnet, ihtilafı reddederken sen nasıl ihtilafın caiz olmasını bunlara kıyas edersin. Âlim bir tarafa, akıllı insan bile bunu caiz görmez.”²³¹

Buna mukabil biri çıkıp şunu söyleyebilir: İmam Malik'ten hakkın bir olduğuna dair aktardığına, Üstad ez-Zerka'nın “el-Medhalü'l-fikhî” kitabında naklettiği (1/89) şu rivayet ters düşmektedir:

“Ebû Cafer el-Mansur, ardından Harun Reşid, İmam Malik'in mezhebi ve eseri “Muvatta”yı Abbasi Devleti'nin Kanunnamesi yapmak istediler. Ancak İmam Malik buna izin vermedi ve şöyle dedi:

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabı fer'î konularda ihtilaf ettiler ve farklı bölgelere dağıldılar. Her birinin görüşü de isabetlidir.

Ona derim ki: Bu olayın, İmam Malik'ten nakli meşhurdur ve bilinen bir şeydir. Ancak rivayetin sonunda gelen “Herbirinin görüşü de isabetlidir” kısmının, ulaşabildiğim kaynaklarda ve rivayetlerde bir aslı mevcut değildir.²³² Bir rivayet müstesnadır. O da Ebû Nuaym'in “el-Hilye” (6/332)'de tahrir ettiği rivayettir. Bu rivayetin senedinde Mikdam b. Davud vardır ve Zehebi bu zatı zayıflar arasında zikretmiştir. Buna rağmen rivayetin lafzı: “Herbiri kendine göre isabetlidir” şeklindedir. “Kendine göre” lafzı “el-Medhal”ın rivayetinin uydurma olduğunu göstermektedir. Nasıl böyle olmasın ki, bu rivayet İmam Malik'ten güvenilir ravilerin rivayet etmiş olduğu “Hak birdir, birden fazla olamaz” görüşüne muhaliftir. Nitekim sahâbî ve tâbi'nin önde gelenleri ve dört imamın hepsi bu görüştedir.

---

²³¹ İbn Abdilberr, Câmiu Beyani'l-İlm(2/89)

²³² Bkz. el-İntika, İbn Abdilberr(41) Keşfu'l-Muğatta fî Fadli'l-Muvatta, Hafız İbn Asakir(s.6,7), Tezkiretü'l-Huffaz, Zehebi(1/195)

İbn Abdilberr diyor ki: (2/88) “Şayet bir meselenin zıt iki durumu da doğru olsaydı, selef âlimleri, içtihadlarında, hüküm ve fetvalarında birbirlerinin hatalı olduklarını söylemezlerdi. Mantık, bir şeyin hem kendisinin, hem de zıttının doğru olmasını asla kabul etmez. Şair ne kadar güzel söylemiştir:

Bir durumda iki zıttın varlığını ispat
İmkansız şeylerin en çirkin şeklidir

Şayet denilecek olursa ki, İmam’dan (Malik) gelen bu rivayet madem ki bâtıldır, o zaman İmam neden Mansur’un insanları Muvatta ile amel etmeye mecbur etmesi isteğine karşı çıkmış ve onun bu isteğini yerine getirmemiştir?

Derim ki: Bu hususta vakıf olduğum en güzel rivayet İbn Kesir’in “Şerhu İhtisâr ulûmi’l-hadîs”te (s.31) zikretmiş olduğu rivayettir. O da şudur: İmam Malik diyor ki: “İnsanlar hadisleri toplamışlardır. Bu yüzden, bizim ulaşmadığımız rivayetlere ulaşmış olabilirler.”

Bu söz İbn Kesir’in de dediği gibi, İmam’ın kâmil bir ilim ve insafa sahip olduğunun göstergesidir.

İhtilafın her türlüşünün şer olduğu, rahmet olmadığı artık sabit olmuştur. Ancak insan ihtilafın bir kısmından dolayı kınanır ve ayıplanır. Mezhep mutaassıplarının ihtilafında olduğu gibi. Bir kısım ihtilaf da var ki, insan bundan dolayı kınanmaz. Sahâbîlerin ve onlara tâbi olan imamların ihtilafı da böyledir. Allah bizleri onlarla birlikte haşretsın ve bizi onlara tâbi olmaya muvaffak etsin.

Böylece Sahabenin ihtilafının mukallidlerin ihtilafından farklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Özeti şu: Sahabeler zaruretten dolayı ihtilaf etmişlerdir. Fakat bununla beraber onlar ihtilafı reddediyorlar ve yol buldukça kaçınmaya çalışıyorlardı.

Mukallidler ise -büyük bir kısmında ihtilaftan kaçınma imkânları olmasına rağmen- ittifak etmiyorlar ve bu uğurda çabalamıyorlar. Bilakis ihtilafı onaylıyorlar. Halbuki, iki ihtilaf arasında çok büyük farklar vardır. Sebep açısından, iki ihtilaf arasındaki fark bu şekilde...

Sonucu açısından farklılığa gelince, bu daha açıktır. Nedeni şu, Sahabe -furu konularda bilinen ihtilaflarına rağmen- birlikteliğe, tek vücut görünmeye azami gayret sarfediyorlardı. Birlikteliklerini parçalayacak, saflarını gevşetecek her şeyden mümkün olduğunca uzak kalıyorlardı. Sahâbîler arasında besmelenin cehren okunmasını meşru görenler de vardı, görmeyenler de. Bazıları elleri (rukuya giderken ve rükûdan kalkarken) kaldırmayı müstehab görüyorlardı bazıları aynı kanaatte değildi. Kimisi kadına dokunmakla abdestin bozulacağını söylüyor, kimisi bozulmaz diyordu. Ama bütün bunlara rağmen hepsi bir imamın arkasında birlikte namaz kılıyorlar, mezhebî bir ihtilaftan dolayı hiçbiri o imamın arkasında namaz kılmaktan geri durmuyordu.

Mukallidlerin ise, ihtilafları bunun tam tersinedir. Bu ihtilafın sonucunda, müslümanlar kelime-i şahadetten sonra en büyük rükûnda ihtilaf ettiler. Bu rükûn da namazdır. Çünkü bu insanlar, bir imamın arkasında namaz kılmaya yanaşmıyorlardı. Delilleri de şuydu: “O imamın namazı, bağlı oldukları kendi mezheplerine göre bâtıldır veya en azından mekruhtur.” Bizler ve bizim dışımızdaki birçok kişi bunu görmüş ve duymuştur.²³³ Nasıl görmesin ki, bazı meşhur mezheplerin kitapları bunun bâtil veya mekruh olduğunu açıkça belirtmiştir. Bunun neticesinde bir camide dört mihrabın yapıldığını gördük. Peşpeşe dört imam orada namaz kıldırmaktadır. Bir grup namaz kılarken, bazı insanların kendi imamlarını beklediklerini görmek mümkündür.

Hatta bazı mukallidler arasındaki ihtilaf bundan daha vahim bir hal aldı. Hanefî bir kişinin Şafiîlerden evlenemeyeceğine dair fetvalar verildi. Ardından Hanefîlerden meşhur bir zat (o da Müftî's-sakaleyn diye bilinen zattır) Hanefî kişilerin Şafiîlerden evlenebileceğine dair

---

²³³ Bkz. Ma lâ yecuzu'l-hilafu fihi kitabının sekizinci bölümü.(s. 65-72)

fetva verdi. Bunu da şu sözüyle izah etti: “Onları Ehl-i kitap olarak değerlendirebiliriz.”²³⁴ Bu sözün zıt anlamı şudur: “Bunun aksi, yani Şafîîlerden birinin Hanefî bir kızla evlenmesi caiz değildir.” Nitekim Ehl-i kitaptan biri müslüman bir kadınla evlenemez.

Bunlar birçok örnekten seçmiş olduğumuz iki örnektir. Bu örnekler akıllı insana, müteahhirunun(sonradan gelenlerin) ihtilafının ve bunları ısrarla sürdürmelerinin kötü sonuçlarını açıkça göstermektedir. Selefin ihtilafı böyle değildi. Çünkü onun ümmete yönelik hiçbir kötü sonucu olmamıştır. Bu yüzden onlar ihtilafı nehyeden âyetlerin kapsamının dışındadırlar. Müteahhirun ise bu durumda değildir. Allah hepimizi sırat-ı müstakimine hidâyet etsin!

Şeyh Elbani rahimehullah “Ümmetimin ihtilafı rahmettir” şeklindeki rivayetin aslı olmadığını belirtmiş (ed-Daife no:57) ve şu açıklamayı yapmıştır:

“Muhaddisler bu rivayetin senedini bulmak için çokça gayret sarf etmelerine rağmen bunu başaramamışlardır. Hatta Suyuti, Camiu’s-Sagir’de şöyle demiştir: “Belki de bu hadis, hafızların kitaplarından birinde rivayet edilmiştir de, isnadı bize ulaşmamıştır” Bence bu uzak bir ihtimaldir. Çünkü Müslümanın, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in sahih hadislerinin zayi edilmiş olmasına inanması yakışmaz. Munavî, es-Subkî’nin şöyle dediğini nakletmiştir: “Muhaddisler katında bu hadisin bilinen bir isnadı yoktur. Ne sahih, ne zayıf ve ne de uydurma olarak isnadını bulamadım”

Şeyh Zekeriya el-Ensarî, Tefsiru’l-Beydavî’ye (v.92/2) düştüğü notlarında şöyle demiştir: “Ayrıca rivayet, anlam olarak da, muhakkik âlimler tarafından münker görülmüştür.” İbn Hazm, el-İhkam Fi Usuli’l-Ahkâm’da (5/64) şöyle der; “Bu söylenen en kötü sözlerdendir, çünkü eğer ihtilaf rahmet olursa o zaman ittifak ta gazab olur. Hiç bir müslüman da bunu söylemez. Çünkü ya ittifak ya da ihtilaf veya rahmet ya da gazab vardır.”

---

²³⁴ el-Bahru'r-Râik (4/223, 8/55)

Bu rivayetin kötü eserlerinden birisi de, birçok Müslüman'ın aslı olmayan bu hadis sebebiyle, dört mezhep arasındaki şiddetli ihtilafları kabul etmesidir. İhtilafa düştükleri konularda Kur'an ve sahih sünnet'e katiyen dönme çabasında bulunmazlar. Aslında imamları (Allah onlardan razı olsun), onlara Kur'an ve sahih sünnete dönmelerini emretmişlerdir. Ancak taklitçiler dört mezhebi çeşitli dinler şeklinde görmekteler. Böylece dine zıtlık nispet etmiş olmaktadır! Bu durum bu tür ihtilafların Allah'tan olmadığını gösteren en büyük delildir. Allah'ın; **“Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok ihtilâf (tutarsızlık) bulurlardı.”** (Nisa 82) âyetini düşünselerdi bu tutarsızlığın, bu çelişkinin Allah'tan olmadığını anlarlardı.

Sonra nasıl olur da mezheplerin aralarındaki birbirlerine zıt ihtilaflar, uyulan bir din ve indirilen bir rahmet olabilir?! Aslı olmayan bu hadis sebebiyle Müslümanlar, dört mezhep imamından sonra günümüze kadar, birçok itikadî ve amelî meselelerde ihtilaf etmeye devam etmişlerdir. Eğer onlar, birçok Kur'an âyetinin ve hadislerin kötülediği ve İbn Mesud radiyallahu anh'ın da şer/kötülük olarak nitelediği ihtilafı kötü görselerdi elbette ittifaka koşarlar, çoğu konularda da doğruyu yanlıştan, hakkı da batıldan ayırırlardı. Sonra da aralarında olabilecek bazı ihtilaflardan dolayı birbirlerini mazûr görürlerdi. Ancak niçin uğraşınsınlar ki, zaten onlar ihtilafın rahmet, mezheplerin de bu ihtilafı haliyle çeşitli dinler olduğunu görmekteler?!

Onlar mezheplerini korumak için Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisine muhalefet etmeyi caiz görürler! Sanki onlara göre mezhepleri Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in birçok hadisinden daha önemli ve daha öncelikli gibidir!

Sözün özü şudur; dinde ihtilaf kötülenmiştir. Ondan kurtulmaya çalışmak farzdır. Çünkü ihtilaf, ümmetin zayıflamasına sebeptir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider.”** (Enfâl 46)

Çekişmek, ihtilaf'a rızâ göstermek ve bunun rahmet olduğunu söylemek, âyet-i kerime ile çatışmaktadır. Bu konuyla ilgili, aslı olmayan bu rivayetten başka hiçbir dayanakları yoktur.

Şöyle bir soru sorulmuştur: “İnsanların en faziletlileri olmalarına rağmen sahabeler de ihtilaf etmişlerdir. Bu kötölemeye onlar da dâhil olur mu?”

Bu soruya İbn Hazm rahimehullah şöyle cevap vermiştir (5/67-68): “Onlar bu kötölemeye dahil olmazlar. Çünkü onlardan her biri Allah’ın yolunu araştırmış ve hakka yönelmişlerdir. Hata edenleri, niyetlerinin güzelliğinden ve hayrı istemelerinden dolayı bir ecir alır. Onların hatalarında günah söz konusu değildir. Çünkü onlar kasıtlı olarak hata etmemişler, talep ettikleri şeyi hafife almamışlardır. Onlardan isabet edeni ise iki ecir alır. Kıyamet gününe kadar kendisine dinin gizli kalan ve ulaşmayan konularında bütün müslümanlar için de geçerli olan budur. Naslarda zikredilen kötöleme ve tehdit, ancak kendisine ulaştıktan sonra Allah Teâla’nın ipi olan Kur’an’a ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözüne tutunmayı terk ederek falan ve filanın sözüne tutunan kimse içindir. Bu kimse taklid ederek kasten ihtilaf eden, cahiliye taassubuna çağıran kimsedir. Fırkalaşmayı amaçlar ve kendi davası için Kur’an ile sünneti reddeder. Eğer iddiası Kur’an ve sünnete uygunsa bunları kabul eder, uymazsa cahiliyesine tutunur, Kur’an’ı ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözünü terk eder. İşte bunlar ihtilafları kötölenen kimselerdir.

Diğer bir kesim; dindarlığının ve takvalarının zayıflığından dolayı herkesin arzularına uygun olan sözlerini araştıran bir topluluktur. Onlar bütün âlimlerin ruhsat olan görüşlerine tutunurlar. Allah Azze ve Celle’den ve Rasülü sallallahu aleyhi ve sellem’den gelen bir delilini araştırmadan taklid ederler!”

İbn Hazm’ın bu son cümlesinde işaret ettiği şey, fakihlere göre “telfik” olarak bilinmektedir. Bu, âlimin sözünü delilsiz olarak almaktır. Bunda hevaya veya ruhsata tabi olur. Bunun caiz oluşunda ihtilaf etmişlerdir. Doğrusu, burada açıklamaya imkan olmayan bir çok sebepten dolayı bunun haram olmasıdır. Bunun caiz görülmesi açıkladığımız bu hadise dayanmaktadır. Yine buna dayanan biri: “Bir alimi taklid eden selamette olur” demiştir. (!) bütün bunlar zayıf hadislerin kötü etkilerindendir. Eğer **“Allah’a selim bir kalple gelen**

dışında, malın ve evlatların fayda vermeyeceği günde” kurtuluş umuyorsan, bundan sakınmalısın!”

Yine Elbani rahimehullah “Rabbimden, sahabelerimin benden sonra ihtilaf edecekleri şeyleri sordum. Bunun üzerine Allah Teala bana şöyle vahyetti: “Ey Muhammed! Muhakkak ki ahabın benim katımda gökteki yıldızlar mesabesinde. Bazısı diğr bazısından parlaktır. Onların ihtilaf ettikleri bir şeyi alan benim katımda hidayet üzeredir.” Şeklindeki rivayetin uydurma olduğunu belirttikten sonra (ed-Daife no:60) şu açıklamayı yapmıştır:

“İbn Abdilberr, el-Muzenî’den şöyle dediğini nakletmiştir: “Şayet bu rivayet sahih olsaydı anlamı; Sahabelerin naklettikleri ve şahitlik ettikleri şeyler hakkında olurdu. Ahabın tamamı rivayet ettikleri şeylerde sağlam ve güvenilirler. Bana göre bunun başka bir anlama yorumlanması caiz değildir. Ama onların kendi görüşleriyle söylediklerine gelince, biri diğrini hatalı görmemişse, birinin görüşüne diğr karşı çıkmamışsa ve onlardan biri diğrinin görüşüne başvurmamışsa bunu düşünmek gerekir.”

Derim ki: Hadisin lafzının zahiri, Müzeni rahimehullah’ın yorumladığı anlama aykırıdır. Bilakis hadiste sahabelerin kendi görüşleriyle söyledikleri kastedilmiştir. Buna göre hadisin anlamı, hadisin uydurma olduğuna, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in sözü olamayacağına diğr bir açıdan da delil olmaktadır. Zira Nebi sallallahu aleyhi ve sellem’in bize sahabelerden herbirine uymamızı emrettiğini düşünmemiz imkânsızdır. Sahabeler arasında alim olanı, ilimde orta seviyede olanı ve daha aşağı seviyede olanı vardı. Yine onların arasında mesela kar yemenin orucu bozmadığını söyleyen de vardı!

Enes b. Malik radiyallahu anh şöyle demiştir: “Kar yağmıştı ve Ebu Talha oruçlu olduğu halde kar yemeye başladı. Ona: “Oruç olduğun halde kar mı yiyorsun?” denilince: “Bu sadece berekettir” dedi.

Bu, mevkuf (sahabe sözü) olarak sahih isnadla rivayet edilmiştir. Bkz.: ed-Daife (63) nolu hadisin açıklaması.

Bu mevkuf rivayet yukarıda geçen “Ashabım gökteki yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz” hadisin uydurma olduğunun delillerindendir. Zira bu sahih olsaydı Ebu Talha radiyallahu anh’e uyarak ramazan ayında oruçlu olan kimsenin kar yemesinin orucu bozmaması gerekirdi. Bugün bir Müslümanın bunu söyleyebileceğine inanmıyorum.

Yine diğer bir uydurma hadis şu şekildedir: **“Muhakkak ki ashabım yıldızlar gibidir. Hangi birinin görüşüne tutunursanız hidayet bulursunuz.”** Bkz.: ed-Daife (61)

Ravilerinden olan Sellâm b. Suleym yalancı olup, İbn Hibban’ın da dediği gibi uydurma hadisler rivayet etmiştir. Diğer bir râvi olan Hâris b. Gusayn ise bilinmemektedir. Buna rağmen Şa’rânî Mizan’da (1/28) şöyle der:

“Bu hadis hakkında muhaddisler (zayıflığına dair) konuşmuş olsalar bile, keşif ehline göre sahihtir!” Ancak Şa’rânî’nin bu sözü hiç şüphesiz batıldır! Çünkü keşif yoluyla hadislerin tashih edilmesi tasavvufi bir bid’attır. Bunu asıl kabul etmek, biraz önceki hadis gibi aslı olmayan batıl hadislerin sahih olduğunu kabule götürmesi demektir. Keşif, sahih olarak vukû bulur ise, en iyi durumda bile, re’y (şahsi görüş) ile aynı derecededir. Re’y ise, hata da eder, isabet de edebilir. Tabi ki buna heva karışmamış ise bu böyledir. Allah’ın rızası olmayan her şeyden selâmet dileriz.

Hatib el-Bağdadi’nin el-Kifâye (s.48)’de rivayet ettiği daha uzun metinden oluşan diğer bir uydurma hadis hakkında es-Suyutî şöyle der: “Bu hadiste bazı faydalar vardır. Şöyle ki; Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in kendisinden sonra furû’daki ihtilafları haber vermesi onun mucizelerindendir. Çünkü bu gaybden haber vermektir. Ve onun buna rızası ve onayı söz konusudur. Öyle ki bunu rahmet kılmış ve mükellefi istediğini almakta serbest bırakmıştır...” (!) Buna cevap olarak şöyle denir;

Önce es-Suyutî’nin rivayetin sahih olduğunu ispat etmesi gerekir

ki, o rivayetten hükümler çıkarabilsin. Bu rivayetin uydurma olduğuna bir başka delil de; nasıl olur da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sahabeden olan her bir ferde uymamızı tavsiye edebilir? Kaldı ki sahabe arasında âlim olduğu gibi, ilimde orta seviyeli ve daha da aşağı olanlar vardı. Konuyla ilgili gelen rivayetlerin uydurma olduğunu söyleyen İbn Hazm da (6/83) şöyle der:

“Çünkü Allah Teâlâ Peygamberi sallallahu aleyhi ve sellem’i **“O, arzusuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir”** (Necm 3-4) şeklinde nitelendiriyor ise, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in şeriata dair bütün sözlerinin gerçek ve şüphesiz olarak Allah’tan geldiği anlaşılır. Allah’tan gelen şeyde de ihtilaf olmaz. Çünkü âyette **“Eğer o (Kur’an), Allah’tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı”** (Nisa 82) buyurulmuştur. Allah; **“Birbirinizle çekişmeyin”** (Enfal 46) âyetiyle bizlere tefrika ve ihtilafı yasaklar. Dolayısıyla sahabeden her birine tâbî olmamızı Allah Rasûlu sallallahu aleyhi ve sellem’in bizlere emretmesi imkânsızdır. Çünkü sahabenin içerisinde birisinin helal kıldığını haram kılan bulunabilmektedir. Eğer durum böyle olsaydı, Semûre b. Cundub radiyallahu anh’e uyarak içkinin satışı helâl olurdu. Ebû Talha radiyallahu anh’e uyarak ta oruçlunun dolu yemesi helâl olurdu (orucu bozulmazdı). Bunlar diğer sahabelere tâbî olunduğunda ise haram olmaktadır. Cinsel ilişkide boşalma olmazsa Ali, Osman, Talha, Ebu Eyyub ve Ubey b. Ka’b radiyallahu anhum’a göre gusûl gerekmezken, Aişe ve İbn Ömer radiyallahu anhum’a göre gusûl gerekirdi. Bütün bunlar bize sahih isnatlarla rivayet edilmiştir.”

İbn Hazm Allah Rasûlu sallallahu aleyhi ve sellem’in ölümünden önce ve sonraki dönemde sahabe’den sadır olan sünnete isabet edemedikleri bazı görüşleri uzunca anlattıktan sonra şöyle der (6/86); “Nasıl olur da hem hata, hem de isabet eden bir kavmi taklit etmemiz caiz olur?”

Bundan önce de (5/64) İhtilafın Kötülenmesi başlığı altında şöyle demiştir: “Bize farz olan; Kur’an’da Allah Azze ve Celle’den gelen, bize din kılınan İslam’a ve Allah Teâlâ’nın dinin beyanı olarak emretmiş olduğu; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den sahih olarak

gelenlere tabi olmamızdır. İhtilafa uymamız asla gerekmez. Nitekim bir topluluk yanlış yaparak ihtilafın rahmet olduğunu söylemişlerdir. Bu sözlerine de Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den rivayet edilen: "Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz" sözünü delil getirmişlerdir. Bu hadis uydurulmuş bir batıldır. Günahkâr kimseler bunu uydurmuşlardır. Bu husus çeşitli yönlerden kesindir:

Birincisi: Nakil bakımından sahih değildir.

İkincisi: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in yasakladığı bir şeyi aynı zamanda emretmiş olması imkânsızdır. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem Ebu Bekr radiyallahu anh'ın rüya tabirinde hata ettiğini söylemiştir. Ömer radiyallahu anh'ı hicret konusundaki yorumunda hatalı bulmuştur. Ebu's-Senabil'i iddet hakkında verdiği bir fetvada hatalı bulmuştur. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hata ettiklerini bildirdiği kimselere hata ettikleri konuda bizim tabi olmamızı emretmesi kesinlikle imkânsız olan hususlardandır. O zaman hatayı emretmiş olurdu. Allah Teâla ve rasulü sallallahu aleyhi ve sellem bundan berîdirler. Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem onların hata ettiklerini haber vermiştir. Hata edene uymamızı emretmesi de imkânsızdır. Ancak Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, onların rivayet ettikleri şeylere uymamızı emretmiş olabilir. Bu ise doğrudur. Çünkü sahabelerin – Allah onlardan razı olsun – tamamı güvenilirlerdir. Onlardan hangisi nakilde bulunsa, naklettiği konuda hidayet üzeredirler.

Üçüncüsü: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem batıl söz söylemez. Bilakis onun sözü haktır. İsabet edenlerin yıldızlara benzetilmeleri fasit bir benzetmedir. Bu açık bir yalandır. Çünkü Ceda yıldızına yönelmek isteyen Seratan yıldızını arkasına almış olur ve yolunu bulamaz. Bilakis daha çok sapar, fahiş bir hata yapar. Bütün yıldızlar her yola çıkarmaz. Zikredilen benzetme batıldır. Bu sözün yalan olduğu ve hadisin uydurulmuş olduğu böylece açıkça ortaya çıkar."

20- Bütün Bidatler Sapıklıktır

Sünnet ve Bid'atın tarifi:

Sünnet lügatte yol demektir.²³⁵

İmam Tartuşi der ki; “Bu kelimenin aslı; önceden bir aslı olmadan yeni bir şey türetmek demektir. Allah Teala’nın; **“Gökleri ve yeri benzersiz olarak yaratandır”**(Bakara 117) ve; **“De ki; ben o peygamberlerden farklı olan biri değilim”**(Ahkaf 9) yani; **“Ben yeryüzündekilerin ilk rasulü değilim”** ayetlerindeki gibi. Şer’î tarifine gelince; “Dinde bir yol icad etmek, şeriataki benzer bir yol edinerek onunla şariat yolunda yürümek istemek” demektir.²³⁶

İmam Şatıbî de bu tarif şeklini tercih etmiş ve “Bu, bidat tarifinin en kapsamlısıdır.” demiştir.²³⁷

Bu yüzden araba, uçak gibi dünyevî yenilikler bu tarifi kapsamında değildir. Dünyevî yenilikler dînî bidat olmayıp; vacip, haram, müstehap, mekruh ve mübah olmak üzere beş hüküm üzere taksim edilmiştir.

Şüphe yok ki Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem’in eserlerine ve ashabının eserlerine tabi olan nakil ve eser ehli; Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaattir. Zira onlar, sonradan çıkan şeylerin bulaşmadığı bu yol üzerinde olanlardır. Havadis ve bidatler ancak Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem ve ashabından sonra ortaya çıkanlardır.

Bid’at: Şeriata aykırı ve ona muhalif olan fiili veya ona bir eksiklik ya da noksan icab ettiren şeyi ifade eder.²³⁸ Nitekim selefin cumhuru

---

²³⁵ Bkz.: Lisanu’l-Arab (13/224) Kamusu’l-Muhit (4/239) Mu’cemu’l-Mekayisi’l-Luga (3/60) Cemheratu’l-Luga (1/95) Esasu’l-Belaga (s.310)

²³⁶ El-Havadis vel-Bid’a(s.40)

²³⁷ El-İtisam(1/15) Ali el-Halebî İlmü Usulil Bid’a(23)

bunu çirkin görürler ve ittibadan ibaret olan aslı muhafaza için, caiz bir şey hakkında olsa dahi bidatlerden nefret ederlerdi.

Zeyd b. Sabit, Ebu Bekir ve Ömer radiyallahu anhuma kendisine Kuran'ı cem etmesini söylediklerinde: "Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in yapmadığı bir şeyi ben nasıl yaparım?" demişti.²³⁹

Abdullah b. Ebi Seleme'den: Sa'd b. Malik rahimehullah birisinin "Lebbeyk ze'l-Mearic (buyur ey yüksek dereceler sahibi)" dediğini duydu ve şöyle dedi: "Biz Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem zamanında böyle demezdik."²⁴⁰

Ebu'l-Buhteri şöyle dedi²⁴¹: "Birisi İbn Mes'ud radiyallahu anh'e bir topluluğun akşam namazından sonra mescide meclis kurduklarını haber verdi. İçlerinden birisi

"Allah'ı şöyle tekbir edin, Allah'ı şöyle tesbih edin, şöyle hamd edin, şöyle şöyle yapın" diyordu. Abdullah radiyallahu anh dedi ki:

"Bunu yaptıklarını gördüğünüzde bana gelin ve meclislerini haber verin." Onlar oturduklarında birisi geldi ve haber verdi. Bunun üzerine İbn Mesud radiyallahu anh geldi ve şöyle dedi:

---

²³⁸ Bkz.: el-Bais Ala İnkari'l-Bid'a ve'l-Havadis (s.17) en-Nihaye Fi Garibi'l-Hadis (1/79) Kavaidü'l-Ahkam (2/204) Camiu'l-Ulum ve'l-Hikem (s.160) el-İtisam (1/37)

²³⁹ **Sahih.** Buhari (9/10 no: 4986) ayrıca bkz.: el-İtisam (2/117) İktizau's-Sirati'l-Mustakim (s.277) el-Muvafakat (2/288)

²⁴⁰ **Zayıf.** Ahmed (1/172) Bezzar (2/15 no: 1094) Ebu Ya'la (2777-78 no:724) Tahavi Şerhu Meanî'l-Asar (2/125) Darekutni İlel (4/387) Beyhaki (5/45) İbn Ebi Hatem İlel (1/297) İbn Cevzi Telbisu İblis (s.16) Abdullah b. Ebi Seleme – Sa'd b. Ebi Vakkas tariki ile rivayet ettiler. Abdullah Ebi Seleme; el-Macişun'dur. İbn Ebi Hatim Merasil'de (s.112) der ki: "Ebu Zur'a, Abdullah b. Ebi Seleme'nin Sa'd'dan rivayeti mürseldir." Bu yüzden el-Heysemi, Mecmauz-Zevaid'de (3/223) şöyle der: "Ahmed, Ebu Ya'la ve Bezzar rivayet ettiler. Ricali sahihin ricalidir. Ancak Abdullah Sa'd b. Ebi Vakkas'tan işitmemiştir. Allah en iyi bilendir."

²⁴¹ Asıl nushanın hamisinde: "Maksat: Allah'ı zikretmeyi ihtiva ediyor olsa bile İbn Mesud radiyallahu anh bidatten yasaklardı"

“Kendisinden başka ilah olmayana yemin olsun ki siz karanlık bir bidat çıkardınız yahut Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabını ilimde geçtiniz!” Amr b. Utbe: “Allah’tan bağışlanma dileriz” dedi. İbn Mesud dedi ki: “Sizlerin yola sarılmanız, ondan ayrılmamanız gerekir. Eğer sağa ve sola saparsanız muhakkak ki uzak bir sapıklığa düşersiniz.”²⁴²

Abdullah b. Avn dedi ki: “Biz İbrahim en-Nehai’nin yanında iken birisi geldi ve dedi ki: “Ey Eba Amr! Bana şifa vermesi için Allah’a dua ediyorum.” Ben onun bunu şiddetle çirkin bulduğunu gördüm. Ta ki bundan hoşlanmadığını yüzünden anladık. İbrahim sünneti zikretti. Adam bundan yüz çevirerek insanların sonradan çıkardığı şeylerden bahsetti. O da bunu çirkin gördü.”²⁴³

Hadis ashabi Zu’n-Nun’a gelerek ona hatarat ve vesveseler hakkında sordular. Dedi ki: “Ben bu konuda hiçbir şey söyleyemem. Zira bunlar sonradan çıkmıştır. Bana namaz ve hadis gibi şeylerden sorunuz.”²⁴⁴

Muhammed b. Ziyad (veya Rayyan) dedi ki: “Zun-Nun bende kırmızı mest gördü ve dedi ki: “Bunları çıkar ey oğlum! Zira o şöhretti. Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem bunlardan giymedi. O ancak sade siyah mestler giydi.”²⁴⁵

Anlaşılmıştır ki, onlar sakıncasız olsa bile, yeni bir şey ortaya çıkmaması için her türlü bidatten sakınıyorlardı.

---

²⁴² **Ceyyid isnad ile:** Darimi (1/68, 69) İbn Vaddah el-Bid’a (s.8-13 bir çok rivayet yoluyla) İbn Cevzi Telbisu İblis (s.16-17) bu eser, rivayet yollarının toplamı ile sahihtir.

²⁴³ İbn Cevzi Telbisu İblis (s.17)

²⁴⁴ Ebu Nuaym Hilye (9/363) İbn Cevzi Telbis (s.17) Bkz.: Adabu’ş-Şer’iyye (2/88)

²⁴⁵ **Zayıf.** İbn Mace (3620) Ebu Nuaym Hilye (9/363) İbn Cevzi Telbis (s.17, 199) İsnadında Delhim b. Salih el-Kindi vardır ki zayıftır. Yine Huceyr b. Abdillah el-Kindi’yi İbn Hibban dışında kimse güvenilir saymamıştır.

Bütün Bidatlerin Sapıklık Oluşu ve Bunlarda Hiçbir Güzellik Olamayacağının Delilleri:

Bidatin güzel ve çirkin diye ikiye taksim edilmesinin dinde bir dayanağı yoktur. Nasıl olsun ki, Kur'an'a ve sahih hadislerle zıttır bu?

1- İnanılması ve bilinmesi mutlaka şart olan din esaslarından biri; İslam'ın Allah Teala tarafından bina edilmiş ve tamamlanmış olmasıdır. İnsanlara düşen şey ancak dinlemek ve itaat etmektir. Bu apaçık ortada olan bir gerçektir.²⁴⁶

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; **“Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.”**(Maide 3)

Bu ayeti kerime şeriatın tam ve kâmil olduğunu, ihtiyacı olan herkese Allah'ın indirdiğinin yeterli olduğunu gösterir. Nitekim Allah Teâla; **“Cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım”** (Zariyat 56) buyurmuştur.

İmam İbni Kesir Tefsirinde der ki; “Bu, Allah Teâla'nın bu ümmete lutfettiği en büyük nimettir. Allah bu ümmetin dinini kemale erdirmiştir. Artık dinlerinden başka bir dine ve peygamberlerinden başka bir peygambere ihtiyaç duymayacaklardır. Bu yüzden Allah peygamberini, peygamberlerinin sonuncusu kılmış, insanlara ve cinlere elçi göndermiştir. Onun helal kıldığından başka helal, onun haram kıldığından başka haram yoktur. Onun getirdiği dinden başka da din yoktur.”²⁴⁷

Dinin yeterli olmadığını, kemale erdirilmediğini ve sonradan çıkarılan bidatlere ihtiyaç olduğunu iddia etmek çirkin bir cürettir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabı ve onlardan sonraki âlimler asla böyle bir anlam çıkarmamışlardır. İbni Mesud radiyallahu

---

²⁴⁶ Suleym bin İyd el-Hilâlî el-Bid'a ve Eseruhus Seyyie(s.7)

²⁴⁷ İbni Kesir Tefsiri(2/19)

anh diyor ki; “Tâbî olunuz, bidat çıkarmayınız. Bu size yeter. Her bidat sapıklıktır.”²⁴⁸

İmam Buharî, Huzeyfe b. el-Yeman radiyallahu anh'den rivayet ediyor; “Ey Kurrâlar topluluğu! İstikamet üzere olunuz. Böyle olursanız öne geçersiniz. Sağa sola ayrılırsanız büyük bir sapıklığa düşersiniz.”²⁴⁹

Sözün kıyası, bidati güzel görüp ona devam eden kimselere göre “Din tamamlanmamıştır” ve onlara göre Allah'ın; **“Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım”**(Maide 3) ayetine itibar edilmez” demektir(!)²⁵⁰

Şayet böyle olursa, bidatçı; “Din tamamlanmamıştır, onda eksik kalan bazı şeyleri eklemek gerekir.” demiş gibi oluyor. Zira dinin kemale ermiş olduğuna iman etseydi, bidat çıkarmazdı. Böylece bunu diyen kimse dosdoğru yoldan sapmış olur.

2- Şüphesiz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, risalet görevini eksiksiz olarak, hakkıyla yerine getirmiştir. Allah Teâla buyuruyor ki; **“İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik.”**(Nahl 44) O da bunu yapmış ve kendisinden razı olunmuş bir halde Rabbinin katına intikal etmiştir. Din kemal bulmuş olup ziyadeye ihtiyacı yoktur.²⁵¹

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şu hadisinde buna işaret etmiştir; “Benden öncekiler içinde hiçbir peygamber yoktur ki, ümmetine bilmedikleri hayrı göstermek ve bilmedikleri kötülüklerden onları sakındırmak üzerine vazife olmasın.”²⁵²

---

²⁴⁸ Lalkaî es-Sünne(1/96) Mervezî es-Sunne(s.28) İbni Vaddah el-Bid'a(s.43) Darimi(mukaddime 205) El-Hilalî el-Bid'a(s.23)

²⁴⁹ Buhari(7282)

²⁵⁰ Şatıbi el-İtisam(1/147)

²⁵¹ El-Hilali el-Bid'a(s.13)

²⁵² Müslim

Ebu Zerr radiyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sizi cennete yaklaştıracak her şeyi ve sizi cehennemden uzaklaştıracak her şeyi size açıkladım."²⁵³ Yine buyurdu ki; "Sizleri gecesi de gündüzü gibi olan bir aydınlık yolda bıraktım. Benden sonra kim bu yoldan saparsa helak olur."²⁵⁴

Aişe radiyallahu anha dedi ki; "Kim size peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in vahiyden bir şey gizlediğini söylerse onu tasdik etmeyin. Zira Allah Teâla buyuruyor ki; **"Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun."** (Maide 67)"²⁵⁵

Bazı müşrikler Selman el-Faris radiyallahu anh'e; "Görüyoruz ki arkadışınız size hela edeplerine kadar her şeyi öğretiyor" deyince, o da; "Evet, bize kibleye dnmememizi, sağıımızla intinca etmememizi,  taştan azıyla yetinmememizi, kemik ve tezekle de istinca etmememizi öğretti." Demiştir.²⁵⁶

İbnul Macişun der ki; "İmam Malik'in şöyle dediğini işittim; "Kim güzel bularak islam'da bir bidat çıkarırsa, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in risalet görevine ihanet ettiğini iddia etmiş olur. Zira Allah Teâla; "Bugün dininizi kemale erdirdim" buyurmuştur. O gün dinden olmayan bir şey bugün de dinden olamaz."²⁵⁷

3- şeriat koymak beşerin değıl, lemlerin Rabbinin hakkıdır. şayet şeriat koyma insanlara bırakılsaydı, şeriat nazil olmaz, peygamber gnderilmezdi. Bu yüzden dinde bidat ortaya koyan, kendini Allah'a denk görmüş olur. Böylece ihtilaf kapısını da açar.²⁵⁸

---

²⁵³ Taberani (1647) isnadı sahihtir.

²⁵⁴ Elbani Sahihu Süneni İbni Mace (1/32)

²⁵⁵ Buhari, Müslim

²⁵⁶ Müslim

²⁵⁷ şatıbi el-İtisam (1/64)

²⁵⁸ El-Hilali el-Bid'a (s.16)

Allah Teâla buyuruyor ki; **“Rabbinizden size indirilene uyun. O’nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az ibret alıyorsunuz!”**(A’raf 3)

“Yoksa onların, Allah’ın izin vermediği bir dini getiren ortakları mı var?”(Şura 21)

“Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah’ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.”(En’am 153)

Tabiinin büyüklerinden imam Mücahid rahimehullah dedi ki; “Bu ayette geçen “Sizi ondan ayıracak yollara uymayın” kavlindeki “yollar” bidat ve müteşabihlerdir.”²⁵⁹

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Kim bu işimizde (dinimizde) olmayan şeyler çıkarırsa o reddolunur.”²⁶⁰

“Kim emrimiz üzere olmayan bir şeyle amel ederse o reddolunur.”²⁶¹

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, kendi nefsinden şeriat koyucu değildir; Allah Teâla buyuruyor ki; **“Allah’ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana Kitab’ı hak ile indirdik.”**(Nisa 105)

“İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur’an’ı indirdik.”(Nahl 44)

“O hevayı hevesinden konuşmaz, o ancak kendisine bildirilen bir vahiy ile konuşur.”(Necm 3-4)

---

²⁵⁹ Beyhaki Medhal, Ali el-Halebi İlmü Usulil Bid’a (s.40)

²⁶⁰ Buhari (2697) Müslim (1718)

²⁶¹ Müslim

“De ki: “Ben, ancak Rabbimden bana vahyolunana uyuyorum.”(A’raf 203)

“Rabbinden sana vahyolunana uy. O’ndan başka tanrı yoktur. Müşriklerden yüz çevir.”(En’am 106)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Allah’ın emretmediği şeyler yapanları kötölemiştir; İbni Mesud radiyallahu anh rivayet ediyor; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu; “Allah Azze ve Celle’nin benden önce gönderdiği her peygamberin kendi sünnetine uyan ve emrine sarılan seçkin havarileri ve ashabı vardı. Bunlardan sonra gelenler ise yapmadıklarını söyleyen ve **emrolunmadıklarını yapan** kimseler oldular. Onlarla eliyle cihad eden mümindir, diliyle cihad eden mümindir, kalbiyle cihad eden mümindir. Bu kadarını da yapmayan kimse de artık hardal tanesi kadar bile iman yoktur.”²⁶²

Kim kendiliğinden bir ibadet yaparak bidat çıkarırsa, bu sapıklık kendisine reddolunur. Zira şüphesiz Allah, kendisine yaklaştıraak olan ibadetleri koymaya hak sahibi olandır.

İbni Kayyım der ki; “Bilinmektedir ki, Allah ve Rasulünün bildirdiğinden başka haram, Allah ve Rasulünün kötü gördüğü dışında kötülük olmadığı gibi, Allah’ın vacip kıldığından başka farz da yoktur. Allah’ın koyduğundan başka şeriat olamaz. İbadetlerde asıl olan, onun meşru olduğunu gösteren bir delil olmadığı müddetçe o ibadetin geçersiz oluşudur. Akidler ve muamelelerde asıl olan ise, yasaklığına dair bir delil olmadığı müddetçe sahih olmasıdır. (Eşyada asıl olan mübahlıktır.)”²⁶³

Şeyhulislam İbni Teymiye der ki; “Şer’î bir delil olmaksızın hiç kimse için bir ibadet veya bir yakınlık vesilesi edinme imkânı yoktur.”²⁶⁴

---

²⁶² Müslim (iman 80)

²⁶³ İ’lamul Muvakkiin (1/344)

²⁶⁴ Mecmuul Fetava (31/35)

İmam İbni Kesir, Kuran okuma sevabının ölüye hediye edilmesi meselesindeki ihtilaf hakkında der ki; “Kuran okuma ölünün amelinden ve kazancından değildir. Bu sebeptendir ki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ümmetini ölümler için Kuran okumaya, ne açık bir ifadeyle ne de îmâ ile teşvik etmemiştir. Sahabelerin hiçbirisinden de bu konuda bir nakil yoktur. Şayet bu hayırlı bir amel olsaydı, şüphesiz onlar bu hayırdan bizi geçerlerdi. Allah’a yaklaştıran ameller ancak nass ile sabit olur ve bu hususta kıyas ile veya birtakım görüşlerle karar verilemez.”²⁶⁵

Sahabe ve Tabiinden salih selefimiz işte bu yol üzere idiler.”²⁶⁶

Ali Bin Ebu Talib radiyallahu anh der ki; “Şayet din, görüş ile olsaydı mestlerin üzerini değil, altını mesh ederdim. Fakat ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in mestlerinin üzerini mesh ettiğini gördüm.”²⁶⁷

Ömer bin el-Hattab radiyallahu anh hacrul evsedi öptükten sonra şöyle demişti; “Şüphesiz biliyorum ki, sen faydası ve zararı olmayan bir taşsın. Şayet Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in seni öptüğünü görmeseydim seni öpmezdim.”²⁶⁸

Bir kadın Aişe radiyallahu anha’ya; “Bizden biri temizlenince namazını neden kaza etmiyor?” diye sorunca; “Sen harûrî (Hâricî) misin? Biz peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in zamanında hayız olduğumuz zaman bize bunu emretmezdi.”²⁶⁹

Nafi anlatıyor; İbni Ömer radiyallahu anhuma’nın yanında birisi hapsirdi ve “Elhamdulillah ves selamu ala Rasulih” dedi. Bunun üzerine İbni Ömer radiyallahu anhuma; “Ben de derim ki, Rasulullah sallallahu

---

²⁶⁵ İbni Kesir Tefsiri (4/401)

²⁶⁶ Ali el-Halebi İlmü Usulil Bid’a (s.70-73)

²⁶⁷ Elbani Sahihu Ebu Davud (1/53) İbni Hacer Telhisul Habir (1/160)

²⁶⁸ Buhari ve Müslim.

²⁶⁹ Buhari ve Müslim

aleyhi ve sellem'in bize öğrettiği böyle değildir. Biz deriz ki; "Elhamdulillah"²⁷⁰

Bu nebevî hadisler ve seleften gelen rivayetler, şeriatı anlamadaki doğru yolu açıklamaktadır. Şüphesiz aklın bunun aksini güzel görmesine veya şahsi görüşün bunun zıddını süslemesine mecal yoktur. Şüphesiz şer'î naslar bu şekilde varid olmuştur.

İmam Şafiî rahimehullah der ki; "Kim bir konuda istihsan ile (Şahsi görüşle güzel bularak) hükmederse şeriat koymuş olur."²⁷¹

4- Şüphesiz bidat çıkarmak, hevaya tabi olmaktır. Zira akıl, eğer şeriata tâbî değilse, onda heva ve şehvetten başka bir şey yoktur. Bilirsin ki hevâyâ uymak, apaçık bir sapıklıktır. Allah Teâla'nın şu kavlini görmez misin; **"Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Hevâ ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır."**(Sa'd 26)

Neticede hüküm, hak ve heva olmak üzere iki şık arasındadır. Bir üçüncü şık yoktur. Yine Allah Azze ve Celle buyuruyor ki;

"Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme."(Kehf 28)

"Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim olabilir!"(Kasas 50)

"Sonra da seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma."(Casiye 18)

---

²⁷⁰ Tirmizi (2738) Hakim (4/265) isnadı hasendir.

²⁷¹ Gazalî el-Menhul (s.374) Mahallî Cemul Cevami (2/395) Ali el-Halebi İlmü Usulil Bid'a (s.70-73)

İbni Mesud radiyallahu anh'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize bir çizgi çizdi ve buyurdu ki; "İşte Allah'ın yolu" sonra bu çizginin sağına ve soluna da çizgiler çizerek buyurdu ki; "İşte bu yollardan her birinin üzerinde şeytan vardır ve kendisine çağırır." Sonra şu ayeti okudu; **"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti."**(En'am 153)²⁷²

İbni Mesud radiyallahu anh dedi ki; "Şüphesiz bizler, uyarız, yenilik çıkarmayız, tâbî oluruz, bidat çıkarmayız. Emre sarıldığımız sürece sapıtmayız."²⁷³

5- Amelin kabul olunması için ihlâs yeterli değildir. Zira şüphesiz, İslam iki dînî esas üzere kuruludur; ortağı olmayan tek Allah'a kulluk etmemiz ve dinde meşru olan, Rasulün emri olan şeyle ibadet etmemiz.²⁷⁴

Yani sahih amel iki şart ile makbul olur; ihlâs ve Rasule tâbi olmak. Fudayl bin İyaz rahimehullah der ki; "Şüphesiz amel samimî olup doğru olmazsa kabul edilmez. Yine amel, doğru olup samimi olmazsa kabul edilmez. Samimi olması; yalnız Allah için yapılmasıdır. Doğru olması ise sünnete uygun olmasıdır."²⁷⁵

Bunun delilleri çoktur. İbadetin Allah'a has kılınması şu ayetlerle vaciptir; **"Halbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur."**(Beyine 5)

Bir adam Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelerek; "Hem sevabını hem de övülmeyi umarak savaşılan kimse hakkında ne dersin?" dedi. Buyurdu ki; "Ona karşılık yoktur" adam bunu üç sefer sordu ve hepsinde aynı cevabı aldı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve

²⁷² Hasendir. Elbani Zılalul Cenne(1/13)

²⁷³ Lalkaî Şerhu Usulî İtikad(1/96)

²⁷⁴ Mecmuul Fetava(1/189)

²⁷⁵ Ebu Nuaym Hilye(8/95) İlmu Usulil Bida(s.61)

sellem sonunda şöyle buyurdu; “Şüphesiz Allah ancak kendisi için halis olarak yapılan ameli kabul eder.”²⁷⁶

Rasule tabi olmanın gereğine gelince; Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur; **“(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”**(Âl-i İmran 31)

“Allah'a ve Allah'ın bütün kelâmalarına iman etmiş bulunan o ümmî peygambere, evet ona uyun ki, hidayete erebilesiniz.”(A'raf 158)

Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in zevce-i pâklerinin hâne-i saâdetlerine bir gurub erkek gelerek Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın (evdeki) ibadetinden sordular. Kendilerine sordukları husus açıklanınca sanki bunu az bularak:

"Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) kim, biz kimiz? Allah O'nun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir (bu sebeple O'na az ibadet de yeter) dediler. İçlerinden biri: "Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım" dedi. İkincisi: "Ben de hayatımca hep oruç tutacağım, hiç bir gün terk etmeyeceğim" dedi. Üçüncüsü de: "Kadınları ebediyen terk edip, onlara hiç temas etmeyeceğim" dedi. (Bilâhere durumdan haberdar olan) Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) onları bularak:

"Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbuki Allah'a yemin olsun Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bazan oruç tutar, bazan yerim; namaz kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. (Benim sünnetim budur), kim sünnetimi beğenmezse benden değildir" buyurdu.²⁷⁷

---

²⁷⁶ Elbani Sahihu Süneni Nesai(2/384)

²⁷⁷ Buhârî(Nikah 1) Müslim(1401) Nesâî(6/60)

Muaviye radiyallahu anh Kabe'nin dört rüknünü selamlayınca İbni Abbas radiyallahu anhuma; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bu iki rüknü selamlamazdı" dedi. Muaviye radiyallahu anh; "Bu ikisi Kabe'den ayrı değil ki" dedi. İbni Abbas radiyallahu anhuma; "Sizin için Allah Rasulünde en güzel örnek vardır" dedi. Bunun üzerine Muaviye radiyallahu anh; "Doğru söyledin" dedi.²⁷⁸

Amr b. Yahya'dan; "babamı, babasından (naklen) şöyle rivayet ederken duydum: "Babam dedi ki; "Sabah namazından önce Abdullah b. Mes'ûd'un kapısının önünde otururduk. Çıktığında, onunla beraber mescide giderdik. Neyse (bir gün) Ebû Musa el-Eş'arî yanımıza geldi ve; "Ebû Abdırrahman (yani Abdullah b. Mes'ûd) şimdiye kadar yanınıza çıktı mı?" dedi. "Hayır" dedik. O da bizimle beraber oturdu. Nihayet (Abdullah) çıktı. Çıkınca toptan ona ayağa kalktık. Sonra Ebû Musa ona şöyle dedi:

"Ey Ebû Abdırrahman! Biraz önce mescidde yadırgadığın bir durum gördüm. Ama yine de, Allah'a şükür, hayırdan başka bir şey görmüş değilim." (Abdullah) "Nedir o?" diye sordu. O da; "Yaşarsan birazdan göreceksin. Mescidde halkalar halinde, oturmuş, namazı bekleyen bir topluluk gördüm. Her halkada (İdareci) bir adam, (halkadakilerin) ellerinde de çakıl taşları var. (idareci): "Yüz defa Allahu ekber deyin" diyor, onlar da yüz defa Allahu Ekber diyorlar. Sonra, yüz defa La İlahe İllallah, deyin diyor, onlar da yüz defa La ilahe İllallah diyorlar. Yüz defa Sübhanallah deyin diyor, onlar da yüz defa Sübhanallah diyorlar."

Abdullah b. Mes'ûd; "Peki onlara ne dedin?" dedi. "Senin görüşünü bekleyerek -veya "senin emrini bekleyerek" -onlara bir şey söylemedim." dedi.

Dedi ki; "onlara kötülüklerini hesap etmelerini emredip (bununla) iyiliklerinden hiçbir şeyin de zayi edilmeyeceğine dair onlara güvence verseydin ya!" dedi. Sonra gitti, biz de onunla beraber gittik. Nihayet o,

---

²⁷⁸ Buhari, Müslim, Tirmizi ve Ahmed

bu halkalardan birine geldi, başlarında durdu ve şöyle dedi: "Bu, yaptığınızı gördüğüm nedir?"

Dediler ki; "Ey Ebû Abdîrrahman! Bunlar çakıl taşları. Onlarla Allahu Ekber, La ilahe illallah ve Sübhanallah deyişleri sayıyoruz." (Bunun üzerine Abdullah b. Mes'ûd) dedi ki;

"Artık kötülüklerinizi sayıp (hesab edin)! Ben, iyiliklerinizden hiç bir şeyin zayı edilmeyeceğine kefilim. Yazıklar olsun size! Ey Ümmet-i Muhammed, ne çabuk helak oldunuz! Peygamberinizin -salallahu aleyhi ve sellem- şu sahabeti içinizde hâlâ bolca bulunmakta. İşte onun elbiseleri, henüz eskimemiş; kapları, (henüz) kırılmamış. Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki, sizler kesinlikle ya Muhammed'in dininden daha doğru yolda olan bir din üzerindesiniz (-ki bu imkânsızdır-) veya bir sapıklık kapısı açmaktasınız."

Onlar; "Vallahi, ey Ebû Abdîrrahman, biz, başka bir şey değil, sadece hayrı (elde etmeyi) İstedik" dediler.

O da şöyle karşılık verdi; "Hayrı (elde etmek) isteyen niceleri vardır ki onu hiç elde edemeyeceklerdir. Resûlullah -salallahu aleyhi ve sellem- bize haber vermişti ki; Kur'an'ı okuyacak olan bir topluluğun bu okuyuşları sadece dilde kalacak, onların köprücük kemiklerini ileriye geçmeyecek. Vallahi, bilmiyorum, belki onların çoğu sizdendir." Sonra Abdullah onlardan yüz çevirdi.

(Amr b. Yahya'nın dedesi) Amr b. Selime, bundan sonra şöyle dedi: Bu halkalardaki (insanların) tamamını, en-Nehrevân olayında, haricîlerin yanında bize karşı vuruşurken gördük."²⁷⁹

Bu kıssa, alim sahabelerin, ibadetlerin vesile ve maksatları hakkındaki anlayışlarını göstermektedir. Bir topluluk, Allah Azze ve Celle'yi tesbih, tekbir, tehlil ve tahmid ile zikrediyor, bu zikredişlerini

---

²⁷⁹ Darimi(1/68) Taberani bunu hasen bir isnad ile rivayet etmiştir. Bkz.: Taberânî(9/125) Mecmau'z-Zevâ'id, (1/181). Hadisin merfû kısmı için bkz. Müslim(1/663); İbn Mâce(1/59); Ahmed b. Hanbel(1/380, 404)

saymak için taş kullanıyorlar. Bu amellerinde niyetleri Allah'a ibadet etmek olduğu halde İbni Mesud r.a. bunları sünnete muhalif bir bidat görerek onlara karşı çıkmıştır. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle yapmamıştır. Onların niyetlerinin güzel oluşu, yaptıklarının sahih olduğunu göstermiyor. Zira niyetin güzel olması, bidatı sünnete çevirmez ve çirkinî güzel yapmaz. Güzel niyetin yanında sünnete ve selefe uyma şartı da kaçınılmazdır.²⁸⁰

Said bin el-Müseyyeb radiyallahu anh, fecrin doğuşundan sonra namaz kılmaya devam eden birini gördü ve onu uyardı. Adam; “Ey Ebu Muhammed! Namaz kıldım diye Allah bana azab eder mi?” diye aklınca haklı bir gerekçe zikretti. İbnül Müseyyeb; “Hayır, fakat Allah sana Sünnet'e aykırı hareket ettiğin için azab eder.” Dedi.²⁸¹ Benzeri İbni Abbas r.a.'dan da rivayet edilmiştir.²⁸²

Elbanî rahimehullah der ki; “Said Bin el-Müseyyeb'in bu veciz cevabı, bidatleri güzel görene karşı ve sünnet ehlini “zikri ve namazı inkâr etmekle” suçlayanlara karşı kuvvetli bir silahtır. Hâlbuki sünnet ehli sadece sünnete muhalif olan namaz, zikir v.b. şeylere karşı çıkmaktadır.”²⁸³

Birisi imam Malik'e; “Ey Ebu Abdullah! Nerede ihrama gireyim?” dedi. O da; “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in girdiği yer olan Zul-Huleyfe'den itibaren” dedi. Adam; “Ben, kabrin yanında, Mescidin yanından girmek istiyorum” dedi. İmam Malik; “Öyle yapma! Fitneye düşmenden korkarım.” Dedi. Adam; “Bunda ne gibi bir fitne olabilir ki? Ben daha fazla mesafeden ihrama gireceğim.” Deyince imam Malik; “Hangi fitne senin kendini Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i fazilette geçmiş görmenden daha büyük olabilir? Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; **“O'nun emrine muhalefet edenler kendilerine bir**

---

²⁸⁰ Halebi İlmü Usulil Bid'a(s.244) Hilali el-Bida(s.15) Ebu Şame el-Bais(s.63)

²⁸¹ İsnadı ceyyiddir. Darimi(1/116) Abdurrezzak(3/52) Beyhaki(2/466) Hatib el Fakih(1/147)

²⁸² İbni Abdilberr Cami(s.559) Şatıbi Muvafakat(4/18)

²⁸³ El-Elbani el-İrva(2/236)

fitnenin veya elim bir azabın isabet etmesinden sakınsınlar.”(Nur 63)²⁸⁴

6- Sahih deliller bidati mutlak olarak kötülemektedir. Bidatın; “hasene=güzel” ve “seyyie=kötü” diye ikiye taksim edilmesinin delili yoktur.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; “Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah’ın Kelam’ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem’in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid’attir ve her bid’at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.” Buyurmuştur.²⁸⁵

Yine şöyle buyurmuştur; "Sizden kim Benden sonra yaşarsa birçok ihtilaflar görecektir. Bu yüzden sünnetime ve hidayete erdirilmiş raşid halifelerin sünnetine sarılmanız gereklidir. Ona azı dişlerinizle ısırır gibi sarılıp, bırakmayın. Sizleri sonradan çıkarılanlardan sakındırırım. Zira şüphesiz her sonradan çıkarılan şey bidattir ve her bidat sapıklıktır."²⁸⁶

“Kim şu emrimizde olmayan bir şey çıkarırsa o reddolunur.”²⁸⁷

“Kim emrimiz olmayan bir şeyle amel ederse, o reddolunur.”²⁸⁸

Bu hadislerde olduğu gibi bidatler arasında bir ayrım söz konusu değildir. Nekre (belirsiz) olarak gelen izafe umum ifade eder. Ancak bir

---

²⁸⁴ Hatib el-Fakih(1/148) Ebu Nuaym Hilye(6/326) Beyhaki Medhal(236) İbni Batta el-Ibane(98) Halebi İlmü Usulil bida(s.72)

²⁸⁵ Müslim ve Nesai

²⁸⁶ Ahmed(4/126, 127) Ebu Davud(4607) Tirmizi(2815, 2816) İbni Mace(42,44) İbni Ebi Asım Es Sünne(1/29-30) İbni Hibban(1/104) İbni Abdilberr Cami(2/222, 224) Hakim(1/65, 96, 97) Taberani(18/537-602, 617, 625) Beyhaki(10/114) Cem’ül Fevaid(127) Darimi(95) Tahavi Müşkil(1/85-87) Tayalisi(2615-16) Suyuti el-Emru bil-İttiba(s.34) Elbani Sahihu Ebu Davud(3/119) Sahihtir.

²⁸⁷ Buhari ve Müslim

²⁸⁸ Müslim

istisna varsa o başka. Peki burada istisna nerede? Bazılarının istisna iddialarına cevap inşallah ileride gelecek.

Bu, bütün salih selefin anlayışıdır. Nitekim İbnu Ömer radiyallahu anhuma; “İnsanlar güzel görse de bütün bidatler sapıklıktır.” Demıştır.²⁸⁹

İbni Mesud radiyallahu anı; “Ey İnsanlar! Sizler hadis anlatıyorsunuz ve size hadis anlatılıyor. Bir bidat gördüğünüz zaman ilk duruma sarılın.”²⁹⁰

İşte bu iki sahabe bidati umum manada almışlar, güzel-çirkin ayrımı yapmamışlardır. Usul ilminde sabit olmuştur ki; şeriatın küllî delili, pek çok yerde, farklı zamanlarda ve farklı durumlarda tekrar ederse, o tahsis edilmez ve sınırlandırılmaz. Böylece delilin getirdiği hüküm, mutlak olarak genellik ifade eder. Bidati kötileyen ve ondan sakındıran hadisler de bu kabildendir. Nitekim peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, minber üzerinde Müslüman topluluğuna pek çok zaman ve farklı hallerde bütün bidatlerin sapıklık olduğunu belirtmiş, ne bir ayette, ne de bir hadiste bu konudaki genelleştiren ifadeyi sınırlandıran bir delil gelmemiştir. Bu da genel ifadenin, mutlak oluşunu gösterir.

Salih selef de bidatin kötülenmesinde icma etmiş, bundan hiçbir şeyi istisna etmemişlerdir. Sabit olan icma; bütün bidatlerin kötü oluşunu, hiçbir bidatin güzel olamayacağını göstermektedir.²⁹¹

7- Bidatin güzelinin de olduğunu iddia edenlerin, yapılan işin zahirde taat olduğunu mazeret göstermeleri geçersizdir. Aslında o tam aksine masiyettir. Zira mücerred akıl, mesela öğlen namazını neşeli zamanlarda beş rekat kılmayı daha güzel görür. Bu, diğer farzlar için de aynıdır. Bidati güzel görenin, güzelini çirkininden ayırmaya şiddetli

---

²⁸⁹ Lalkai(126) İbni Batta(205) Beyhaki Medhal(191) İbni Nasr es-Sunne(70) isnadı sahihtir; Ali el-Halebi İlmü Usulil Bida(s.92)

²⁹⁰ Darimi(1/61) Lalkai(1/77) Fethul Bari(13/253) sahihtir; İlmü Usulil Bida(s.226)

²⁹¹ Abdulkayyum es-Suheybanî el-Lum'a Fir Reddi Ala Musiniyil Bid'a(49-51) Şatıbi el-İtisam(1/187-188)

bir ihtiyacı vardır. Biz ittifakla diyoruz ki; zahiri taat olan her şey taat olmadığı gibi, zahiri masiyet olan her şey de masiyet değildir. Neticede bidatçı, isabet ettiği güzel bidat ile hatta ettiği çirkin bidat arasında döner durur. Durum böyle olunca, bu bidatin güzel olduğunu iddia etmek ancak Kitap ve Sünnet'ten bir delil ile mümkün olabilecektir. Hâlbuki Kitap ve Sünnet'ten delil bulunan şey bidat değildir. O halde “güzel bidat” iddiası batıldır.

Herhangi bir amelin “güzel bidat” olduğunu iddia edene; “bir bidatin güzel mi, yoksa çirkin mi olduğunu nereden anladığını sorarız.

Güzel zannedilen pek çok amelin aslında çirkin bidat olduğuna sıkça şahid oluruz. Mesela Sahihu Müslim’de; Ukbe bin Amir radiyallahu anh’dan şu rivayet gelmeseydi anlayamazdık; “Üç vakit vardır ki, Resûlullah (aleyhissalatu vesselâm) bizi o vakitlerde namaz kılmaktan veya ölülerimizi mezara gömmekten nehyetti: Güneş doğmaya başladığı andan yükselinceye kadar. Öğleyin güneş tepe noktasına gelince, meyledinceye kadar. Güneş batmaya meyledip batıncaya kadar.”²⁹²

Sahihayn’daki rivayette Aişe (radiyallâhu anhâ) anlatıyor: "Allah namazı (ilk defa farz ettiği zaman iki rek'at olarak farz etmişti. Sonra onu hazer için (dörde) tamamladı. Yolcu namazı ilk farz edildiği şekilde sabit tutuldu.”²⁹³ Bu hadis ulaşmasaydı, seferde namazı tam kılmanın caiz olmadığını anlayamazdık.

Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem, abdest alırken azalarını üçer kere yıkadıktan sonra; “İşte abdest budur. Kim bundan fazla yaparsa kötülük ve zulüm etmiş olur.” Buyurmuştur.²⁹⁴ Bu hadis olmasaydı abdest alırken azaları beş kez yıkamanın, akıl güzel gördüğü halde caiz olmadığını anlayamazdık.

---

²⁹² Müslim(831) Ebu Davud(3192) Tirmizi(1030) Nesâî(1/275, 26)

²⁹³ Buhârî(3935) Müslim(685) Muvatta(1/146) Ebu Dâvud(1198) Nesâî(1/225).

²⁹⁴ Elbani Sahihu Ebu Davud(1/46)

İbni Abbas radiyallahu anhuma rivayet ediyor; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Dikkat edin! Ben rükû ve secdelerde Kuran okumaktan nehyolundum”²⁹⁵ bu hadis olmasaydı bu fiilin caiz olmadığını nereden anlayacaktık? Şeriatta taat zannedilen birçok şey aslında masiyettir ve ceza gerektirir.

8- insanların çoğu, genel manada gelen nasları bidatleri için delil getiriyorlar. Bu ise büyük bir hata olup, usul ilminin önemli kaideleri ile gelişmektedir.

Mesela; birkaç kişi mescide namaz kılmak için gelseler, içlerinden biri öne geçip onlara cemaatle tahıyyetul mescid namazı kıldırса, içlerinden bazıları da buna karşı çıksa, diğerleri de kişinin cemaatle kıldığı namazın yalnız başına kıldığı namazdan daha faziletli olduğuna dair hadisleri delil getirсе, iki ayrı görüşe bölünmüş olmazlar mı? Bunlardan birisi bu istidlale uygun, diğeri muhaliftir. Halbuki bu delil başka bir konuda varid olmuştur. Peki, burada ayırıcı kavil hangisidir?

Şeyhulislam İbni Teymiye, Tefsir Usulü’ne Giriş adlı eserinde diyor ki; “Şu bilinmelidir ki, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ashabına Kuran’ın manalarını, onun lafızlarını nasıl açıkladıysa öyle açıklamıştır. Çünkü Allah Teala’nın; **“Biz sana zikr’i indirdik ki, insanlara ne indirildiğini açıklayasın.”**(Nahl 44) ayeti, hem lafzın, hem de mananın açıklanmasını içine alır.

(Tabiîn’den) Ebu Abdurrahman es-Sulemî demiştir ki; “Osman bin Affan ve Abdullah bin Mesud gibi, bize Kuran okutanlar bildirmişlerdir ki, onlar peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’den on ayeti ilim ve amelce öğrenmeden geçmezlerdi. Onlar bize dediler ki; “Bizler Kuran’ı ilim ve amel ile birlikte öğrendik.”²⁹⁶

Bundan dolayıdır ki, onlar, bir sureyi bellemek için uzun bir müddet o sure üzerinde dururlardı. Enes radiyallahu anh şöyle demiştir;

---

²⁹⁵ Müslim

²⁹⁶ Taberi(1/80) Kurtubi(1/39)

“Bizim zamanımızda birisi Bakara ve Al-i İmran surelerini okuduğu zaman gözümüzde büyüdü.”²⁹⁷

Abdullah bin Ömer radiyallahu anhuma, Bakara suresini öğrenmek (ezberlemek) için birkaç yılını, bir rivayete göre sekiz yılını vermiştir. Bunu İmam Malik rivayet etmektedir.²⁹⁸

Çünkü Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur; **“Sana bu mübarek Kitab’ı, ayetlerini düşünsünler ve akıllı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik.”**(Sad 29)

“Hâla Kur’an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi?”(Nisa 82)

“Onlar bu sözü (Kur’an’ı) hiç düşünmediler mi?”(Müminun 68)

Bu ayetlerde sözedilen “tedebbür; iyi düşünmek”, Kur’anın manalarını anlamadan gerçekleşmez. Yine Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur;

“Akıl erdiresiniz diye biz onu Arapça bir Kur’an olarak indirdik.”(Yusuf 2) Bir söze akıl erdirmek için, onu anlamak gerekir. Malumdur ki, her söz mücerred lafızlarından öte, manasının anlaşılması için söylenir. Kuran ise anlaşılmaya daha layıktır.

Tıp, hesap gibi fen dallarıyla ilgili kitap okuyan bir topluluğun, okuduklarını anlamak istememeleri düşünülemez. O halde kurtuluşlarına, din ve dünya saadetlerine sebep olacak olan Allah Kelamı nasıl olur da anlaşılmak için okunmaz?²⁹⁹

İmam Şatıbî de el-Muvafakat’ta genel manadaki delillerle selefin anlayışına muhalif istidlalde bulunanlara ve delili, varid oluşu sebebinden başka konulara hamledip onunla amele çağıranlara

---

²⁹⁷ Sûlasiyatü Müsnedil İmam Ahmed(2/276)

²⁹⁸ Muvatta(1/205) Kurtubi(1/39)

²⁹⁹ İbni Teymiyye Mukaddimetun Fi Usulit Tefsir(s.8-9)

reddiyede bulunarak der ki;

“İlk nesillerin hiçbir şekilde amel etmedikleri deliller: Sonra gelenlerin (müteahhirûn) kendi kuruntularına bunları delil olarak kullanmaları asla yerinde değildir ve onlar hiçbir şekilde delil olamazlar. Zira eğer delil olsalardı, sahabe ve tabiîn nesillerinin değerlendirmelerinden uzak kalıp da şunların onu anlaması gibi bir sonuç asla ortaya çıkmazdı. İlk nesillerin amel ettiği veya terk ettiği şey, delil sanılan şeyin gereğine nasıl ters düşer ve onunla nasıl çatışabilir?

Sonra gelen nesillerin bu türden delillerle amel etmeleri, ilk nesillerin icmâına muhalefet olmaktadır. İcmâa muhalefet eden her kim olursa olsun hatalıdır. Zira Muhammed ümmeti hata üzerinde görüş birliği etmez. Onların üzerinde bulundukları fiil ya da terk, sünnettir ve muteber bir durumdur, hidâyettir. İnsan ya hata eder ya da isabet eder. Selefe muhalefet eden kimseler hata üzerindedir. Bu kadarı delil olarak yeterlidir...

İşte bu noktadan hareketledir ki, ehl-i sünnet âlimleri Râfızîlerin “Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kendinden sonra halife olmak üzere Hz. Ali'yi tayin etti” şeklindeki iddialarına kulak asmamışlardır. Çünkü bütün sahabenin bu iddia aksine hareket etmiş olmaları, onun batıl ve dikkate alınmayacağına açık bir delildir. Çünkü sahabe hata üzerinde görüşbirliği etmez. Çoğu zaman bid'at ve sapık mezhep sahiplerinin Kitap ve sünnet ile iddialarını desteklemeye çalıştıklarını görürsün; bunlar keyfî yorumlar yaparlar, onların müteşâbihlerine sarılarak havayı bulandırmak ve böylece halka karşı kendilerinin hak üzere oldukları intibaini vermek isterler.”³⁰⁰

Yine aynı eserde der ki; “Bundan dolayı, şer'i deliller üzerinde duran kimselerin, mutlaka o delillerden selefin ne anladıklarını gözönünde bulundurmaları bir mecburiyettir. Onların amel

---

³⁰⁰ El-Muvafakat(3/72)

edegeldiklerine uygun düşen mana, doğru olmaya en layık olandır; ilim ve amel için en uygundur.”³⁰¹

Hafız İbn Abdilhadi rahimehullah der ki; "Bir ayeti veya bir hadisi, Selef zamanında onların bilmediği ve ümmete açıklamadıkları halde te'vil etmek caiz değildir. Aksi halde "selefin bu gerçeği bilmedikleri ve bu konuda sapmış oldukları, sonraki asırlarda çıkmış olan bu iddia sahibinin ise hidayet üzere olduğu" gibi bir anlam çıkar.”³⁰²

İbn Kayyım rahimehullah diyor ki; "Allah'ın Kitabındaki bir ayeti Selef ve imamların açıkladıklarına muhalif şekilde yorumlayan kişi iki halden biri içindedir; ya kendisi hata etmiştir ya da bunu kendisinin söylediklerine muhalif olarak açıklayan selef hata etmiştir. Akıl sahibi bir kimse, bu kimsenin hata yapmaya seleften daha layık olduğunda şüphe etmez.

Bu konuda "Onlar bu işin ehli ise, biz de onun ehliyiz" diyerek gururlanan kişi, küstahlık ederek kapıları kendi yüzüne kapamıştır. Doğru yola eriştirecek olan Allah'tır.”³⁰³

Derim ki, bu kaideyi anladıysan, bahsettiklerimiz içinde hangi fırkanın hidayet üzere olduğu ortaya çıkmış demektir.

İşte bu umumi delil, Selef radiyallahu anhum'un amelinde veya anlayışında varid olmayan bir şeyin (Farz namazlar ve teravih gibi cemaatle kılınan namazların diğer nafilele namazlara kıyaslanarak cemaatle kılınamayacağı gibi) cemaate delil getirilmesinde geçerli olmadığını gösteriyor. Öyleyse, umumun bir parçasında geçerli olan olan şey, bütün parçaları için geçerli olmayacaktır. Selefin uygulamasında bunun bir başka örneğini görelim;

Ebu Davud, Sünen'inde Mücahid rahimehullah'dan rivayet ediyor; "İbni Ömer radiyallahu anh ile beraber idim. Bir adam ögle veya ikindi

---

³⁰¹ El-Muvafakat(3/77)

³⁰² Sarimul Menkî Fir Reddi Ales Subkî(s.318)

³⁰³ Es-Savaikul Mürsele Alel Cehmiye vel Muattıla muhtasarı(2/128)

vaktinde tesvib yaptı. Bunun üzerine İbni Ömer radiyallahu anhuma; "Benimle gel de gidelim. Zira bu bidattir" dedi.³⁰⁴

Tesvib; onların mescidlerin kapılarında durup "Namaza! Namaza!" diye nida etmeleridir.³⁰⁵

Birisi gelip; "Namazı hatırlatmakta ne zarar var? Allah Teala; **"Hatırlat, zira hatırlatmak müminlere fayda verir"**(Zariyat 55) buyurmuştur." Derse, onun sözü kabul edilmez, bu anlayışı reddolunur. Çünkü Selef radiyallahu anhum bu ayeti genele yorumlayarak anlamamıştır. Malumdur ki, İbn Ömer r.a. Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'e uymada en dikkatli olan ve sünneti en iyi gözeten sahabelerden biridir.

Buna diğer bir örnek daha önce geçen şu rivayettir; Nafi anlatıyor; İbni Ömer r.a.'nın yanında birisi hapşırıdı ve "Elhamdulillah ves selamu ala Rasulih" dedi. Bunun üzerine İbni Ömer radiyallahu anhuma; "Ben de "Elhamdulillah ves selamu ala Rasulillah diyorum ama, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bize öğrettiği böyle değildir. Biz deriz ki; "Elhamdulillah"³⁰⁶

Burada İbn Ömer radiyallahu anhuma, **"Şüphesiz Allah ve melekleri peygambere salat ederler, ey iman edenler siz de ona salat ve selam verin"**(Ahzab 56) ayeti umum ifade ettiği halde, bu adama karşı çıkıyor. Demek ki ayet umum ifade etmesi yanında, sahabenin ve onlardan sonra gelen salih selefin anlayışı önceliklidir.

Allah ona rahmet etsin, İmam el-Evzaî ne güzel demiş; "Sünnet üzere olmaya sabrediniz! Sahabelerin durduğu yerde durunuz ve onların söylediklerini söyleyiniz. Onların açıklama yapmadığı şeyi

---

³⁰⁴ Ebu Davud(538) isnadı hasendir.

³⁰⁵ Et-Tartuşi el-Havadis vel Bid'a(s.149)

³⁰⁶ Tirmizi(2738) Hakim(4/265) isnadı hasendir.

açıklamaya çalışmayın. Salih selefin yolunu tut! Onlara geniş gelen şey sana da geniş gelir."³⁰⁷

Bunun üzerine diyoruz ki; Öncekilere muhalefet etmekten şiddetle sakın! Faziletli gibi görünse bile buna yanaşma! Onda bir fazilet olsaydı selef bunu yapmaya daha layıktır. Yardımcımız Allah'tır."³⁰⁸

9- Bidat'a "bidat-ı hasene" demek, kötülük getirir.

Birincisi; bir bidatın güzel görülmesi, onlar tarafından; Allah'ın kulları için tamamladığı ve razı olduğu bu dinde müstehap görülmesi demektir. Böyle bir iddianın batıl oluşu ise ortadadır. Zira ne Allah kullarına bu bidatı emretmiş, ne de Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem emretmiştir. Raşid halifeler, diğer sahabeler ve onlara tabi olan Tabiin de bunu yapmamışlardır. İşte böylece, kim bir bidatı dinde güzel bulursa, Allah'a, Kitabına ve Rasulüne bilmeden iftirada bulunmuş olur.

İkincisi; Peygamber sallallhu aleyhi ve sellem ve ashabının bazı amelleri terk etmeleri de övülmüş, güzel ve bereketli sünnetlerdir. Zira Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem ve ashabı ondan uzak durmuşlardır.

Üçüncüsü; bidatı hasene diye iddia ederek yerleştirmek isteyenler, ne Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in övülmüş, mübarek sünnetinde ne de Sahabelerinin fiilinde olmayan bir şeyle amel etmeyle, sünnet ile amel etmenin kazandırdığı şeyin kazanılacağını iddia etmiş olurlar. Bunu ise, akıl ve din sahibi biri söylemez."³⁰⁹

---

³⁰⁷ Lalkai Şerhu Usulî İtikadi Ehlis Sunne vel-Cemaa(1/174) Beyhaki Medhal(233) Acurri Şeriat(2/673-674) İsnadı sahihtir.

³⁰⁸ Ali el-Halebî İlmü Usulil Bid'a(s.137-145)

³⁰⁹ Şeyh Hamud et-Tuveycirî er-Reddul Kavî Aler Rıfâi vel Mechul ve ibni Alevi ve Beyanu Ahtanihim Fil Mevlidin Nebvî(16-17)

Bidat Ve Hevaların Kötülenmesi Hakkında Seleften Gelen Rivayetler:

Abdullah b. Muhayriz (doğrusu; Abdullah b. Feyruz ed-Deylemî babasından, o da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den naklediyor); **"Halatın lif lif eskimesi gibi din de sünnetlerin birer birer terki ile gider."**³¹⁰

Muaz Bin Cebel radiyallahu anh dedi ki; "Kur'an meydanda olacak, kadın, çocuk, erkek herkes Kur'an okuyacak. Bir adam şöyle diyecek;

"Ben Kur'an okuyorum yine de bana kimse uymadı. Vallahi onların arasına katılacak ve onu açıkça okuyacağım" bunun üzerine içlerine girer açıkça okur ve kimse ona uymaz. Der ki;

"Ben Kuran okudum kimse bana uymadı. Aralarına katılıp açıkça okudum bana uyan olmadı. O halde evimi bir mescid gibi hazırlayacağım." Böylece evini bir mescid gibi düzenler. Fakat yine uyan olmaz. Der ki;

"Kuran okudum, aralarında açıkça okudum, evimi mescide çevirdim yine de bana uyan olmadı. Vallahi ben onlara Allah'ın kitabında bulamayacakları ve Rasulullah'tan işitilmemiş başka bir yenilik çıkarmadıkça bana uymayacaklar." Böyle bir kişinin uydurduklarından sakının! Zira ortaya çıkardığı (bidat) şeyler dalalet ve sapıklıktır."³¹¹

---

³¹⁰ **Hasen ligayrihi.** Ahmed (4/232) Ebu Nuaym Hilye (5/144) Darimi (1/45) Lalkai (1/93) İbn Vaddah el-Bid'a ven Nehyu Anha (173) el-İbane (1/240) İbnu'l-Cevzi Telbis (s.12) Sıddık Hasen Han Katfus-Semer (s.137)

³¹¹ **Sahih mevkuf.** Hakim (8572) Taberani (15/27) İbn Vaddah el-Bid'a (s.62) ed-Dani Sunenul Varide Fil Fiten (1/32, 335) Beyhaki Şuabul İman (6/484) Lalkai İtikad (1/126) Darimi (205) Acurrî eş-Şerfa (s.45) Ebu Nuaym Hilyetul Evliya (1/230) Cem'ül Fevaid (302) İbni Teymiye Fetava (5/89) İbni Kesir Camiül Mesanid (11/487)

Bu eseri (sahabe sözünü) Ebu Davud şu metin ile rivayet etmiştir; "Muaz radiyallahu anh dedi ki; Sizden sonra birtakım fitneler olacaktır. O zaman mal çoğalacak, Kur'an meydanda olacak, mümin, münafık, erkek, kadın, köle, hür, küçük, büyük, herkesin elinde Kur'an olacak. İçlerinden biri şöyle diyecek;

"İnsanlara ne oluyor da bana tabi olmuyorlar? Ben Kur'an okuyorum yine de bana kimse uymadı. Galiba ben onlara başka bir yenilik çıkarmadıkça bana uymayacaklar."

Böyle bir kişinin uydurduklarından sakının! Zira ortaya çıkardığı (bidat) şeyler dalalet ve sapıklıktır. Hikmet sahibi kimselerin sürçmelerinden de sakının! Çünkü şeytan bazen, hikmet sahiplerinin dili üzerine dalalet ve sapıklık sözünü, münafıkların dili üzerine de hak sözü atar."³¹²

Abdullah (Bin Mesud) radiyallahu anh dedi ki; "Kaldırılmadan önce ilmi öğrenin. Onun kaldırılması, ilim ehlinin gidişiyile olur. Dikkat edin! Sizleri, inatçılıktan, derinlere dalmaktan ve bidatlerden sakındırırım. Size eskiyi (sahabelerin yolunu) tavsiye ederim."³¹³

---

³¹² **Sahih mevkuf.** Ebu Davud (4611) Hakim (4/466) Beyhaki (10/210) Beyhaki el-Medhal (2/207) Mamer Bin Raşid el-Cami (11/364) Beyhaki Şuabul İman (6/484) Firyabi Sıfatul Munafık (s.42) el-İbane (1/155) Lalkai İtikad (1/125) Abdurrazzak (4/104) Darimi (205) Fesevi Marife (s.254) Acurrî eş-Şerîa (s.45) İbn Asakir Tarihu Dimeşk (65/337, 338) Ebu Nuaym Hilyetul Evliya (1/230) Tehzibul Kemal (32/219) Cem'ül Fevaid (9790) İbni Teymiye Fetava (5/89) İbni Kesir Camiül Mesanid (11/487) Elbani; isnadı sahih dedi.

³¹³ **Sahih mevkuf.** Beyhaki Medhal (387-388) Ma'mer (11/252) Darimi (1/162) İbn Batta el-İbane (1/181) Taberani (8/85) İbn Vaddah el-Bid'a (s.25) Mervezi es-Sunne (70) Hatib el-Fakih (1/43) İbn Abdilberr el-Cami (1/152) Abdurrazzak (3/269) İbn Hibban Ravzatu'l-Ukala (s.37) Lalkai (1/118) Mecmau'z-Zevaid (1/126) El-Gufeyli Eşratu's-Saa (s.82)

Diğer bir rivayette; "Ey İnsanlar! Şüphesiz sizler anlatacaksınız ve size de anlatılacaktır. Dinde sonradan çıkarılmış bir şey görürseniz ilk duruma sarılınız."³¹⁴

Kays Bin Ebi Hazim'den; Ebu Bekir radiyallahu anh, Zeynep adlı Ahmes'li bir kadının yanına girdiğinde onun konuşmadığını gördü. "Ona ne oluyor?" diye sordu. Ona; "O konuşmamak şartıyla hac yapıyor" denildi. Bunun üzerine Ebu Bekr radiyallahu anh dedi ki; "Konuş! Zira bu, helal olmayan cahiliye işlerindendir."³¹⁵

Ziyad Bin Hudayr'den; Ömer radiyallahu anh dedi ki; "İslam dinini ne yıkar bilir misin?" "Hayır" dedim. Dedi ki; "Onu âlimin sürçmesi, münafığın ayetleri kullanarak tartışması ve saptırıcı liderlerin hükmü yıkar."³¹⁶

Ömer radiyallahu anh dedi ki; "Bir takım insanlar gelecek, Kur'an'ın (değişik şekillerde anlaşılabilir olan) müteşabihleri hususunda sizinle mücadele edecekler. O halde onların yakasına sünnetlerle sarılın. Çünkü sünnetleri bilenler, Allah'ın kitabını en iyi bilenlerdir."³¹⁷

---

³¹⁴ **Sahih mevkuf.** Lalkai (1/77) İbn Ebi Şeybe (8/358) el-İbane (1/196) Darimi (174) Hatib el-Fakih (2/39) İbn Hacer Fethu'l-Bari (13/253) İbn Receb Camiul Ulum (s.292) Ebu Şame el-Bais (s.12) Veki Zühd (316) İbn Ebi Yala Tabakatu Hanabile (1/26)

³¹⁵ **Sahih mevkuf.** Buhari (3834) Darimi (218) İbn Hacer el-İsabe (4/1) Ebu Şame el-Bais (s.12-13) İbn Teymiye İktizau's-Sirati'l-Mustakim (1/287)

³¹⁶ **Sahih mevkuf.** Darimi (220) İbn Abdilberr Camiul Beyanil İlm (2/110) Hatib el-Fakih (1/234) Acurri Tahrimu'n-Nerd veş-Şatranc (48) Firyabi Sıfatul Munafik (s.71) Ebu Şame el-Bais (s.13) Mişkat (269) Elbani; sahih dedi.

³¹⁷ **Sahih mevkuf.** Darimi (121) İbn Batta el-İbane (1/90) İbni Abdilberr Camiul Beyanil İlm (2/112) Suyuti el-İtkan (2/11) Kasımi Mehasinut Te'vil (1/68) Acurri Şeriat (s46, 48, no:91) İbni Hazm İhkam (2/250) Hatib el-Fakih (1/234) Bkz.: Lalekai (203) Ebu Şame el-Bais (s.13)

"Beyhaki İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan rivayet ediyor; "Şüphesiz Allah'ın en sevmediği şey bidattır. Ve mescidlerde nöbetleşe itikaf da bidatlerdendir."³¹⁸

Ebu Davud, Sünen'inde Huzeyfe radiyallahu anh'den rivayet ediyor; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabının yapmadığı bir şeyle ibadet yapmaya kalkmayın! Şüphesiz öncekiler, sonrakilere diyecek bir şey bırakmamıştır. Allah'tan korkun ey Kur'an okuyucuları! Sizden önceki (sahabe)lerin yoluna tutunun!"³¹⁹

Ömer Bin Abdulaziz rahimehullah'ın sözlerinden; "Size Allah'tan korkmanızı, Onun emrinde orta yolu tutmanızı, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in emrine tabi olmanızı ve ondan sonra çıkarılmış şeyleri terk etmenizi tavsiye ediyorum."³²⁰

İbn Sîrîn rahimehullah dedi ki; "Kişi, bir sünneti terk etmeden bir bidat çıkarmaz"³²¹

Subhanekallahumme ve bihamdike ve eşhedu en la ilahe illa ente vahdeke la şerike leke ve estağfiruke ve etubu ileyk.

---

³¹⁸ **Sahih mevkuf.** Beyhaki (4/316) Nasbur Raye (2/491) Ebu Şame el-Bais (s.13) Elbani Kıyamu Ramazan (s.27)

³¹⁹ **Sahih ligayrihi mevkuf.** İbn Abdilvehhab Usulü'l-İman (s.180) bu lafızla başka yerde bulamadım yakın lafızla Buhari rivayet etmiştir; Buhari (7282) İbn Batta el-İbane (1/25) Lalkai (1/90) Abdullah b. Ahmed es-Sünne (18) Muhammed b. Nasr el-Mervezi es-Sünne (25) İbn Vaddah el-Bid'a (s.10-11) Ebu Nuaym Hilye (10/280) İbn Asakir; Tarihu Dimeşk (1/519)

³²⁰ **Sahih maktu.** Ebu Davud (3996) el-İbane (1/176) İbn Vaddah el-Bid'a (73) Ahmed Zühd (1728) Acurri eş-Şeria (535) el-Hilye (5/338) Hatib el-Fakih (2/169) Firyabi el-Kader (404) Beyhaki Kaza ve Kader (475) Elbani; sahih dedi.

³²¹ Darimi (1/69) Ebu Şame el-Bais (s.14) Bkz.: el-İtisam(1/145)

İçindekiler

Giriş.....	2
Âlimlerin İttiba Tevhidine Dair Sözleri	4
İttiba'yı Emreden Ayetler	12
İttiba'yı Emreden Ve Bidatlerden Yasaklayan Hadisler	14
Sünnet Ve Cemaate Sarılma Emri Ve Fırkalaşmadan Yasaklama	17
Selef-i Salihin'in Tâbî Olmayı Emretmeleri	20
İttiba Tevhidinin Gerçekleştirilmesi	23
İttiba Tevhidinin Gerekleri	29
1- Delil İle Amel Etme Zorunluluğu	29
2- Uyulacak Delilin Sahih Olması Şartı	41
3- Delili Anlamada Salih Selefin Anlayışına Tabi Olmak	46
4- Nas Tevil Edilmeden Zahirî Esas Alınır	57
5- Çoğunluğun Görüşü Sebebiyle Nassın Zahirî Terk Edilmez	63
6- Delilin Mütevatir Ya da Ahad Olması arasında Fark Yoktur.	65
7- Onunla Amel Eden Kimse Bilinmese Bile Delil İle Amel Etmek Gerekir ..	68
8- Seleften Muhalefet Eden Bulunsa Bile Delil İle Hareket Etmek Gerekir. ..	71
9- İnsanlar Aksine Amel Etse Dahi Delili Terk Etmek Meşru Değildir.	72
10- Delil İle Amelin Zıddı: Taklid Haramdır	74
Mezhepleri Taklid Etmek Meşru Değildir	85
Şeyh es-Senûsî'nin Sözleri:	89
11- Taklid İle İttiba Arasında Fark Gözetmek	97
12- Naslara Teslim Olma Şartı	101
13- Kitap ve Sünnet Naslarından Başkasına Muhakeme ve Teslim Olmamak.....	113
14- Müteşabih Olan Naslar Muhkem Olanlara Arz Edilir.	119
15- Bütün Naslar Kabul Edilmelidir. Bazısına İman edip Bazısı İnkâr Edilmez	123
16- Şeriat Koyucunun Hakkında Sükût Ettiği Herşey Affedilmiştir. Hiçkimsenin Onun Haram, Farz, Mustehap veya Mekruh Olduğunu Söylemesi Helal Değildir	125
17- Aralarını Ayırmadan Kitap ve Sünnete Birlikte Müracaat Gerekir	128
18- Dinin Tamamlanmış Olduğuna İman Etmek.....	130
19- İhtilafın Şer Olduğuna İnanmak	133
20- Bütün Bidatler Sapıklıktır	149
Bütün Bidatlerin Sapıklık Oluşu ve Bunlarda Hiçbir Güzellik Olamayacağının Delilleri:	152
Bidat Ve Hevaların Kötülenmesi Hakkında Seleften Gelen Rivayetler:....	173

